

deKanttekening

OKTOBER 2021 | DEKANTTEKENING.NL | PRIJS €5,99

MAGAZINE

TURKEY TRIBUNAL

Because Silence is the Greatest Enemy of
Fundamental Human Rights

Koerden en Gülen- sympathisanten slaan handen ineen met 'Turkey Tribunal'

Hoe koloniaal is ons
rechtssysteem?

'Media berichten eenzijdig
over Afghanistan'

Inhoudsopgave

de Kanttekening MAGAZINE

COLOFON

Oktober 2021
Jaargang 4 - nr. 46

UITGEVER
De Kanttekening B.V.

HOOFDREDACTEUR
Mehmet Cerit

EINDREDACTEUR
Arnout Maat

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE
Chris Aalberts, Tayfun Balcik,
Tineke Bennema, Thomas von
der Dunk, Gert Jan Geling,
Ula Idzikowska, Fitria Jelyta,
Lody van de Kamp, Ewout Klei,
Mathijs van der Loo, Shantie Singh

CONTACT / INFORMATIE
010-2013740
info@dekanttekening.nl
www.dekanttekening.nl

Vrij. Moedig. Inclusief.

De uitgave van dit blad wordt
mede mogelijk gemaakt door:

Derman Projects B.V.

8

Media berichten eenzijdig over Afghanistan, vinden sommige moslims

● SAMENLEVING

12

Wanneer is een aanslag terroristisch?

● SAMENLEVING

● SAMENLEVING

- 6 Trammelant om een stedenband: kan samenwerken met 'foute' landen wel?
- 8 Media berichten eenzijdig over Afghanistan, vinden sommige moslims
- 11 Shantie Singh - De moed van Afghaanse vrouwen maakt mij simpelweg trots om mens te zijn
- 12 Wanneer is een aanslag terroristisch?
- 14 Hoe koloniaal is ons rechtssysteem?
- 16 Tayfun Balcik - Niet statushouders pakken onze woningen af - dat heeft de VVD al gedaan
- 17 Chris Aalberts - De zaak-Quinsy Gario laat zien: BIJ1 heeft geen leden maar donateurs

14

Hoe koloniaal is ons rechtssysteem?

● SAMENLEVING

Koerden en Gülen-sympathisanten slaan handen ineen met 'Turkey Tribunal'

● WERELD

18

36

Genocide-hoogleraar Ugur Ümit Üngör: 'Ik durf nog wel naar Turkije te gaan'

● INTERVIEW

● WERELD

- 18 Koerden en Gülen-sympathisanten slaan handen ineen met 'Turkey Tribunal'
- 22 De Turkse minderheid in Griekenland mag zichzelf niet Turks noemen
- 24 In Turkije zijn Afghanen ongewenst: 'We worden afschuwelijk behandeld'
- 26 Lody van de Kamp - Aan de rafelranden van het Europese paradijs
- 27 Gert Jan Geling - De val van Kaag en Bijleveld toont: een minderheidskabinet is een goed idee

- 28 Hoe reli-nationalisme de democratie aantast in Hongarije, Turkije en India
- 32 Deze zwarte actiegroep haat Anne Frank en heult met propaganda-Rus

● INTERVIEW

- 36 Genocide-hoogleraar Ugur Ümit Üngör: 'Ik durf nog wel naar Turkije te gaan'
- 40 "War on terror" bleek voedingsbodem voor extremistisch populisme'

- 43 Thomas von der Dunk - Zijn moslims na 9/11 slechter of beter af?

● NIEUW IN NEDERLAND

- 44 'Zelfs als Turkije weer veilig is, wil ik niet teruggaan. Mijn leven is hier'
- 46 Mathijs van der Loo - Slavernijhistoricus Piet Emmer ontmaskert zichzelf
- 47 Tineke Bennema - Open brief aan Piet Emmer: stop met die quasiwetenschappelijke prietpraat

BEELD: TWEEDE KAMER

Kuzu clasht met D66—Kamerlid na vraag over Turkije: ‘Heel ongepast!’

Denk-Kamerlid Tunahan Kuzu reageerde tijdens het coronapas-debat in de Tweede Kamer als een wesp gestoken op een vraag van D66-Kamerlid Jan Paternotte. De D66'er maakte zich, aldus het Denk-Kamerlid, schuldig aan discriminatie en etnisch profileren. 'Wat een eikel', twitterde Kuzu achteraf.

Aanleiding van deze aanvaring was het standpunt van Denk over het coronapaspoort. Hier is Denk fel tegen, omdat zo'n paspoort voor een tweedeling in de maatschappij zou zorgen, tussen gevaccineerden en niet-gevacceerden. Kuzu noemde dit 'uitsluiting', 'discriminatie' en 'apartheid'. Paternotte confronteerde Kuzu daarop met het feit dat Turkije onlangs een vaccinatiepaspoort heeft ingevoerd voor theaters, bioscopen, scholen en zelfs voor binnenlandse reizen. De D66-parlementariër wilde weten hoe Kuzu daarover oordeelt.

Het Denk-Kamerlid vond Paternottes vraag ongepast. Kuzu is geen Turks Kamerlid, gaf hij aan. 'Voorzitter, ik vind het heel interessant dat een politieke partij als D66, die diversiteit hoog in het vaandel heeft staan, mij, omdat ik een Turkse achtergrond heb, vragen stelt over de politieke situatie in Turkije, over een onderwerp waarvan het hun agenda dan weer uitkomt', zei Kuzu. 'Ik vind het gewoon heel ongepast, ik vind het

D66 niet sieren, ik vind het de heer Paternotte niet sieren.'

'Zielig', twittert Denk-fractieleider Farid Azarkan. 'Argumenten zijn op en dan zeg je iets over Turkije.' 'Smerig en vals', twittert ook Denk-Kamerlid Stephan van Baarle. Het Utrechtse Denk-raadslid Mahmut Sungur valt hem bij: 'Van Wilders en zijn partij zijn we het wel gewend. Maar worden nu ook al door Jan Paternotte aangesproken op onze etnisch achtergrond. Wat een mafketel.' 'D66 heeft meerdere volksvertegenwoordigers die niet zouden misstaan bij de PVV', twittert het Amsterdamse Denk-raadslid Numan Yilmaz.

Ook buiten Denk-kringen vallen twitteraars massaal over Paternotte heen. Journalist Frederike Geerdink, die veel over Turkije heeft geschreven, noemt de actie van Paternotte 'ontzettend vuig': 'Racisme in de Kamer loopt de spuigaten uit.' 'Dit was echt heel ongepast en misplaatst', aldus de Turks-Nederlandse *Trouw*-columnist Emine Ugur.

Paternotte heeft zelf niet meer gereageerd op alle ophef. ●

'Aanklacht tegen Turkije bij Internationaal Strafhof op komst'

Er komt een aanklacht tegen Turkije bij het Internationaal Strafhof (ICC) in Den Haag, vanwege de illegale ontvoering van Turkse burgers in het buitenland door het Turkse regime. Dat zegt emeritus hoogleraar Johan Vande Lanotte, voormalig vicepremier van België en drijvende kracht achter het Turkey Tribunal.

Dit symbolisch tribunaal vond van 20 tot 24 september plaats in Genève en vroeg aandacht voor mensenrechtenschendingen in Turkije en daarbuiten door de Turkse staat. Er verschenen zes rapporten over onder meer marteling, de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, de toegankelijkheid van het recht en de persvrijheid. Ook hebben vijftien slachtoffers opgetreden als getuige. Turkije maakt geen onderdeel uit van het Statuut van Rome, dat het Internationaal Strafhof heeft geïnstitutionaliseerd, en kan dus niet aangeklaagd worden bij het ICC voor mensenrechtenschendingen die in het land zelf hebben plaatsgevonden. Maar ontvoeringen van politieke tegenstanders in het buitenland is andere koek, aldus professor Vande Lanotte.

'Als internationale ontvoeringen hebben plaatsgevonden op terri-

toria van landen die het verdrag van de ICC hebben ondertekend, dan is het mogelijk om Turkije op dat punt via de ICC aan te klagen', zei de professor. 'Er zijn elf ontvoeringen geweest die op deze gebieden zijn gepleegd, daarom heeft de ICC bevoegdheid om deze aanklacht in te dienen tegen Turkije.'

'Met dit ondubbelzinnige oordeel van de rechters gaan we verder om de regering Erdogan voor het Internationaal Strafhof te dagen', zei Vande Lanotte in zijn slotverklaring.

Het Turkey Tribunal was online te volgen. Naast het publiek in de zaal keken dagelijks ongeveer 70.000 mensen in 85 landen naar de livestream van het evenement op het YouTube-kanaal. Toen het bewijsmateriaal en de getuigenverklaringen online werden vrijgegeven, bereikte Twitter gisteren een piek met 1.404.828 views. ●

BEELD: YOUTUBE

Het multiculturele debat verdient een nieuw normaal

MEHMET CERIT

Hoofdredacteur / Directeur.

Valt radicaal-rechts juridisch te verslaan? Nee, blijkt uit nieuw onderzoek door politicooloog Joost van Spanje (universiteit van Oxford). Door rechtszaken winnen zulke partijen zetels. Zo kreeg de PVV er één tot vier zetels bij door alle media-aandacht voor de 'Minder Marokkanen'-zaak, berekende Van Spanje. Bovendien stijgt het aantal haatdelicten tijdens zo'n proces.

Juridische stappen nemen tegen radicaal-rechts werkt dus contraproductief. Wat is dan het beste antwoord van multicultureel Nederland op radicaal-rechts? Nou, dankzij de harde integratie- en racismedebatten in politiek en media wordt multicultureel Nederland zelf met de dag weerbaarder. Steeds vaker kruipen biculturele Nederlanders uit de passieve slachtofferrol en leren zij hoe zij het spel van democratie moeten spelen.

De laatste jaren zien wij dagelijks hoe een nieuwe generatie biculturele Nederlanders in de pen klimt en aanschuift aan tafels op tv en lokale bijeenkomsten om mee te doen aan het publieke debat. We zien hoe moslims steeds vaker op sleutelposities terecht komen - zie een Aboutaleb, Arib of Marcouch. Of hoe zij met initiatieven komen om moslimhaat tegen te gaan, zoals Meld Islamofobie. Zwarte Nederlanders ageerden met succes tegen Zwarte Piet en racisme. En met Denk, BIJ1 en Nida ontstonden nieuwe politieke partijen voor mensen die zich niet gehoord voelden.

Ja, dit alles schuurt soms. Het wringt bij veel Nederlanders dat

Na twintig jaar tijd wordt het tijd om te stoppen met de polarisatie

biculturele Nederlanders vertellen wat zij van de samenleving vinden en een andere stem laten horen, dat zij een plek in de publieke ruimte opeisen. Maar dat hoort erbij. Hier is niets raars of on-Nederlands aan.

Sterker nog: in ons land van minderheden is het bij uitstek oer-

Nederlands te noemen dat groepen zich vanuit hun eigen zuiltje proberen te emanciperen in de bredere samenleving. Dat is hoe de joden, katholieken en protestanten het al eerder deden. En zo doen moslims en zwarte Nederlanders dat nu.

Dit emancipatieproces is zeker nu hard nodig. Tot tien jaar geleden

was Geert Wilders dagelijks in het nieuws om zijn standpunten en uitspraken, maar inmiddels is zijn gedachtegoed sluipenderwijs onderdeel geworden van het nieuwe normaal. De PVV mag dan electoraal niet zo'n bedreiging lijken, maar Wilders trok het politieke landschap zoals VVD, CDA en zelfs de PvdA naar rechts. Ondertussen probeert Forum van Democratie bijna wekelijks de grenzen van het multiculturele debat verder naar rechts op te rekenen, door ook ras en allerlei complottheorieën zoals over 'omvolking' in het debat te betrekken.

De processen van biculturele emancipatie en politieke verrechtiging gooien olie op elkaars vuur. Het gevolg: hyperpolarisatie. We zien dit in het publieke debat: stemmen uit het midden worden zwakker, omdat mensen in het debat gedwongen worden een kant te kiezen. We zien het ook in Den Haag: vroeger vormden middenpartijen CDA en PvdA samen een ruime parlementaire meerderheid, nu hebben ze bij elkaar nog maar 24 zetels.

De polarisatie binnen het multiculturele discours is sinds de opkomst van Pim Fortuyn aan de gang. Na twintig jaar tijd wordt het langzamerhand tijd om hiermee te stoppen. Er moet een nieuw evenwicht komen in dit debat. Niet door de vrijheid van meningsuiting juridisch in te perken - zie wat politicooloog Van Spanje zegt over de zaak-Wilders. Wel door op de ingeslagen weg te blijven emanciperen en participeren. Totdat hopelijk iedereen gaat inzien dat biculturele Nederlanders onderdeel zijn van het nieuwe normaal in dit land. •

Trammelant om een stedenband: landen wel?

Stedenbanden zijn als vanouds bedoeld om mensen bij elkaar te brengen. Na de Tweede Wereldoorlog werden stedenbanden aangegaan met Duitse steden, ter verzoening en om de handel met Duitsland te bevorderen. En na de Koude Oorlog kwamen er veel stedenbanden met voormalige Oostbloksteden, om democratie te bevorderen. Maar door zorgelijke ontwikkelingen in sommige landen drijven stedenbanden soms ook een wig tussen politieke partijen in de gemeenteraad: want wat te doen met de banden met zulke 'foute' landen?

HET STADJE KAMPEN, GELEGEN AAN DE IJSSEL (BEELD: YOUTUBE)

● EWOUT KLEI

Deze zomer verbrak Arnhem de stedenband met het Chinese Wuhan. En in Rotterdam pleit GroenLinks ervoor om de stedenband met Shanghai te verbreken. Reden: de onderdrukking van de islamitische Oeigoeren door de Chinese overheid.

'Er zijn geen enkele economische of sociale argumenten om de stedenband aan te houden met een stad uit een land dat de inhumane situatie van de Oeigoeren in stand houdt', stelt fractievoorzitter Stephan Leewis in vragen aan het stadsbestuur.

'Als je een stedenband aangaat met een andere stad, moet dit wel in lijn zijn met de waarden die je als stad hebt', zegt Leewis tegen *de Kanttekening*. Hij ziet de situatie in China steeds meer verslechteren. 'Denk aan de situatie in Hong Kong, waar de democratische beweging is neergeslagen. Maar wat de Oeigoeren overkomt, is voor ons de druppel. De Tweede Kamer

heeft eerder dit jaar gezegd dat wat de Oeigoeren overkomt als genocide kan worden omschreven. Het is voor ons zonneklaar dat we daarom de stedenband moeten verbreken. We hebben een naam hoog te houden als grote havenstad, ook internationaal.'

GroenLinks sluit ook het verbreken van de stedenband met Sint-Petersburg in de toekomst niet uit, zegt Leewis. 'We maken ons als GroenLinks ook ernstige zorgen over de mensenrechtensituatie in het Rusland van Vladimir Poetin. Net als in China verslechtert ook daar de mensenrechtensituatie.'

Ook in Amsterdam is er trammelant om een stedenband, met het Israëlische Tel Aviv. Onlangs stelden Denk en BIJ1 Amsterdam voor om deze informele band - een formele band wilde de linkse meerderheid niet - te verbreken, omdat Israël zich volgens Human Rights Watch schuldig maakt aan 'apartheid' jegens de Palestijnen. Maar in reactie op vragen van Denk antwoordde het college de samenwerking niet te willen opzeggen, omdat de samenwerking niet zou bijdragen aan mensenrechtenschendingen in dat land.

Maar dat klopt niet, laat de

Ja maar, spreken jullie je ook wel uit over land X?

BIJ1-fractie in de Amsterdamse gemeenteraad aan *de Kanttekening* weten. Amsterdam werkt in Tel Aviv niet alleen samen met mensenrechtenorganisaties maar ook met de gemeente zelf, 'waarbij vertegenwoordigers expliciet aangeven dat zij juist géén afstand willen nemen van het nationale beleid', aldus een BIJ1-woordvoerder. Daarnaast bekritiseert BIJ1 de samenwerking met technologische startups die veelal gespecialiseerd zijn op het gebied van *smart mobility*. 'Hiervan is algemeen bekend dat deze één ding gemeen hebben: hun oorsprong in het Israëlische leger.'

BIJ1 is kritischer over de samenwerking met Tel Aviv dan over de Amsterdamse samenwerking met 25 andere niet-Israëlische steden,

omdat Nederland nauwer verbonden is met Israël. Denk aan militaire samenwerking, aan Joodse Nederlanders die zich in de -internationaalrechtelijk illegale - nederzettingen vestigen, aan Nederlandse bejaardenhuizen in Israël en aan door Nederlandse gefinancierde aangeplante bossen bovenop vernietigde Palestijnse dorpen. 'Van dit alles is natuurlijk op geen enkele manier sprake in de landen die genoemd worden in het rijtje 'ja maar, spreken jullie je ook wel uit over land X?'.'

Hongarije, homo's en een boze ambassadeur

De controverses blijft niet bij stedenbanden met Chinese of Israëlische steden. De lokale partij Stem van Krimpen wil de stedenband van

kan samenwerken met ‘foute’

Krimpen aan de IJssel met het Hongaarse Kiskörös ter sprake brengen, omdat Hongarije onder Viktor Orbán steeds autoritairder en steeds meer anti-LHBT wordt. In Kampen pleit de PvdA om diezelfde redenen voor het verbreken van de stedenband met het Hongaarse Pápa, terwijl GroenLinks een goed gesprek met Pápa wil.

Omdat Krimpen, Kampen en andere Nederlandse gemeenten worstelden met hun stedenband met Hongaarse steden, werd op initiatief van Bert Luijendijk van Stem van Krimpen besloten in gesprek te gaan met de Hongaarse ambassadeur, dat nog moet plaatsvinden. Ambassadeur András Kocsis schreef de Nederlandse gemeenten in juni alvast een brief, waarin hij voor de weg van de confrontatie koos.

‘Alwéér is er een goed georganiseerde hysterie rond Hongarije’, aldus Kocsis, omdat het land ingaat tegen de ‘liberale mainstream’. De ambassadeur hekelt ‘de linkse campagne tegen Hongarije’, gericht tegen een wet die het ‘promoten’ van homoseksualiteit en geslachtsverandering aan minderjarigen verbiedt. De Hongaarse regering gelooft dat kinderen nog beschermd moeten worden en dat bepaalde onderwerpen op een ‘passende leeftijd’ geïntroduceerd behoren te worden. Volgens Kocsis is de wet gericht tegen pedofielen.

De Werkgroep Kampen-Pápa, die voor Kampen de relaties met de Hongaarse stad onderhoudt, reageerde kritisch op de brief van de ambassadeur. ‘Waar de schoen nog het meeste wringt, is dat in deze wet jonge mensen beneden de achttien jaar niet gezien en gehoord worden. Ook zij hebben recht op bescherming van de overheid wanneer zij een andere seksuele gerichtheid hebben dan de meerderheid van de bevolking. Jongeren ontdekken niet pas wanneer ze achttien jaar zijn dat ze homoseksueel zijn en als homoseksueel willen leven.’

Ook de Kampense GroenLinks-

fractievoorzitter Nieke Jansen is kritisch over de brief van de Hongaarse ambassadeur, al is het verbreken van de banden met Pápa voor haar nog geen uitgemaakte zaak. ‘We zijn goede vrienden. Dan sla je niet meteen de deur dicht. Maar als Pápa die wet uitvoert, dan is dat het einde van de stedenband. Wij willen eerst stevig in gesprek met Pápa en zolang dat niets oplevert gaan we niet meer gezamenlijk badmintonnen of muziek maken. Uiteraard zijn ze welkom in Kampen om te ervaren hoe wij in het onderwijs omgaan met LGBTIQIA. Je mag jongeren niet hun eigen zoektocht ontnemen vanwege je eigen moraal.’

In Krimpen aan de IJssel nam het college stelling voor het behoud van de stedenband met Kiskörös. ‘Dat komt omdat de SGP de grootste partij is in de Krimpense coalitie, en de SGP steunt het beleid van Orbán’, zegt een ontevreden Bert Luijendijk van Stem van Krimpen. ‘In Krimpen heeft de SGP veel invloed. In onze gemeente woont ook dominee Anthonie Kort, die vanwege zijn ongezouten uitspraken over homoseksualiteit voor de rechter moet verschijnen. Hij en zijn medestanders zijn niet voor rede vatbaar.’

De Krimpense SGP-fractievoorzitter Arrèn van Tienhoven denkt hier anders over. De SGP zou bijvoorbeeld ook voor het behoud van de stedenband zijn als Hongarije nog steeds communistisch zou zijn, zegt Van Tienhoven. ‘Als we, net als Stem van Krimpen, alleen willen samenwerken met gelijkgestemden is dat ronduit een beangstigend toekomstbeeld. Democratie is opkomen voor de minderheid en niet pushen van eigen idealen en (wens)beelden.’

Daarbij moet je een stedenband van meer dan 25 jaar oud niet zomaar verbreken, vindt hij. ‘Het is juist een mooi ‘vehikel’ om met elkaar in gesprek te gaan over ontwikkelingen die je ziet, hoort, leest en waarover je zorgen hebt. Wij

‘Als de ambassadeur van een land op het matje wordt geroepen, dan vindt Buitenlandse Zaken daar wel iets van’

kunnen dat doen, maar zij net zo.’ Als voorbeeld noemt Van Tienhoven de toenemende polarisatie in Krimpen, die geleid heeft tot bedreigingen, vernieling, demonstratie en aangifte tegen dominee De Kort.

Het opzeggen van een stedenband is vooral symboolpolitiek, beaamt Marcel Boogers, hoogleraar Innovatie en Regionaal Bestuur aan de Universiteit Twente en onderzoeker bij Necker van Naem. Hij vraagt zich af wat het nut hiervan is, ‘want via zachte diplomatie, via de informele weg, kun je misschien alsnog de democratie en de men-

senrechten in zo’n land bevorderen.’

Boogers vindt het ook vreemd dat Nederlandse gemeenten met de Hongaarse ambassadeur in gesprek zullen gaan. ‘Wat een Nederlandse gemeente beter niet kan doen is een buitenlands beleid proberen te voeren’, zegt hij. ‘Het ministerie van Buitenlandse Zaken wordt niet zenuwachtig als een Nederlandse gemeente besluit de stedenband met een stad in het buitenland stop te zeggen. Maar als de ambassadeur van een land op het matje wordt geroepen, dan vindt Buitenlandse Zaken daar wel iets van.’ ●

Nederlandse gemeenten gaan nauwelijks nog nieuwe stedenbanden aan, zegt Jarik Stollenga van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. ‘Informeel netwerken en samenwerking tussen steden op projectmatige basis hebben de toekomst. Nederlandse gemeenten gingen de lokale democratie in Oost-Europa ondersteunen vlak na de val van het IJzeren Gordijn, maar zulke projecten worden tegenwoordig door Buitenlandse Zaken en door Europa gefinancierd.’

Dat informele banden belangrijker worden, laat ook het voorbeeld van Amsterdam zien. Het merendeel uit 26 getekende stedenbanden is verlopen, maar gaat soms informeel door zoals met Parijs en Seoul, schrijft de Gemeente Amsterdam aan *de Kanttekening*. Amsterdam gaat daarnaast samenwerking met andere steden aan in zogenoemde stedennetwerken. ‘Die worden steeds belangrijker’, aldus de Gemeente.

Stollenga stelt dat stedenbanden vooral oprecht moeten zijn. ‘Voor mijn werk ben ik in Ramallah geweest, dat net als Tel Aviv een stedenband heeft met Amsterdam. Maar Ramallah was een moetje, omdat Amsterdam van de gemeenteraad niet alleen een stedenband met Tel Aviv mocht aangaan. Dat voelden ze in Ramallah heel goed aan.’ De gemeente Amsterdam stelt dat de samenwerking juist uitstekend verloopt. ‘We hebben Ramallah onder andere geadviseerd over city marketing’, aldus een woordvoerder.

Media berichten eenzijdig over Afghaans moslims

EEN AMERIKANSE VETERAAN DIE ZIJN BENEN VERLOOR TIJDENS EEN MISSIE IN AFGHANISTAN SPREEKT MET EEN LOKALE JOURNALIST, 2012 (BEELD: WIKIMEDIA COMMONS)

Sinds de machtsovername door de Taliban staan onze media vol berichtgeving en analyses over Afghanistan. Ook ontbreekt het niet aan verhalen over Afghaanse vluchtelingen en de families die achter zijn gebleven. Volgens sommige Nederlandse moslims schetsen de media echter een eenzijdig beeld van wat daar gaande is.

● FITRIA JELYTA

Zo zetten Nederlandse media de Afghanen te veel neer als passieve slachtoffers, aldus de Afghaans-Nederlandse Nilab Ahmadi (29). 'Afghanen hebben juridische processen in gang gezet om de mensen te helpen die in Kabul vastzitten, zoals journalisten. Binnen de Afghaanse diaspora zijn lijsten gemaakt van advocaten die kunnen helpen, van wie je moet bereiken. Het zijn ook Afghanen en Afghaanse Europeanen die geëvacueerden opvangen zodra ze in hun bestemmingsland aankomen. Ze hebben behoeften ingezameld voor Afghaanse vluchtelingen, bijvoor-

Afghanistan, vinden sommige

beeld in Turkije. Daarnaast zijn er Afghanen die vluchten naar Kabul hebben geregeld om evacuatie mogelijk te maken', vertelt zij.

'De Afghaanse diaspora is zeer goed in staat de eigen gemeenschap op te vangen, ondanks veertig jaar lang ellende en oorlog. Wij komen uit families die alles hebben verloren, maar ondanks dat gaan we door. Afghanen zijn niet enkel slachtoffers van dit alles, maar dat is wel het beeld dat je te zien krijgt in de media.'

De ouders van Ahmadi zijn eind jaren tachtig vanuit Afghanistan naar de Sovjet-Unie gegaan, op de vlucht voor de oorlog. Zij werd in Rusland geboren, net als veel Afghaanse leeftijdsgenoten. Toen de Sovjet-Unie in 1991 ten val kwam, vluchtte zij met haar moeder naar Nederland. Haar vader volgde het gezin vlak daarna.

'Lange tijd wilde ik mijn identiteit als Afghaan even 'parkeren', omdat het steeds over de oorlog ging. Naarmate ik ouder werd, kwam ook het verlangen om mij meer te verdiepen in mijn Afghaanse wortels. Die kennis komt nu met volle teugen binnen', vertelt zij. 'Heel veel van de Afghaanse cultuur is verloren gegaan door de Taliban, die culturele genocide hebben gepleegd. Onder hun bewind zijn musea vernield, kunstwerken vernietigd en boeken in brand gestoken. Ze hebben ook de filmindustrie met de grond gelijk gemaakt. Daar is niets meer van over.' Ondanks dat zij de rijke cultuur in Afghanistan nooit heeft meegemaakt, rouwt zij om het verlies daarvan. 'Het is een heel sterk sentiment onder de Afghaanse diaspora.'

Deze diaspora kent veel Afghaanse experts, die meer kennis hebben over de geschiedenis van het land dan de - veelal witte - deskundigen die nu alle ruimte krijgen in de media, aldus Ahmadi. 'Je merkt dat de media zich beperken tot bepaalde invalshoeken met

'Afghanen zijn niet enkel slachtoffers van dit alles, maar dat is wel het beeld wat je te zien krijgt in de media'

betrekking tot Afghanen. Ik werd bijvoorbeeld door de Amsterdamse omroep AT5 gevraagd om te praten over mijn familie daar. Aan het begin van de machtsovername door de Taliban was het medialandschap in Nederland volledig gericht op interviews met Afghanen die nog familie hebben in Kabul', zegt zij.

'Dan werd aan Afghanen en Afghaanse Nederlanders gevraagd waar ze bang voor zijn, en wat ze denken dat er gaat veranderen. Dat werd dan bewerkt tot een zielig plaatje: 'Ik ben verdrietig, mijn familie is verdrietig en wij zijn hulpeloos.' Ondertussen wordt ook gesproken over wat er is gebeurd en hoe de machtsovername door de Taliban plaats had kunnen vinden, maar die vragen stellen journalisten aan witte deskundigen, niet aan Afghanen of Afghaanse Nederlanders.'

Daarom pleit Ahmadi voor meer Afghaanse experts in de media. 'Er moet direct contact worden gelegd met deskundigen, en dat moeten Afghanen zijn. De media kunnen ook een pool van bijvoorbeeld vijf Afghaanse experts opstellen die actief betrokken zijn binnen de Afghaanse diaspora, om vervolgens informatie over Afghanistan uit dit pool te putten', zegt zij.

Oriëntalisme

De westerse media spreken ook vaak op een oriëntalistische manier over de 'Afghaanse vrouw', merkt de Turks-Nederlandse Sevgi* (28). 'De Afghaanse vrouw wordt dan weggezet als passief, onderdanig, zwak en onbeschaafd. Wat ik ook proef is het *white savior*-complex, waarbij witte mensen schrijven vanuit de overtuiging dat deze vrouwen door hen gered moeten worden', vertelt Sevgi.

'In tegenstelling tot het beeld dat de media van de Afghaanse mannen schetsen - 'barbaars' -, zouden deze passieve vrouwen volgens hen door de westerse beschaving nog 'gered' kunnen worden. Maar dat klopt niet. Afghaanse vrouwen hebben ontzettend veel gedaan om zich te verzetten tegen de Taliban, en daar lees je haast niets over in de media.'

Als voorbeeld noemt zij de Revolutionary Association of the Women of Afghanistan (RAWA). Deze militante vrouwenbeweging werd in de jaren zeventig opgericht en vocht tegen de Russische bezetters en religieuze fundamentalisten. Nu zet RAWA zich in voor vrouwenrechten, vrijheid en het behoud van democratische waarden.

Een ander voorbeeld is het Afghaanse vrouwennetwerk. Dit

werd opgericht door vijftig Afghaanse vrouwen, die na 9/11 bij elkaar kwamen in Pakistan om zich te organiseren tegen de militaire invasie van de VS. Ook riepen ze buurlanden op om hun grenzen te openen en vluchtelingen op te vangen, die slachtoffer werden van de vele aanvallen van het Amerikaanse leger.

Door de vrijheidstrijd van de Afghaanse vrouwen niet te benoemen wordt een eenzijdig beeld geschetst, vindt Sevgi. 'Op social media werd een oude foto gedeeld, waarop Afghaanse vrouwen uit de jaren zeventig te zien zijn die in korte rokjes rondliepen. Dit wordt vanuit de westerse blik dan gezien als het ideaalbeeld van vrijheid voor vrouwen, terwijl er toen ook vrouwen waren die uit vrije wil een hoofddoek droegen', zegt zij.

'De mensen die deze foto op social media delen, zeggen te rouwen om de vrijheid die de Afghaanse vrouwen nu niet meer zouden hebben. In plaats van het definiëren van vrijheid in sociale, politieke en economische rechten moeten we focussen op de situatie rondom geletterdheid, gezondheidszorg en onderwijs. Een foto zegt niks over de vrijheid die mensen ervaren.'

'Linksc' media

Ook de Iraans-Nederlandse Mehri Zamanbin (29) mist in de media-verhalen over Afghanistan een sociaalhistorische context. Deels komt dit omdat sommige media via sensatiegerichte artikelen meer lezers willen scoren, stelt zij.

'In sommige media worden de ontwikkelingen in Afghanistan zelfs gereduceerd tot een 'burgeroorlog', alsof de Afghaanse mensen deze oorlog over zichzelf hebben afgeroepen. Dat stuit me tegen de borst. Hiermee wordt gesuggereerd dat democratie niet werkt voor de Afghaanse bevolking omdat ze heel anders zouden zijn. Ook wordt zo de moslimidentiteit van Afghaanse

burgers geproblematiseerd.’ Dat heeft ook gevolgen voor hoe Afghaanse vluchtelingen hier worden ontvangen, zegt zij. De problematisering van moslims als gevolg van eenzijdige berichtgeving heeft volgens haar een negatieve invloed op de stemming van ‘bezorgde Nederlandse burgers’ die de grenzen dicht willen houden.

‘Afghanistan heeft al sinds de jaren zeventig last van internationale mogendheden die het land binnenvallen’, zegt Zamanbin. ‘Hoe kunnen we praten over de machtsovername door de Taliban zonder kritisch te kijken naar de interventies die daar jarenlang plaatsvonden? Zonder kritisch te kijken naar onze militaire aanwezigheid? Waarom waren we daar überhaupt? Dat soort vragen worden niet gesteld aan de mensen die er verantwoordelijk voor zijn.’

Zulke kritiek op het handelen van het Westen in Afghanistan is er wel, maar leest zij vooral in opiniestukken. Ook merkt zij dat media die wél kritiek leveren op de buitenlandse interventies in Afghanistan, zoals NRC, vaak als extreemlinks worden bestempeld door mensen die gematigd rechts zijn.

‘Je hoort mensen ook zeggen dat ze de media erg links vinden. Daar ben ik het niet mee eens. Ik vind dat in Nederland juist het idee heerst dat zowel links als rechts van zich moeten laten horen. Dit is een land waar iedereen zijn mening mag verkondigen, en daarvoor staan verschillende mediaplatformen tot hun beschikking. Ik denk dat sommige mensen die gematigd rechts zijn zich ongemakkelijk voelen bij het feit dat biculturele Nederlanders nu steeds vaker ruimte innemen in publieke debatten. Dat zijn ze niet gewend, en daarom denken ze dat de media links zijn.’

De ‘acceptabele’ moslim

Er is nog een lange weg te gaan voordat het westerse medialandschap daadwerkelijk inclusief wordt voor moslims, stelt de Indonesisch-Nederlandse Michiel** (34). Het valt hem op dat media onderscheid maken tussen ‘acceptabele’ en ‘radicale’ moslims.

‘De moslim die wél geaccepteerd wordt, en vaak ook meer ruimte krijgt in de media, is de

moslim die liberale en seculiere waarden nastreeft. Moslims die de sharia beter vinden dan de democratie worden gelabeld als extreem of radicaal. Zij krijgen met dat stempel geen ruimte om deel te nemen aan maatschappelijke gesprekken’, zegt hij.

‘Door de assimilatie van liberale normen en waarden die Nederlandse moslims worden opgelegd, zijn ze meer geneigd om te zeggen dat de sharia niet bij de islam hoort. Dat vind ik erg. De sharia is belangrijk in de islam’, zegt hij. ‘Dat vrouwen vervolgens de toegang tot

onderwijs worden onteigend is verkeerdt. Dat maakt geen deel uit van de sharia. Maar om de sharia dan volledig te verwerpen, omdat de Taliban een bepaalde uitleg van de sharia hanteren, dat vind ik ook verkeerd. De sharia is niet bij voorbaat fout omdat het afwijkt van de democratie en liberale normen en waarden.’

Volgens Michiel zouden moslims zich meer moeten verdiepen in de sharia voordat zij er uitspraken over doen. ‘Moslims zouden ook trots moeten zijn op hun geloof, en geen concessies hoeven te maken

FOTO VAN AFGHAANSE VROUWEN IN 1972 VERSUS 2013 (BEELD: INSTAGRAM)

‘Moslims die de sharia beter vinden dan de democratie krijgen geen ruimte om deel te nemen aan maatschappelijke gesprekken’

om geaccepteerd te worden.’

Zodra een moslim niet de Taliban maar vooral de Verenigde Staten veroordeelt voor hun militaire offensieven in Afghanistan, wordt diegene sneller gezien als radicaal, denkt hij. ‘Als je tegen de Amerikaanse bezetting bent in Afghanistan, betekent het niet gelijk dat je pro-Taliban bent. De Taliban hebben veel fouten gemaakt in het verleden, en ze maken nu nog steeds fouten. Maar als je het handelen van de VS als bezetter als iets kleins ziet en de fouten van de Taliban als iets ongelooflijk groots, dan zijn dat scheve verhoudingen’, zegt hij. ‘Moslims zouden ook blij moeten zijn met het feit dat de VS daar weg is, en zich nu moeten richten op de opbouw van een nieuw Afghanistan zonder buitenlandse interventies. Dat is het belangrijkste.’

Het erkennen van de Taliban als de nieuwe regering van Afghanistan is echter gevaarlijk, ziet Nilab Ahmadi. ‘De Taliban zijn een terroristische organisatie die een land met militaire macht in handen heeft gekregen. Ze hebben gebombardeerd en aanslagen gepleegd, en in rap tempo claimden ze de nieuwe Afghaanse overheid te zijn’, zegt zij. ‘Door de Taliban te legitimeren, laat je volledig achterwege dat een grote groep Afghanen de Taliban niet als overheid wil. De bevolking heeft hier totaal geen zeggenschap in gehad.’

Legitimatie van de Taliban haalt volgens Ahmadi juist de ernst weg van de gevolgen van het militaire ingrijpen van het westen. Dit, omdat de gewelddadige machts-overname door de Taliban een direct gevolg is van wat de westerse mogendheden in het land hebben aangericht, ziet zij. De Taliban legitimeren als de nieuwe Afghaanse regering en de militaire interventies van het westen goedpraten, vindt Ahmadi daarom even problematisch.

‘Hoe kan het eigenlijk dat een terreurgroep als de Taliban de macht hebben overgenomen in Afghanistan? En hoe heeft de internationale gemeenschap het zover laten komen? Dat zouden we ons meer moeten afvragen, ook in de media.’ ●

*Achternaam bij de redactie bekend.

** Gefingeerde naam. Echte naam bij de redactie bekend.

SHANTIE SINGH

Schrijver. Theatermaker.
Bestuurskundige.

De moed van Afghaanse vrouwen maakt mij simpelweg trots om mens te zijn

Na anderhalf jaar ben ik weer buiten de landsgrenzen. De setting is idyllisch en sprookjesachtig: een huwelijk op een eiland vlakbij Istanbul. De zon gaat langzaam onder, er klinkt heerlijke muziek en iedereen is prachtig gekleed. Er zijn gasten van over de hele wereld. Een mix van talen kabbelt met de golven mee. Het past helemaal bij de kosmopolitische bruid: woonachtig in Nederland, bereisd en met roots en familie in Afghanistan. Over de heftige situatie daar heeft ze de afgelopen tijd veel gedeeld op haar Instastories. Het is er. Maar vandaag vierten we dat ze haar grote liefde heeft gevonden.

De dag erna zie ik twee berichten op mijn telefoon van een vriendin uit Rotterdam. De eerste is een link naar een petitie: 'Red onze Afghaanse collega's en partners'. De volgende gaat over haar aanstaande bruiloft. Ik ken haar en haar moeder door hun bijzondere werk. Zij helpen geïsoleerde en eenzame vrouwen en maken samen taboes bespreekbaar in Rotterdam en ver daarbuiten. Haar moeder is haar grote voorbeeld.

In NRC vertelt mijn vriendin over haar jeugd in Afghanistan: 'We hadden het goed daar. Mijn ouders zijn beiden goed opgeleid.

Wat mij vooral raakt is hun moed om te midden van alles te strijden voor hun eigen ik, en hun dromen waar te maken

We hadden een mooi huis, geen gebrek aan geld. Mijn vader was apotheker. Mijn moeder werkte als field officer voor Unicef. Het is echt een power-vrouw.(...) Ik was zeven in 1998 toen we vluchtten. Onderweg werd mijn jongste broertje geboren. De reis duurde een aantal maanden. Ik herinner me alleen nog momenten. We gingen via Oost-Europa. Steeds weer een andere auto of vrachtwagen, rijden en dan weer ergens overnachten. We zijn niet opgepakt, niet verdronken, we hebben wel moeten lopen maar niet dagen achtereen. Maar mijn moeder had het zwaar. Ze was net bevallen.'

Later op de dag wandel ik door Istanbul. Ik kom er weer achter dat Bollywood altijd met me meereist op vakantie en zorgt voor verbinding, net zoals in Marokko of

Dubai. Als ik in een taxi stap, wordt meteen Bollywoodmuziek opgezet. Op straat roepen mensen 'Bollywood!' naar me, of namen van filmsterren om verbinding te maken. Net als op de bruiloft waar ik was, is ook Istanbul een mix aan van alles. Een verkoper van een fruitsapjesstand fluistert als hij zegt dat hij uit Afghanistan komt. Zijn collega tikt hem op de schouder. 'Waarom fluisteren? Wees trots!'

Wat mij vooral raakt is hun moed om te midden van alles te strijden voor hun eigen ik, en hun dromen waar te maken

In een koffietentje lees ik indrukwekkende interviews die NRC in augustus maakte met twintig Afghaanse vrouwen. Deze vrouwen strijden al jaren voor vrouwenrechten, lang voordat wij in Nederland geconfronteerd wer-

den met de recente beelden in de media. Nargis Nehan (42), oprichter van een hulporganisatie uit Kabul, zegt: 'Ze kunnen ons komen terroriseren, en vrouwenrechtenactivisten en journalisten vermoorden, maar het verzet en de veerkracht zullen blijven.'

De situatie in Afghanistan is schrijnend, maar de kracht en moed van deze Afghaanse vrouwen maakt mij simpelweg trots om mens te zijn. Wat mij vooral raakt is hun moed om te midden van alles te strijden voor hun eigen ik, en hun dromen waar te maken. Deze vrouwen zijn journalist, vlieger bij de luchtmacht, vrouwenrechtenlobbyist, vredesonderhandelaar, sociaal werker, judolerares, edelsmid. Ook zonder de duisternis zijn zij stoer, pionierend en taboedoorbrekend.

Terug in Nederland ben ik weer op een huwelijk. Een prachtig gezicht. De muziek is een mix van Afghaans, Indiaas, Westers en nog veel meer. Het doet me denken aan het sprookje in Istanbul. Maar dit keer in Rotterdam in een uitbundige feestzaal. Weer een stralend en dansend paar. Voor wie alles helemaal draait om samen feesten. De berichten uit het nieuws en de apps zullen weer binnenstromen. Dat is voor later. Vanavond is er even niets anders dan het vierten van de liefde. •

Wanneer is een aanslag terroristisch

‘Als het een moslim was, zouden jullie het allang terrorisme noemen.’ Onder veel moslims heerst het gevoel dat media moslims en islamitische organisaties veel sneller als terroristisch bestempelen. Want wat maakt een eenmansactie van een Afghaan op Amsterdam Centraal terroristisch, maar een schietpartij door een witte man in Las Vegas, waarbij 59 mensen omkwamen, niet?

● PIETER VERBEEK

Afgelopen zomer werd het Britse Plymouth opgeschrikt toen een man zes mensen doodstak. Geen terrorisme, luidde al snel het officiële bericht. De dader was een zogeheten ‘*incel*’, *involuntary celibate*: iemand die onvrijwillig celibatair leeft - dus geen seks heeft, maar dat wel wil. Op social media was er kritiek. ‘Alleen omdat hij geen moslim is of iemand van kleur, betekent het niet dat dat geen terrorisme is.’ Of: ‘Als iemand mensen doodschiet en -steekt is het een terreurdaad. Dan maakt het niet uit wat de kleur van hun huid is.’

Deze kritiek klinkt vaker. Toen eerder afgelopen zomer de Canadese premier Justin Trudeau de aanslag van een witte man op een moslimfamilie in London, Ontario wel als een terroristische daad bestempelde kreeg hij veel bijval van moslims. Eindelijk iemand die het begreep, die zag dat moslims ook slachtoffers kunnen zijn van terrorisme en witte mensen de dader, vonden ze.

Te veel definities

Wat maakt een dodelijke aanval terroristisch? Echt duidelijke regels lijken te ontbreken. ‘Dat komt onder meer omdat de druk zo groot is op de politiek en de media’, stelt veiligheidsdeskundige Jelle van Buuren, werkzaam bij het Institute of Security and Global Affairs en universitair docent aan de Universiteit van Leiden. ‘Als we zeggen dat het om een verward persoon gaat, reageert

‘Belangrijk dat journalisten niet toegeven aan de druk om snel iets in een hokje te plaatsen’

men ter rechterzijde vaak boos: uit politiek-correcte overwegingen zouden wij niet willen zeggen dat het om een moslim gaat. Als we de dader een moslimterrorist noemen reageren moslimjongeren weer boos, omdat witte mannen die een aanslag plegen nooit als terrorist zouden worden omschreven. De maatschappelijke polarisatie maakt dit allemaal erg lastig.’

Wanneer een aanslag of een steek- of schietpartij als terrorisme wordt betiteld is een lastige vraag, aldus Van Buuren. ‘Verschillende partijen gebruiken eigen definities voor verschillende doelen. Voor het Openbaar Ministerie is de juridische definitie leidend. Voor de NCTV (Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, red.) de beleidsmatige definitie. De wetenschap hanteert definities die soms weer net iets anders zijn en bovendien onderling nog eens verschillen. Dat creëert de spraakverwarring, zeker op de sociale media. Soms is dat politiek aangedreven, maar soms gebruiken mensen het etiket ‘terrorisme’ ook om vooral aan te geven hoe verschrikkelijk de

gewelddaad is.’

Een verward persoon kan, tussen alle waanbeelden door, op heldere momenten rationeel handelen en daarbij ook religieuze of politieke motieven hebben. Het is uiteindelijk de rechter in ons land die bepaalt of iets terroristisch is of niet, legt Van Buuren uit. ‘Die kijkt of er een psychosociale stoornis is, en of er tijdens de daad intenties of motieven waren om een terroristisch gemotiveerde daad te plegen. De rechter beslecht de juridische discussie daarmee uiteindelijk. Maar de politieke en publieke discussies blijven dan doorgaan. Rechters worden omschreven als ‘slappe D66-ers die niet durven zeggen waar het op staat’, of critici hebben het over ‘een van de islamieten die we hebben binnengelaten in ons land’. Wie ervan overtuigd is dat een bepaalde gewelddaad terrorisme is, zal zich niet snel laten overtuigen door een wetenschappelijke definitie of door een juridisch oordeel.’

Voor journalisten wordt het er niet gemakkelijker op, stelt Van Buuren. ‘Het is belangrijk dat je als

journalist niet toegeeft aan de druk om snel iets in een hokje te plaatsen, ondanks de enorme druk van alle kanten om ergens dat etiket op te plakken. Je moet je stug bij de feiten blijven houden, en het stempel ‘terrorisme’ nog niet gebruiken als dat nog niet vaststaat. Daar is durf voor nodig, want als journalist kun je het bijna niet meer goed doen’, zegt hij.

De rechter heeft het laatste woord, maar daar kunnen journalisten niet altijd op wachten, vervolgt hij. Volgens Van Buuren is het daarom zaak dat journalisten helder en feitelijk uitleggen waarom ze besluiten een gewelddaad als terrorisme te definiëren. In sommige gevallen geven de feiten daar aanleiding toe, bijvoorbeeld als de dader een videoboodschap heeft gemaakt waardoor het motief of de achtergrond duidelijk wordt. ‘Maar zolang de feiten nog niet zo duidelijk voor zich spreken, is het beter een slag om de arm te houden en dat ook helder uit te leggen’, legt hij uit. ‘Dat blijft lastig, zeker door de snelheid en heftigheid van de sociale media-discussies. Daar is men minder terughoudend om iets te beoordelen. Daarom staan reguliere media dan ook al snel met 2-0 achter.’

Hoe zit het bij de media zelf? Zijn er richtlijnen die bepalen wanneer ze een aanslag terroristisch benoemen? De Nederlandse Vereniging voor Journalisten (NVJ) schrijft er in ieder geval niets over voor, legt secretaris Thomas Bruning uit. ‘We hebben er zelf geen beleid over. We vinden het

sch?

meer de verantwoordelijkheid van de redacties om daarover keuzes te maken. We proberen wel onze achterban te informeren en te helpen zorgvuldig te zijn in de keuzes via ons vakblad en via trainingen', zegt hij. 'Als NVJ vinden we het natuurlijk wel belangrijk dat journalisten er zorgvuldig mee omgaan. Hoe komen jullie tot dit soort discussies? Hoe zorg je ervoor dat je niet stigmatiseert? Hoe word je je bewust van het effect van je keuze? Het is daarom belangrijk dat redacties hierover discussies voeren, zodat er geen selectieve keuzes worden gemaakt.'

De NOS heeft dat al veelvuldig gedaan. De afweging om een aanslag terroristisch te noemen of niet deelde de omroep vorig jaar online in het artikel 'Wanneer noemen we een aanslag terroristisch en wanneer niet?' Zo spelen afkomst en geloofsovertuiging geen rol in de overweging of een aanslag wel of niet het label 'terroristisch' krijgt. Ook heeft de NOS haar definitie aangepast.

'In het verleden zeiden we dat er sprake moest zijn van een politiek motief, maar dat is soms lastig vast te stellen', schrijft de redactie. 'Daarom is onze definitie nu breder: als de aanslag als doel heeft maatschappelijk ontwrichtend te zijn, en ook echt maatschappelijk ontwrichtend is, noemen we het ook terrorisme. Maar soms is het moeilijk. Het nieuws ontwikkelt zich, vaak is er later meer informatie en soms moeten we de omschrijving dan aanpassen.'

Een voorbeeld daarvan is de aanslag in El Paso uit 2019, in de Amerikaanse staat Texas, waarbij een witte man 22 mensen doodschoot. Een dag later bleek dat de schutter specifiek mensen van Mexicaanse afkomst had vermoord. Dat was het moment dat de NOS toch besloot de aanslag terroristisch te noemen.

Er zijn een paar punten waar een terroristische aanslag volgens de NOS in ieder geval aan moet voldoen. De dader moet hebben gehandeld uit naam van zijn geloof,

POLITIE IN HET BRITSE PLYMOUTH NADAT 'INCEL' JAKE DAVISON ZES MENSEN VERMOORDE IN AUGUSTUS (BEELD: YOUTUBE)

'Enkel het uitroepen van de kreet 'Allahoe Akbar' maakt iemand al tot een terrorist'

een politiek standpunt of ideologie. En hij wilde angst zaaien of iets van de overheid gedaan krijgen met zijn daad.

Aannames

Het beeld dat een aanslag sneller als terroristisch wordt bestempeld als de dader een islamitische achtergrond heeft is hardnekkig. Tegelijkertijd vragen sommigen zich af waarom de dodelijke aanslag van bijvoorbeeld Dylann Roof op een zwarte kerk in Charleston, South Carolina (2015) niet terroristisch wordt genoemd, maar enkel racistisch. Of waarom de dodelijkste schietpartij in de VS - een witte man die in 2017 in Las Vegas 59 mensen doodschoot - geen terreurdaad is.

Verandermanager Yvonne Snitjer van educatiecentrum Al Eureka geeft aan dat moslims sneller worden neergezet als terroristen dan niet-moslims. Haar stichting

richt zich op duurzame persoonlijke ontwikkeling en groepsontwikkeling in Nederland en Libië. 'Je ziet dat media voorzichtiger worden als er een aanslag wordt gepleegd. De term 'verwarde man' wordt vaker gebruikt. Toch heeft de recente geschiedenis al genoeg schade verricht door een niet-westerling sneller weg te zetten als terrorist.'

Een verklaring volgens Snitjer is dat moslimhaat enorm is toegenomen. 'Gevoel speelt daarbij een sterkere rol dan de ratio. Enkel het uitroepen van de kreet 'Allahoe akbar' maakt iemand al tot een terrorist. En als diegene dan een aanslag pleegt, wordt dit al snel als terroristisch bestempeld.' Als voorbeeld noemt Snitjer de truck-aanslag in Nice in 2016.

'Dat de dader nooit een Koran heeft gelezen, dagelijks alcohol dronk en regelmatig wiet rookte werd nauwelijks gehoord en niet

meegenomen in de beleving. Dat hij 'Allahoe akbar' zei was voldoende om zijn daad als een terroristische aanslag weg te zetten. We moeten de zaken eerlijk en nuchter bekijken, vanuit het principe van gelijkwaardigheid. Hierbij moeten we ook kritisch naar onszelf durven kijken, naar onze angsten en de invloeden hiervan op ons oordeel.'

Zo blijft het motief achter de dodelijke steekpartij in het Duitse Würzburg van afgelopen juni, waarbij de aanslagpleger op blote voeten liep, een mondmasker droeg en volgens een ooggetuige 'Allahoe akbar' riep, een raadsel. Snitjer: 'Bij dit soort gevallen is het goed om bepaalde aannames achterwege te laten en alleen te benoemen wat je ziet. De media hebben bericht dat de motieven onbekend zijn en dat de man bij de politie bekend is, maar ook dat er niet direct een verband was met radicalisering, dat hij een geradicaliseerde moslim was.'

Media moeten voorzichtig zijn in wat ze opschrijven, vindt Snitjer. 'Ook woorden als 'mogelijk terroristisch' of 'het is onbekend of het gaat om een terroristische aanslag' impliceren al iets. We krijgen dan vaak de eerste boodschappen en communicatie mee, maar de afloop en verdere onderzoeksverslagen niet. Met de angst die er is in de samenleving moeten we meer letten op onze woorden.' •

Hoe koloniaal is ons rechtssysteem?

De stichting Comité Nederlandse Ereschulden (K.U.K.B.) strijdt al jaren om gerechtigdheid voor Indonesische slachtoffers van Nederlands geweld tijdens de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd (1945-1949). Maar in zijn strijd voor sociale gerechtigheid stuit de stichting op de grenzen van het Nederlandse rechtssysteem - en een breuk met vaste advocaat Liesbeth Zegveld.

● FITRIA JELYTA

In 2011 won K.U.K.B. met behulp van Zegveld de eerste rechtszaak voor Indonesische slachtoffers en nabestaanden van Rawagede. Ruim vierhonderd Indonesische mannen werden daar in 1947 standrechtelijk geëxecuteerd door Nederlandse militairen tijdens de koloniale repressie. Nederland moest excuses en een schadevergoeding van twintigduizend euro aanbieden aan de weduwen van Rawagede. K.U.K.B. en Zegveld spanden daarna meerdere van zulke processen aan. Maar deze kwamen abrupt tot een eind toen advocate Liesbeth Zegveld onlangs besloot om de Indonesische slachtoffers niet langer bij te staan.

Als reden gaf ze aan dat haar drukke baan het niet toeliet om meer zaken aan te nemen. Maar volgens K.U.K.B. klopt dat niet. K.U.K.B.-voorzitter Jeffry Pondaag zegt dat zijn kritiek op Zegvelds handelen de doorslag gaf in haar besluit. Aan *de Kanttekening* vertelt Pondaag dat hij Zegveld de afgelopen jaren tevergeefs heeft aangespoord aspecten van de Nederlandse rechtsgang te benoemen die in zijn ogen koloniaal zijn.

Zo wordt de schadevergoeding aan de Indonesische slachtoffers en nabestaanden berekend op basis van de wetten die golden ten tijde van de kolonie. Dit, terwijl de Indonesische bevolking toentertijd hele-

maal geen rechten kreeg van Nederland als koloniale bezetter, aldus Pondaag. Of neem hoe de Nederlandse rechtbank onderscheid maakt tussen 'legitieme' en 'excessieve' gevechtshandelingen van het Nederlandse leger tegenover de Indonesische bevolking.

'Dat betekent dat de rechtbank kolonialisme legitimeert', zegt Pondaag. 'Waar haalt Nederland het recht vandaan om een land dat duizenden kilometers ver van haar verwijderd ligt als eigendom te beschouwen? Bovendien erkent Nederland de onafhankelijkheid van Indonesië op 17 augustus 1945 juridisch nog steeds niet. Hierdoor kunnen de 'gevechtshandelingen' van Nederland niet worden berecht als oorlogsmisdaden en een aanval op een soevereine staat.'

Pondaag wijst op de excuses die koning Willem-Alexander vorig jaar had geboden aan de Indonesische bevolking tijdens een staatsbezoek aan Indonesië. In zijn excuses benadrukte de koning het 'extreme' geweld dat het Nederlandse leger had gepleegd op de Indonesische bevolking. 'Het ging hem alleen om het 'extreme' geweld tijdens de Indonesische Onafhankelijkheidsstrijd van 1945-1949. Maar hoe zit het met de 350 jaar lange koloniale uitbuiting en bloedvergieten van Indonesische mensen? Was dat legitiem?'

In haar telefoongesprekken met Pondaag zou Zegveld hem meerdere keren gelijk hebben gegeven, maar niet in het openbaar willen spreken over koloniale aspecten

van de Nederlandse rechtsgang. De advocaat beschouwt de Nederlandse aanwezigheid als koloniale bezetter van het huidige Indonesië als een gegeven, aldus een teleurgestelde Pondaag.

'Hoe kan het zijn dat kolonialisme wordt gelegitimeerd en een jurist die de Indonesische slachtoffers bijstaat er dan niets over zegt? Of je de rechtszaak wint of niet, deze dingen moeten bespreekbaar worden gemaakt binnen de rechtbank. Als de rechtbank onze kritiek op het koloniale systeem vervolgens afwijst, dan kunnen we samen op zoek gaan naar andere systemen om kolonialisme alsnog aan te kaarten. Dat is nu niet meer aan de orde.'

Pondaag erkent wel het grote historische belang van het winnen van de Rawagede-rechtszaken, dat niet plaats had kunnen vinden zonder de advocate. 'Hoe je het ook went of keert, zij is een toffe advocate. Het ging haar om de mensenrechten, niet om het geld', zegt hij. 'Maar dan moet ze ook buiten de kaders durven functioneren en kolonialisme bespreekbaar maken als misdaad tegen de mensheid. Alleen dan kunnen we verder.'

Sociale strijd

Volgens historicus en publicist Sandew Hira was het niet de vraag of de breuk met Liesbeth Zegveld zou plaatsvinden, maar wanneer. 'De meeste juristen in Nederland zien een rechtszaak als een proces dat uitsluitend binnen de bestaande juridische kaders moet worden uit-

gevoerd, zoals in het geval van Zegveld', zegt hij. 'Een andere manier om te kijken naar rechtszaken is als een proces dat deel uitmaakt van de sociale strijd.'

In Nederland zijn er volgens Hira geen voorbeelden van juristen die rechtszaken inzetten als onderdeel van een sociale strijd. Die zijn er wel in de Verenigde Staten. 'De grootste strijd in het ontmantelen van apartheid in Amerika begon met een wetgeving die segregatie op basis van ras en huidskleur verbood. Dat werd mogelijk via een juridische strijd. Hiermee werd de sociale strijd van zwarte Amerikanen gemobiliseerd. Er werden daarna massaal protesten gehouden op universiteiten en in bussen, waar zwarte mensen voor die tijd alleen maar achterin mochten zitten', legt hij uit. 'Veel juristen in Nederland zijn simpelweg niet getraind om juridische processen te beschouwen als onderdeel van een sociale strijd. Dat zou eerst moeten veranderen als we kolonialisme bespreekbaar willen maken.'

'Ik denk dat het goed zou zijn om de verbinding en de verhouding tussen juridische strijd en politiek sociale strijd mogelijk te maken. Dat zou helpen om advocaten te vormen die hun functie kunnen inzetten ten behoeve van sociale veranderingen', gaat hij verder. Om deze verbinding mogelijk te maken, moet ook het onderwijssysteem gericht zijn op dekolonisatie, meent Hira. 'Het overgrote deel van Nederland legitimeert kolonialisme, omdat het onderwijssysteem

BEELD: PIXABAY

niet gericht is op het dekoloniseren van de geest.' Zo wijst hij naar een Brits opinieonderzoek waaruit blijkt dat de helft van de Nederlanders trots is op het koloniale verleden. Slechts zes procent is van mening dat kolonialisme iets is om je voor te schamen.

'Jaarlijks worden in Nederland op 15 augustus de Indië-veteranen herdacht die tijdens de Indonesische Onafhankelijkheidsstrijd tegen Indonesiërs hebben gevochten voor behoud van de kolonie. Stel je eens voor dat ze in Duitsland jaarlijks een herdenking zouden houden voor de Duitse militairen die Nederland hebben bezet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Hoe zou Nederland daarnaar kijken?', vraagt Hira zich af. 'Nederland heeft namelijk dezelfde misdaden gepleegd in Indonesië. Niet vijf jaar lang, maar 350 jaar lang. De vergelijking met de Duitse bezetting wordt door de meeste Nederlanders niet gemaakt. Dat is een *no go*. Maar als ze dat wel deden, dan zou de gemiddelde Nederlander misschien wel begrijpen dat er geen enkele rechtvaardiging is voor het bezetten, uitbuiten en onderdrukken van een ander land. Ware het niet dat het hele educatieve systeem erop gericht is om kolonialisme te aanvaarden met

'Hoe kan het zijn dat kolonialisme wordt gelegitimeerd en een jurist die de Indonesische slachtoffers bijstaat er dan niets over zegt?'

de overtuiging dat Nederlanders daar iets tot stand hebben gebracht voor de inheemse bevolking die zij als 'ongeciviliseerde' barbaren beschouwen.'

Neurenberg tribunaal

Dat in voormalig Nederlands-Indië en in Indonesië veel onrecht is gepleegd en oorlogsmisdrijven zijn begaan, staat als een paal boven water, stelt Harmen van der Wilt, hoogleraar International Criminal Law aan de Universiteit van Amsterdam (UvA). Maar de cruciale vraag is in hoeverre je een regering bestaande uit ministers die destijds nog niet waren geboren daarvoor aansprakelijk kan houden, zegt hij.

'In beginsel is het mogelijk om een staat aansprakelijk te stellen

voor onrechtmatig gedrag, en die procedure vindt dan plaats voor het Internationale Gerechtshof in Den Haag. Maar deze zaak lijkt mij kansloos, want het gaat om kwesties die zich meer dan zeventig jaar geleden hebben afgespeeld.'

Volgens Van der Wilt haalt Pondaag begrippen en rechtsgebieden door elkaar, en overschat hij de mogelijkheden van het recht. 'Ik kan mij de frustratie en het verdriet van meneer Pondaag wel voorstellen, want er is veel onrecht in de wereld', gaat hij verder. 'Maar Pondaag gebruikt wel erg grote woorden wanneer hij Nederland afschildert als een koloniaal en racistisch land. Het geldende recht kent geen mogelijkheden om dit 'recht te trekken'. Dan kun je wel zeggen dat het rechtssysteem dan

ook koloniaal en racistisch is, maar dat lijkt mij niet fair. Het gaat uit van oeroude principes. Moraliteit en recht zijn wel met elkaar verbonden, maar zijn toch niet hetzelfde.'

Om de beperkingen van de Nederlandse rechtsgang te overstijgen, zouden Indonesische slachtoffers daarom baat hebben bij een rechtsproces dat vergelijkbaar is met het oorlogstribunaal van Neurenberg, aldus Jeffry Pondaag. Deze internationale rechtbank werd in de maanden na de Tweede Wereldoorlog opgericht door de geallieerden, die rechtspraken over Duitse militairen. Filmopnamen van het zogenoemde Neurenberg-tribunaal moesten bewijzen dat het nazi-optreden van Duitsland lang is voorbereid, en tot doel had de heerschappij in Europa te veroveren en een deel van de bevolking uit te roeien.

'Als Nederland echt goede bedoelingen heeft met Indonesië, dan moeten ze dit eerst goed afronden. Hoe je het ook went of keert, Nederlands-Indië was een koloniale bezetting waarin miljoenen mensen hebben geleden, en waar men in Nederland niets van af weet', zegt Pondaag. 'Nederland heeft het onderwerp 'kolonialisme' bewust onder het tapijt geschoven. Daarom benadruk ik het historische belang van de Rawagede-rechtszaken. Zonder deze rechtszaken had de Nederlandse staat geen vierjarig onderzoek in gang gezet naar het dekolonisatieproces in Indonesië. Daarmee claim ik dat de stichting K.U.K.B. kolonialisme in Nederland op de kaart heeft gezet, en de ballen aan het rollen bracht.'

Mede dankzij het werk van K.U.K.B. is Sandew Hira ervan overtuigd dat verandering van de koloniale mindset mogelijk is. 'Ik denk wel dat er in de komende jaren advocaten en docenten zullen zijn die zich achter hun oren gaan krabben, en zich gaan afvragen of ze hier meer aandacht aan moeten besteden', zegt hij. 'het feit dat Jeffry Pondaag de discussie over de legitimiteit van kolonialisme durft aan te gaan en de beperkingen van de Nederlandse rechtsgang wil uitlichten, is een grote stap.' ●

Aan de Kanttekening liet Liesbeth Zegveld weten niet beschikbaar te zijn voor een reactie.

TAYFUN BALCIK

Programmacoördinator
bij The Hague Peace
Projects voor de Armeens
Koerdische Turkse
werkgroep. Lid van de
Nieuw Amsterdam Raad
(Pakhuis de Zwijger).

Niet statushouders pakken onze woningen af – dat heeft de VVD al gedaan

Vorige maand protesteerden duizenden mensen in het Amsterdamse Westerpark tegen de dichtgeslibde volkshuisvesting én de krankzinnige prijzen die je moet betalen voor beton om in te wonen. De kranten staan er al vol mee, maar laten we de cijfers er nogmaals bij pakken.

De gemiddelde wachttijd voor een sociale huurwoning in Amsterdam: meer dan vijftien jaar. De gemiddelde prijs voor een koopwoning in onze geliefde hoofdstad: ruim een half miljoen euro. Een doos van vijftien vierkante meter wordt als 'sociale huurwoning' gerekend, waar je overigens 633 euro (asociaal *as hell* voor minima!) voor moet neerleggen. En studenten zitten bekneeld in beschimmelde kamers van zeven vierkante meter, waar ze ook nog eens 750 euro voor moeten dokken.

Het is te deprimerend voor woorden. Dus natuurlijk was ik er die zondag bij. Mensen die me volgen op sociale media weten al langer dat ik me hier schaamteloos druk om maak. Ik zeg schaamteloos, omdat ik allang het ouderlijke huis had moeten uitvliegen naar de woonvrijheid die ik met 36 jaar nog steeds niet heb kunnen genieten. Ik zit al zo lang bij mama en papa op

Een langdurig collectief falen, dat met xenofobie en racisme wordt goedgepraat

schoot, dat ik moet denken aan de film *The Shawshank Redemption*. In die film zit een gevangene zó lang vast, dat hij niet meer weet wat te doen wanneer hij vrijkomt - waarna hij zichzelf maar ophangt.

Ik stuurde, nadat ik weer thuis was, een treurig tweetje uit over mijn gefrustreerde twintiger en dertiger jaren. Dat Rutte, Kaag of wie dan ook die partijbelangen hebben bij deze wooncrisis - hun achterban huurt meestal niet en wordt inactief rijk door de schaarste op de woningmarkt - niet zomaar tot ander beleid gaan komen. Dat we ervoor moeten vechten, blokkeren, kraken en niet alleen in Amsterdam.

Veel likes en retweets. Maar ook hier en daar een reactie van mensen die het probleem neoliberaal individualiseren. Ze vertrouwen het niet. 36 jaar en nog steeds bij je ouders thuis? Dan zal het vast meer zijn dan het woonbeleid van Rutte I, II en III, was de reactie.

Tien of vijftien jaar terug werd ik nog geraakt door zulke opmer-

kingen die de schuld terug op mijn bordje plaatsen. En het hoefde niet eens een opmerking te zijn. Lichaamstaal is voldoende om mensen in een benarde situatie pijn te doen. Ik ken die 'Ach, wat sneu'-blikken dondersgoed. Gelijk daarna krijg je hele spreekbeurten van hoe je het wél moet aanpakken.

Nee. De overheid heeft gefaald. Het ministerie van Volkshuisvesting is afgeschaft. De verhuurdersheffing is ingevoerd, waardoor woningcorporaties minder geld te besteden hebben voor woningbouw. De kostendelersnorm creëerde spanningen binnen gezinnen omdat mensen op hun uitkering werden gekort. Hierdoor is het aantal daklozen verdubbeld. Stef 'failed state' Blok heeft van Nederland een *failed state* gemaakt door parasitaire beleggers uit te nodigen sociale huurwoningen op te kopen.

Ik heb niet gefaald. Balkenende heeft gefaald. Rutte heeft gefaald. Asscher heeft gefaald. Het is een langdurig collectief falen, een falen dat jarenlang ook nog eens met

xenofobie en racisme wordt gerechtvaardigd door bestuurders zoals Rutte, die 'Nederland weer wilde teruggeven aan Nederlanders' in zijn coalitie met het CDA en de PVV.

'Hoezo racisme nou weer?', kan je misschien denken. Lees maar verder. De zogenaamde *no-go areas* van weleer zijn nu enorm in trek bij witte mensen met hogere inkomens. En dus moeten wij nu verkassen vanwege gentrificerend gemeentebeleid. Een beleid dat altijd wordt verkocht als een diversiteitsbevorderende maatregel, maar die voor de huidige bewoners van kleur bijna altijd negatief uitpakt omdat zij niet worden meegenomen in de verandering. De buurtbewoners moeten veranderen, en dus wordt alles duurder gemaakt voor de rijke witte Nederlanders van Rutte. Bij bijvoorbeeld de Rotterdamwet - die trouwens niet alleen in Rotterdam wordt uitgevoerd maar bijvoorbeeld ook in Tilburg, Nijmegen, Dordrecht, Vlaarding en Zaanstad -, wordt gentrificatie zelfs van bovenaf en actief uitgerold in zogenoemde 'achterstandswijken', waar veel mensen met een migratieachtergrond wonen en minima in het algemeen.

Het zijn niet statushouders die de sociale huurwoningen van ons afpakken. Dat heeft de VVD al gedaan. •

CHRIS AALBERTS

Journalist en auteur van o.a. 'De puinhopen van rechts'. Doceert Media & Journalistiek aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

De zaak-Quinsy Gario laat zien: BIJ1 heeft geen leden maar donateurs

Sylvana Simons is een goed Kamerlid en brengt terechte punten naar voren, maar haar partij is een nachtmerrie. 9 oktober is de volgende episode in de soap rond Quinsy Gario. Die dag vindt wederom een Algemene Ledenvergadering plaats. Gario is tegen zijn roeyement in beroep gegaan en daarom moet er opnieuw vergaderd worden.

Waar ging dit ook alweer over? Gario wordt verweten voor onveiligheid te zorgen. Niemand weet precies hoe dit zit, want het onderzoeksrapport over hem is niet openbaar. Toch kregen de leden in juli de vraag om met het roeyement in te stemmen. Simons maakte er een vertrouwenskwestie van: ze steunt het partijbestuur. Het is maar beter de partijtop simpelweg te geloven, al hebben de leden geen bewijs dat Gario ook maar iets heeft misdaan. Het wordt nog gekker: strafbaar was Gario's gedrag sowieso niet en aangezien hij geen functie binnen de partij heeft, is het ook de vraag waarom het roeyement überhaupt nodig is.

Dit alles is genoeg om Gario weer lid te maken, maar daar komen nog wat zaken uit zijn beroepschrift bij. Een lid kan bij BIJ1 geroyeerd worden als zijn uitingen strijdig zijn met de grond-

Sylvana Simons is een goed Kamerlid en brengt terechte punten naar voren, maar haar partij is een nachtmerrie

beginselen, maar die heeft de partij helemaal niet. Het partijbestuur maakt nergens concreet wat de klachten zijn en deze zijn dus helemaal niet controleerbaar. Het onderzoek is sowieso geen gebalanceerd feitenrelaas, omdat alleen klagers over Gario anoniem hun verhaal mochten doen.

BIJ1 heeft in de eigen regels staan dat er in dit geval een extra ledenvergadering nodig is, maar die is op voorhand zinloos. Aangezien het partijbestuur het rapport niet openbaar maakt, zullen er geen nieuwe feiten zijn. Als Simons dan wederom de vertrouwensvraag stelt, weet iedereen hoe het afloopt. Bij een jonge partij stuur je je enige Kamerlid niet weg. De interne schade is inmiddels immens: vanaf nu moeten leden naar Simons luisteren, anders kunnen ze een roeyement aan hun broek krijgen.

Vuilspuiterij in de media wordt niet geschuwd, maar bewijs leveren: ho maar.

Geen enkele normale organisatie komt massaal bijeen om te vergaderen of een van de leden buitengesloten moet worden en al helemaal niet als niemand informatie heeft om een geïnformeerd oordeel te vellen. Om het allemaal extra pijnlijk te maken, beweert Gario dat hij heeft aangegeven dat hij 9 oktober niet beschikbaar is. Een veeg teken hoe de verhoudingen liggen. Hoe het ook zit: iedere leek begrijpt dat Gario bij die vergadering moet zijn. Maar of het veel uitmaakt laat zich raden.

De uitnodigingsmail geeft een inkijkje. Deze begint met de zin: 'Het is je waarschijnlijk niet ontgaan dat het partijbestuur van BIJ1 op 10 juli jl, namens de vereniging, heeft besloten het lidmaatschap

van Quinsy Gario niet voort te laten duren.' De passage 'namens de vereniging' suggereert dat de leden hier een soort opdrachtgever zijn, maar dat zijn ze nu juist niet. Ze hebben het alleen laten gebeuren. Stom van ze, want nu is duidelijk wat hun rol is: ze zijn gepositioneerd om continu ja en amen tegen Simons en consorten te zeggen, anders kunnen ze hun biezen pakken.

Bij BIJ1 zijn leden eigenlijk donateurs. Een zeer geaccepteerde manier om sympathisanten te binden: bij organisaties als Greenpeace hebben de donateurs geen invloed op het beleid, maar ze steunen de organisatie financieel wel. Als de organisatie rare fratsen uithaalt, stoppen ze met doneren. Als BIJ1 de leden op 9 oktober toch al onder druk zet om Gario te roeyen, kan men deze wijziging er ook wel even doorheen jassen. Voordeel te over: de partij hoeft nooit meer toneelstukjes op te voeren onder de noemer 'ledenvergadering' en hoeft niet meer te doen alsof men de leden serieus neemt, want dan zijn er alleen nog maar donateurs.

Ook de zaak-Gario is dan snel opgelost: het partijbestuur kan voortaan iedereen op basis van volstrekke willekeur wegsturen. Dat idee zal bij de partijtop van BIJ1 wel in goede aarde vallen. •

Koerden en Gülen-sympathisant 'Turkey Tribunal'

BEELD: TURKEY TRIBUNAL

Van 20 tot 24 september vond in Genève een symbolisch 'Turkey Tribunal' plaats. De onderdrukking door Erdogan verenigt Gülen-sympathisanten en Koerden in hun slachtofferschap, maar niet zonder ongemak. 'Gülenisten moeten de rol die ze hebben gespeeld in de onderdrukking van ons Koerden onder ogen zien.'

● TAYFUN BALCIK

Slachtoffers van het Turkse regime vertellen op dit fictieve tribunaal tegenover internationale rechters over ontvoeringen en martelingen die ze op geheime locaties in Turkije hebben ondergaan. Ze willen dat de daders vervolgd worden door het Internationaal Strafhof (ICC) in Den Haag.

De slachtoffers die aan het

woord kwamen zijn voornamelijk naar Europa gevluchte Gülen-sympathisanten en Koerden. Een onverwacht gezelschap, want de Koerden voelden zich al slachtoffer toen Gülen-sympathisanten nog samenwerkten met het Erdogan-regime, een verbond dat tot het begin van vorig decennium standhield.

Het Turkije Tribunaal heeft beide groepen nu bij elkaar gebracht, maar het Koerdische

ongemak blijft hangen. Zo stelde ook de Koerdische journaliste Meltem Oktay dat de Gülen-sympathisanten die hier hun verhaal deden onderdeel waren van het onderdrukkende Turkse staatsapparaat.

'Zij zei eigenlijk wat iedereen dacht op dat moment' vertelt Vande Lanotte aan *de Kanttekening*. Hij is emeritus hoogleraar, voormalig vicepremier van België en de drijvende kracht achter het Turkey

en slaan handen ineem met

Tribunal. 'Maar het gaat uiteindelijk om de mensenrechten, die ongeacht tot welke groep je behoort of niet, eigen zijn aan ieder mens.'

En daar draait het om bij het tribunaal. Ontvoeringen, martelingen en vermissingen in en buiten Turkije tegen opposanten van het Erdogan-regime. Het is een initiatief dat twee jaar geleden is ontstaan, vertelt Vande Lanotte. 'Door corona werd het vorig jaar uitgesteld. We waren gefrustreerd dat een aantal individuele zaken voor de Verenigde Naties en het Europese Hof voor de Rechten van de Mens maar niet ten uitvoer werd gebracht.'

De drijvende krachten achter het tribunaal besloten het daarom structureler aan te pakken, met als resultaat dit brede tribunaal, dat niet één specifieke slachtoffergroep dient. Vande Lanotte: 'Het was een van de doelstellingen om het op deze manier te doen, met allemaal verschillende slachtoffergroepen. Als iedereen in het eigen hokje blijft gebeurt er weinig.'

Het zal, als het aan Vande Lanotte ligt, tot een aantal individuele zaken tegen daders van ontvoeringen buiten Turkije moeten leiden. Turkije maakt namelijk geen onderdeel uit van het Statuut van Rome, dat het Internationaal Strafhof heeft geïnstitutionaliseerd, en kan dus niet aangeklaagd worden bij het ICC voor mensenrechtenschendingen die in het land zelf zijn gepleegd. Vande Lanotte: 'We zijn er in ieder geval in geslaagd om de stilte te doorbreken, daar zijn we wel tevreden over.'

In het InterContinental Hotel springt die boodschap op het paneel achter de vijf rechters ook gelijk in het oog: *'Because silence is the greatest enemy of fundamental human rights.'* Vijf dagen lang werd 'de stilte doorbroken' door diegenen die in de mainstream Turkse media geen stem hebben of als

'Het ergste is wel dat ik de verkrachting van vrouwen kon horen. Ik hoorde ze schreeuwen: 'Niet doen, niet doen''

'terroristen', 'landverraders' en 'separatisten' worden opgevoerd.

Advocaat en rapporteur Johan Heymans uit België zegt op de eerste dag dat de Turkse staat geen effectief onderzoek doet naar klachten van vermissingen. 'Niemand is ooit opgepakt voor de ontvoeringen en martelingen. Turkije doet dit openlijk om politieke tegenstanders in het binnen- en buitenland angst aan te jagen, om hen uit te schakelen.' Op de vraag van de rechter of Turkije daarmee - naast internationale regels - ook de eigen Turkse wet schendt, antwoordt Heymans bevestigend: 'Er zijn minimaal drie provisies in de Turkse wet die ontvoeringen, martelingen en vermissingen verbieden.'

Bloedsporen op de muur

Vande Lanotte vertelt dat Turkije druk heeft uitgeoefend op België en Zwitserland om het tribunaal stop te zetten. Desondanks bood het tribunaal Turkije elke dag de kans om zichzelf te verdedigen. Dat gebeurde niet, met als gevolg dat de slachtoffers meer spreektijd hadden.

de meest moeilijke periode in mijn leven', zegt hij geëmotioneerd tegen de rechters. 'Mijn vrouw werd bedreigd. Vijftig mensen zaten opeengepakt in kleine zalen. Het ergste is wel dat ik de verkrachting van vrouwen kon horen. Ik hoorde ze schreeuwen: 'Niet doen, niet doen.' Dat geschreeuw krijg ik maar niet uit mijn hoofd in de nacht. Het zit in mijn oren.'

Dogan moest namen geven van tien Gülen-sympathisanten, anders zouden ze zijn leven in een hel veranderen. Met moeite komt hij uit zijn woorden. Het gescheld, de bedreigingen... Dogan kon niet geloven in wat voor positie hij terecht was gekomen, iemand die naar eigen zeggen nog nooit een vlieg kwaad had gedaan. Hij vertelt over de bloedsporen die hij aan de muur zag. De vernedering van naakt betast worden bij zijn geslachtsdelen. Het werd hem te veel. Met vastgebonden armen werd hij door zijn folteraars achter zijn rug omhooggetrokken. Het ging hier om de *strappado*, of 'Palestijnse ophanging', die tot de ontwrichting van de schouders leidt. 'Ik dacht dat al mijn botten waren gebroken', zegt hij tegen de rechters.

Na achttien maanden werd Dogan vrijgelaten. Maar hij was een maatschappelijke paria geworden en kon geen werk meer vinden. Bovendien ging een groot deel van zijn familie pijnlijk mee in de staatspropaganda. Zij gingen hem ook als een terrorist zien. Dat was de druppel die hem deed besluiten om te vertrekken uit Turkije.

Smeken voor de dood

De 46-jarige Mustafa Özben, een Turkse Gülenist die als docent werkte aan de universiteit, start zijn betoog met een video van hoe hij eruitzag na 92 dagen te zijn ontvoerd. We zien een vermagerde, onverzorgde man in pyjama's en op blote voeten. Het is zwart onder

BEELD: ERHAN DOGAN

Een van deze slachtoffers is de veertigjarige Erhan Dogan, vader van drie kinderen, en een Koerdische Gülenist uit Elazig. Tot de mislukte coup van 15 juli 2016 was hij in Ankara geschiedenisdocent aan een privéschool. Net als tienduizenden anderen werd hij vervolgd, omdat de Gülenbeweging volgens president Recep Tayyip Erdogan verantwoordelijk was voor de coup.

Dogan werd gearresteerd op de werkvloer en vervolgens naar een sportsalon in Ankara gebracht in een oranje overall. Daar werden de arrestanten geslagen. 'Het was

MUSTAFA ÖZBEN

zijn ogen - heel anders dan de gladgeschoren man die in de zaal in een keurig overhemd met veel energie en handgebaren spreekt over wat hem is overkomen.

Op klaarlichte dag werd Özben, nadat hij zijn dochter naar school had gebracht en geld wilde pinnen, op straat in Ankara ontvoerd. Hij kreeg een zak over zijn hoofd, werd in een zwarte transporter gegooid en aan zijn enkels en handen met metaal gebonden, waar hij verwondingen aan heeft overgehouden. Hij hoorde ze praten in de auto. 'Moeten we hem naar 34 of 06 sturen?' Hij sluit zijn ogen en zegt: 'Ik ken Ankara goed. Uit de bewegingen van de auto probeerde ik te achterhalen waar we heen gingen. Hier naar links, daar was er een gat in de grond, enzovoort, enzovoort.'

Uiteindelijk kwamen ze aan in een soort warenhuis, waar hij in een cel van drie bij twee meter, en tweeënhalve meter hoog werd geplaatst. 'Er was ook een camera die ons 24 uur lang volgde. Geen zonlicht, een donkere ruimte met een ventilatiesysteem dat de hele dag door zoemgeluiden maakte.' Özben vertelt dat dat ook een vorm van marteling is.

Vanaf het eerste moment moet hij orders opvolgen. Knielen als er aan de deur werd geklopt. Direct meegaan voor verhoor. '92 dagen lang', zegt hij, terwijl hij probeert om zijn emoties in toom te houden. 'Diegenen die ons dit aandeden, waren zelf ook in een soort van paniek. Ze deden alles om niet gezien te worden. We moesten tegen de muur, kregen een zak over ons hoofd als we van A naar B gingen. En ze liepen zelf met maskers. Op de eerste dag vroegen ze

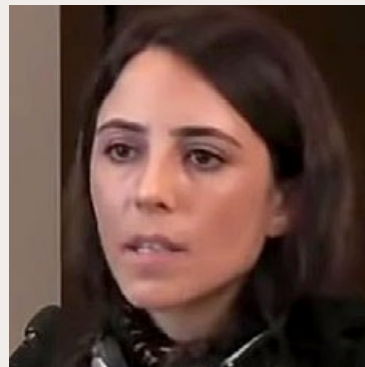
'Geen zonlicht, een donkere ruimte met een ventilatiesysteem dat de hele dag door zoemgeluiden maakte'

aan mij: 'Weet je wel waar je bent?' Toen zei ik: 'Bij de MIT (de Turkse inlichtingendienst, red.) waarschijnlijk.' 'Hoe weet je dat nou?', riposteerden ze. 'Misschien zijn we wel van de gendarme of de politie.' Ik zei: 'Wat maakt het nou uit welke dienst mij heeft ontvoerd? Het is in ieder geval de staat.'

Toen werd hij bedreigd. 'Dit is een geheime locatie, hier weet niemand wat van af, wij zijn hier de staat.' Ze probeerden hem over te halen om als spion voor de staat te werken en voegden daar nogmaals een dreigement aan toe: 'Wij weten precies hoe de anatomie van de mens in elkaar zit, over een paar dagen gaat de dosis van de marteling omhoog. Je zult uiteindelijk smeken voor de dood.' Ze hadden zijn tand al gebroken tijdens de ontvoering.

Özben's stem breekt als hij over zijn vrouw en kind begint. 'Je vrouw blijft niet stilzitten, hè', zeiden ze steeds tegen hem, referend naar de activiteiten van zijn vrouw bij ministeries en in de media om hem te vinden. 'Ik weet dat zij buiten hemel en aarde voor mij bewoog, maar ik was echt bang dat ze haar wat zouden aandoen. 'We gaan ook je vrouw en kinderen pakken', zeiden ze.

Uiteindelijk wordt Özben na 92 dagen vrijgelaten. 'Ze zagen in dat ze mij niet konden gebruiken.' Hij vluchtte in 2017 naar Griekenland en vroeg later asiel aan in Duitsland.

BEELD: MELTEM OKTAY

Vervolgd sinds 1923

Later op dezelfde dag is het de beurt aan de gevluchte journaliste Meltem Oktay van het opgedoekte pro-Koerdische persbureau *Dicle News Agency*. Aanvankelijk lijkt Oktay een beetje zenuwachtig, maar eenmaal gestart doet ze rustig haar verhaal over de opnieuw losgebarsten strijd tussen de Turkse staat en de Koerdische strijders van de PKK, een organisatie die in Turkije, de EU en de VS op de terreurlijst staat.

'Ik begon aan de journalistiek tijdens het vredesproces tussen Turkije en de PKK. En daarna belandden we in 2014/2015 weer in de oorlogspolitiek. Een politieke genocide werd tegen de Koerdische politiek in gang gezet, waarop in verschillende steden van Koerdistan zelfbestuur werd uitgeroepen als democratische eis.'

Ze was in het zuidoostelijke Nusaybin, een stad aan de grens met Syrië, toen de gewapende

strijd alles overnam. 'Burgerdoelen werden gebombardeerd. Er waren gebiedsverboden afgekondigd. Soms negen of veertien dagen. Militaire operaties. Snipers die schoten. Hiertegen kwamen Koerdische jongeren in het geweer. Er was sprake van een gewapend conflict.'

Ze maakte zes maanden lang nieuws in het belegerde Nusaybin, waarbij zeven keer een gebiedsverbod werd ingesteld. Ze laat beelden van de verwoesting in de stad zien. 'Wijken die met tankvuur, artilleriebombardementen en mortiergranaten met de grond zijn gelijkgemaakt', vertelt ze aan de rechters.

Omdat ze verslag deed uit die verwoeste gebieden kwam Oktay in het vizier van de Turkse staat en werd ze beschuldigd van spionage voor de PKK. Op 12 april 2016 werd het huis waarin ze verbleef overvallen door speciale eenheden van de politie. Een aanwezige vriend werd gepakt, op de grond gesmeten en geslagen. 'We zullen niet stoppen. Jullie gaan terug naar Kandil of Qamishli', zei de speciale politie tegen ons', vertelt Oktay. 'Ze scholden ons uit en bleven ons bedreigen: 'We weten wel hoe we jullie aan de praat krijgen.'

De journaliste werd naar het politiebureau in Nusaybin gebracht en naakt gefouilleerd. Tot tweemaal toe. Toen begonnen ze op haar in te praten: 'Je bent nog jong, denk aan je toekomst, werk mee.' Maar Oktay weigerde.

Gelukkig voor haar schreven de media over haar verdwijning. 'Bid maar tot God dat de media het over je hebben, anders wil je niet weten wat je allemaal te wachten stond', zei de politie volgens Oktay. Ze werd daarop naar de gevangenis gestuurd.

Na vier maanden werd ze vrijgelaten, vanwege gebrek aan bewijs. Daarna kwam er nog een rechtszaak, waarin ze drie jaar gevangenisstraf kreeg opgelegd. Die uitspraak leidde tot haar eerste vluchtpoging via Bulgarije. Ze werd door de Bulgaarse politie opgepakt en illegaal teruggestuurd. Ze belandde daarmee alsnog in de Turkse gevangenis. In 2019 werd ze vervroegd vrijgelaten. Begin 2020 deed Oktay een

tweede vluchtpoging. Deze keer naar Griekenland. Daar bleef ze ruim een half jaar, waarna ze besloot om naar Zwitserland te wandelen, waar ze asiel heeft aangevraagd.

De rechters horen het verhaal van de jonge Oktay zichtbaar verwonderd aan. Hoe heeft ze al deze risico's kunnen nemen? Haar steekende antwoord is dat Koerden niet sinds 2016, zoals de Gülen-sympathisanten, het slachtoffer zijn van dergelijk geweld, maar al sinds de stichting van Turkije in 1923.

Haar vader is in 1995 opgepakt en gemarteld, vertelt ze. 'Er zijn zoveel burgers omgekomen. De staat praat standaard over 'terroristen'. Maar er zijn zoveel burger-slachtoffers gevallen, zoals Selamet Yesilmen, een huisvrouw, of Ahmet Sönmez, een man van 55 die helemaal is doorzeefd met kogels, alleen maar omdat hij zijn eigen voordeur opendeed in een conflictgebied.'

Slachtoffers van de slachtoffers?

Wat heeft het Koerdische verwijt van Oktay naar de Gülenbeweging - 'Wij zijn ook slachtoffers van de slachtoffers hier' - tewegg gebracht in Genève? We vroegen het achteraf aan de hoofdrolspelers uit het proces.

Volgens de Koerdische Gülen-sympathisant Erhan Dogan hadden Oktay's woorden 'wel degelijk effect in de wandelgangen. Alhoewel ik niet van mening ben dat je een gehele beweging hiervoor verantwoordelijk kunt houden, zijn de jaren 2005-2011 problematisch. Gülenisten waren aangesteld in sleutelposities in de regering en de staat. Er moet op dit punt zelfkritiek komen.'

Hij sprak op het tribunaal ook Koerden die zeiden dat de Gülenbeweging te weinig haar stem verhef tegen de operaties tegen de Koerdische koepelvereniging KCK. 'Ik ben hier zelf nooit getuige van geweest, van zo'n Turks-nationalistische bloedlijn in de Gülen-gemeenschap die meedeed aan de Koerdische onderdrukking. Twintig jaar zit ik nu bij deze beweging, en ik heb mij vanwege mijn Koerdische identiteit nooit buitengeslo-

'Ze scholden ons uit en bleven ons bedreigen: 'We weten wel hoe we jullie aan de praat krijgen''

ten gevoeld. Ik zeg ook altijd dat ik hou van mijn Koerdische roots en taal. Koerdisch is mijn moedertaal.'

De Turkse Gülen-sympathisant Mustafa Özben staat skeptisch tegenover Oktays verhaal. Voor hem staat de Gülenbeweging voor liefdadigheidswerk en goedheid. En volgens hem is er de afgelopen periode geen enkele groepering met zoveel zelfreflectie geweest als de Gülenbeweging.

'Er zijn zoveel Koerden in het oosten van het land die dankzij de Gülenbeweging een opleiding hebben genoten. Velen zijn uit een situatie van onwetendheid gehaald. In zoverre dat zelfs Murat Karayilan, de nummer twee van de PKK, heeft toegegeven dat ze moeite hadden om mensen de bergen in te krijgen. Maar goed, het is belangrijk dat we een nieuwe, gemeenschappelijke taal

ontwikkelen. We zitten allemaal in hetzelfde schuitje.'

Wat als de Koerden, na alles wat er is gebeurd, daar geen trek in hebben? Kan er volgens Özben ook ruimte zijn voor Koerdische onafhankelijkheid? Özben: 'Het zou niet mijn eerste keuze zijn, want ik beschouw de Koerden als mijn broeders.' Hij vindt het wel verwerpelijk hoe zij door de Turkse Republiek zijn behandeld: 'Ze werden gedwongen om Turk te zijn.'

Volgens Özben is een federatieve oplossing mogelijk. 'Kijk naar Amerika of Duitsland, daar heb je verschillende staten. Als Koerdische broeders zich zo veiliger voelen, en dat dit via een referendum ook bevestigd kan worden, zeg ik als jurist dat ik hiervoor opensta. Ik vind het sowieso een foute reflex om als Koerden met zulke ideeën komen ze gelijk als landverraders

te bestempelen. Dat kunnen we niet maken. De bende die ons heeft gemarteld, dat zijn de echte separatisten. En de Grijze Wolven, die zich niet durven te laten zien in de Koerdische steden.'

Het viel de Koerdische Meltem Oktay op dat Gülen-sympathisanten tijdens het tribunaal emotioneel hun verhaal vertelden. 'Natuurlijk vond ik dat verdrietig voor hen. Maar ik moest daarbij ook gelijk denken dat bij ons Koerden - die al zo lang en zo veel hebben verloren, met altijd dood en oorlog om ons heen, hoe spijtig ook - een zekere normalisering en verharding tegen geweld is opgetreden, want we maken het al zo lang mee.'

Het gaat Oktay er niet alleen om dat de Gülenbeweging aan zelfkritiek doet: ze moeten ook openlijk erkennen dat ze fout zaten, vindt ze. 'Gülenisten moeten de rol die ze hebben gespeeld in de onderdrukking van ons Koerden onder ogen zien. Zo zijn er in 2015 in Ceylanpinar twee agenten vermoord (waardoor het vredesproces uit elkaar viel, red.), en werd via de Turkse Veiligheidsraad MGK getracht om de Koerdische beweging eronder te krijgen.' Hier werkten ook Gülen-sympathisanten aan mee, benadrukt ze. 'De Gülenisten zaten ook in hogere posities, bij het leger en bij de speciale politie.'

Oktay trekt een verbaasd gezicht als ze hoort dat dat sommige Gülen-sympathisanten nu pas de Koerden zijn gaan begrip, omdat ze zelf ook slachtoffer zijn geworden. 'Moet je het per se zelf meemaken om empathie te hebben? En dan zeggen ze dat ze een liefdadigheidsbeweging zijn. Hoe kan je het niet zien? Hoe kan je zo wereldvreemd zijn? Maar goed, het is een goede zaak dat er nu een zekere verandering van perspectief optreedt. En het is ook goed dat er een gezamenlijke groep, de slachtoffers van Erdogans politiek, bij elkaar zijn gekomen. Er zijn en worden grove mensenrechtenschendingen gepleegd door de Turkse staat. Dat dit op een internationaal platform is gedocumenteerd is heel belangrijk, zeker als dit een vervolg krijgt in Den Haag.' •

'Goed dat er een gezamenlijke groep, de slachtoffers van Erdogans politiek, bij elkaar is gekomen'

De Turkse minderheid in Griekenland niet Turks noemen

GRIEKSE-TURKSE SCHOOLGANGERS IN WEST-THRACIË (BEELD: YOUTUBE)

In de Griekse regio West-Thracië wonen duizenden Turken. Ze strijden al tientallen jaren voor hun rechten en identiteit. 'We worden beschuldigd van het promoten van de Turkse identiteit in Griekenland in een land waar officieel geen Turken wonen.'

● ULA IDZIKOWSKA

De zang van de muezzin mengt zich met de Griekse liedjes van de nabijgelegen tavernes. De moslimbewoners van de Griekse stad Komotini maken zich klaar voor het gebed. Het zijn Turken die sinds de tijd van het Ottomaanse rijk in West-Thracië wonen, een gebied dat grenst aan Bulgarije en Turkije. De minaretten van negen moskeeën torenen uit boven de lage gebouwen van deze 60.000 inwoners tellende stad.

West-Thracië is 'een voorbeeld van de perfecte co-existentie van Grieken van verschillende religies', stelde het Griekse ministerie van Buitenlandse Zaken onlangs. De Griekse advocaat Stergios Gialaglou bevestigt het: 'Veel van mijn cliënten en vrienden behoren tot de moslimminderheid. We leven hier al meer dan honderd jaar in harmonie.'

Grieken winkelen in Turkse winkels en eten de beste kebab in de stad - bij een Turk. Turken sturen hun kinderen steeds vaker naar staatsscholen in plaats van minderheidsscholen. Daar ontstaan gemengde vriendschappen. Er is meer toenadering tussen de Grieken en de Turkse minderheid, die

decennialang in isolatie leefde. Toch is er geen sprake van volledige integratie.

Twee jaar geleden zei Mustafa Mustafa, een parlementariër van Turkse afkomst van de linkse partij Syriza, in een toespraak dat de Turkse minderheid en hun Griekse landgenoten liever naast elkaar leven - 'ieder in zijn eigen hoekje'. Ook Komotini is nog steeds verdeeld in Turkse en Griekse wijken. Fatih Hüseyinoglu, een jonge IT'er, neemt mij mee voor een rondleiding in de Turkse wijk waar hij sinds zijn geboorte woont.

We passeren lage huizen met armoedig pleisterwerk. Ze staan licht voorovergebogen of leunen tegen de aangrenzende gebouwen.

Hüseyinoglu rijdt voorzichtig. 'Het is een schande. We leven in de Europese Unie. Maar deze wegen lijken uit de Middeleeuwen te komen.'

Hüseyinoglu heeft veel Griekse vrienden. Ze praten over alles, behalve politiek en zijn afkomst. 'Ik snijd dit onderwerp liever niet aan. Ik ben niet zeker hoe ze zouden reageren als ze wisten dat ik Turks ben.'

Hij is niet de enige. Veel mensen, waaronder journalist en politicus Mustafa Sargo, zijn bang om hun Turkse identiteit te onthullen. 'Ik bid dat mijn Griekse vrienden van mijn wielerploeg mij niet zullen vragen of ik me Turks of Grieks voel.' De 27-jarige Sargo is de enige Turk in deze groep. Daar is hij trots op, want hij zou toegeven dat hij tot de minderheid behoort. 'Ik vind het confronterend dat zelfs ik - een persoon met voldoende sociaal kapitaal - zulke angsten heeft. Hoe zit het dan met mensen die zich in een precaire positie bevinden?'

De vraag naar etniciteit valt geregeld tijdens de dienstplicht. Ozan Ahmetoglu, Sargo's collega van de redactie van de minderheidskrant *Gündem*, vertelt wat een van zijn vrienden heeft meegemaakt. 'De luitenant vroeg hem of hij zich een Turk of een Griek voelde. Hij antwoordde dat hij een Turk was. De volgende dag werd hij vernederd in het bijzijn van alle rekruten. De luitenant dreef de spot met hem en legde uit waarom hij geen Turk was. Die jongen kreeg daarna psychische problemen. Hoe kan je zo spelen met iemand zijn identiteit?'

Bevolkingsuitwisseling

Tot de jaren zeventig gebruikten de Griekse autoriteiten afwisselend de termen 'moslimminderheid' en 'Turkse minderheid'. De houding van politici begon te veranderen na de pogroms op de Griekse minderheidsgemeenschappen in Istanbul en andere Turkse steden in 1955. De gevolgen van die gebeurtenis-

and mag zichzelf

‘Ik ben niet zeker hoe mijn vrienden zouden reageren als ze wisten dat ik Turks ben’

sen waren voelbaar voor de Turken in Thracië - de volgende 35 jaar werden hen bepaalde basisrechten onthouden. Ze mochten onder meer geen grond kopen of een rijbewijs bezitten. Na een wetswijziging verloren bovendien ongeveer 60.000 mensen met een Turkse etnische achtergrond de Griekse nationaliteit.

‘Sindsdien heerst het principe van wederkerigheid in de Grieks-Turkse betrekkingen: wat er met de Griekse minderheid in Turkije gebeurt, gebeurt er ook met de Turkse minderheid in Griekenland, en vice versa, zegt Konstantinos Tsitselikis, docent Balkan-, Slavische en Oosterse Studies aan de Universiteit van Thessaloniki. ‘We hebben ook te maken met een constant spel van leugens en laster. Het is een vicieuze cirkel. We zijn tot stilstand gekomen omdat beide partijen overdrijven: Turkije heeft harde kritiek op de situatie van de Turkse minderheid in Griekenland en negeert de positieve veranderingen. Griekenland ontkent op haar beurt alles en beschouwt het gebruik van de term ‘Turkse minderheid’ door de Turkse politici als de grootste provocatie’, zegt Tsitselikis.

Nationale minderheden zijn de gijzelaars geworden van het lange conflict tussen Griekenland en Turkije. De bescherming van de minderheden werd meermaals als een voorwendsel gebruikt voor een inmenging en zelfs een invasie. Zoals vlak na de Eerste Wereldoorlog, toen het koninkrijk Grieken-

land het leger naar Anatolië stuurde om de Grieken in Smyrna (het huidige Izmir) te beschermen.

Om nieuwe etnische conflicten te voorkomen, vond er na de Grieks-Turkse oorlog van 1919-1922 een bevolkingsuitwisseling plaats. Meer dan een miljoen orthodoxe gelovigen - voornamelijk Grieken - werden toen verdreven uit Turkije en ongeveer 300.000 moslims van verschillende nationaliteiten moesten Griekenland verlaten. De uitwisseling gold echter niet voor de Grieken uit Istanbul en de Turken uit West-Thracië. Het in Lausanne gesloten vredesverdrag garandeerde deze minderheden alle rechten, waaronder vrijheid van godsdienst en taal.

Het verdrag uit 1923 keert terug als een mantra in verhalen over de Griekse Turken. Vertegenwoordigers van de moslimminderheid citeren artikelen die hen autonomie zouden moeten geven, maar die niet worden gerespecteerd. De Griekse autoriteiten herhalen daarentegen dat het verdrag alleen de moslimminderheid vermeldt. Het dient als excuus om de Turkse minderheid niet officieel te erkennen - hoewel mensenrechtenorganisaties Griekenland al jaren oproepen om dat wel te doen.

Angst voor een tweede Noord Cyprus

Advocaat Gialaoglou vreest de imperialistische aspiraties van de Turkse president Recep Tayyip Erdogan, die zijn invloed probeert uit te breiden op de Balkan, met

name in die landen met een islamitische meerderheid: Albanië, Bosnië-Herzegovina en Kosovo. Ook vreest hij dat de geschiedenis zich zal herhalen. ‘We willen niet het tweede Cyprus zijn.’

Cyprus, het op twee na grootste eiland in de Middellandse Zee, is de sleutel tot het begrijpen van de geschiedenis van discriminatie van de Turkse minderheid in West-Thracië, zegt academicus Tsitselikis. ‘Alle repressie die de minderheid in Griekenland heeft meegemaakt, is een echo van de gebeurtenissen op Cyprus. Dit is een gevoelig onderwerp waar niet over wordt gepraat.’

Vanaf 1878 tot 1960 heersten de Britten over Cyprus, een eiland dat bevolkt wordt door Grieken en Turken. In 1960 werd er een onafhankelijke staat gevormd, hoewel de Griekse Cyprioten wilden dat hun eiland onderdeel van Griekenland zou worden, en veel Turkse Cyprioten aansluiting van Cyprus bij Turkije wensten. In 1974 heeft Turkije het noordelijke deel van Cyprus geannexeerd. Angst voor een nieuwe invasie van Turkije - deze keer in West-Thracië, waar ongeveer 140.000 moslims wonen - leeft sterk. ‘Vandaar ook de afkeer van de Turkse minderheid: mensen zijn bang voor een Turkse aanval’, zegt Tsitselikis, die zo’n scenario heel onwaarschijnlijk vindt. ‘Erdogan zal geen lidstaat van de Europese Unie binnenvallen. Het is normaal dat de staat de diaspora verdedigt. Griekenland verdedigt ook de rechten van Grieken in Albanië. Maar dat is geen reden om paranoïde te worden.’

Woordenstrijd

Door het aanhoudende conflict op Cyprus werd de Turkse minderheid in Griekenland nog meer gemarginaliseerd. Al voor de invasie van Noord-Cyprus begonnen borden met het woord ‘Turks’ uit de openbare ruimte te verdwijnen. Eerst verwijderde men het bijvoeglijke naamwoord uit de namen van minderheidsscholen. Later, in 1988, verbood het Griekse Hof van Cassatie ook drie verenigingen het woord ‘Turks’ in hun naam te vermelden.

‘Onze stichting, Turkse Xanti Unie, is de oudste organisatie die de culturele ontwikkeling van de Turkse minderheid ondersteunt’,

legt de huidige voorzitter Ozan Ahmetoglu uit. ‘Al veertig jaar strijden we voor ons bestaan. Rechtbanken wijzen verzoeken tot herregistratie af en de Griekse regering heeft de beslissingen van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 2007 en 2008 nog steeds niet geïmplementeerd.’

Het Hof oordeelde toen dat Griekenland het artikel van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens betreffende de vrijheid van vereniging had geschonden. Ahmetoglu gelooft dat de Griekse autoriteiten de uitspraken van het Hof eindelijk zullen accepteren.

Hij wacht niet zomaar en blijft schrijven over minderhedenkwesties, omdat ‘de media de macht hebben - ze creëren ons beeld van de wereld’. Maar ze kunnen de publieke opinie ook manipuleren. Ahmetoglu heeft dit meermaals ondervonden toen zijn foto’s en die van andere collega’s van de redactie in de Griekse kranten verschenen.

‘Krantenkoppen zoals ‘Turkse spionnen’, ‘Ankara-agenten’ zijn de norm. De Griekse mainstream media gebruiken consequent de term ‘illegaal’ om naar onze vereniging te verwijzen. Zo worden we gecriminaliseerd. Daardoor denken mensen dat we terroristen zijn die een bedreiging vormen voor de openbare orde. Dit is ook het officiële standpunt van de rechtbanken en autoriteiten - we worden beschuldigd van het promoten van de Turkse identiteit in Griekenland in een land waar officieel geen Turken wonen’ zegt Ahmetoglu.

In het verhaal van de gerechtelijke strijd van verenigingen gaat het niet om rechtshandhaving, maar om politiek - daarover zijn Sargo, Ahmetoglu en Tsitselikis het eens. ‘De Griekse regering maakt de fout om zware juridische middelen in te zetten in een woordenstrijd, het gebruik van het adjectief ‘Turks’, zegt Konstantinos Tsitselikis. ‘De hele situatie is absurd - de Grieken noemen de Turkse minderheid Turken, maar zelf mogen ze zich zo niet noemen.’

Turken vormen geen uitzondering. Griekenland erkent geen etnische minderheden. Macedoniërs en Albanezen, net als Turken, bestaan gewoon niet. En academici als Tsitselikis worden vijanden van het moederland genoemd omdat ze het tegendeel durven te beweren. ●

In Turkije zijn Afghanen ongewen afschuwelijk behandeld'

Uitbuiting, verwaarlozing en vreemdelingenhaat: in Turkije staat Afghanen veel ellende te wachten – als ze al binnenkomen, want het land zet alles in om ze tegen te houden.

● EWOUT KLEI

AFGHAANSE VLUCHTELINGEN BIJ DE TURKS-IRAANSE GRENS (BEELD: YOUTUBE)

Turkije is vluchtelingen-moe. Het land kan geen nieuwe Afghaanse instroom aan, herhaalde de Turkse president Erdogan vorige maand nog maar eens tegen de Europese Unie. Naast 3,7 miljoen Syriërs kent Turkije 330.000 andere asielzoekers, vooral Afghanen, en Turkije zet alles op alles om nieuwe migranten te weren. De grens met doorgangsland Iran wordt 24 uur per dag bewaakt door veiligheidstroepen en grenscontroleposten, met behulp van thermische camera's, nachtzicht en gevoelige sensoren. Zelfs het Turkse leger is naar de grens gestuurd. Ook is Turkije bezig met de bouw van een muur, nu al 180 kilometer lang.

Erdogan staat binnenlands onder grote druk om vluchtelingen tegen te houden en terug te sturen. Uit een recente opiniepeiling blijkt dat nog geen tien procent van de Turken de grenzen wil openen. Vanuit verschillende politieke stro-

mingen, met name door de seculier-nationalistische oppositiepartij CHP, wordt juist geëist dat ze vertrekken, ondanks de onveilige oorlogssituatie in hun land van herkomst. De Turks-Canadese journalist Ergun Babahan zegt dat angst voor 'islamisering' een rol speelt.

'Migranten zijn arm en vormen een nieuwe onderklasse. Ze krijgen meer kinderen dan Turken. En hun beleving van de islam is strikter. De kritiek van de CHP en de seculier-nationalistische partij IYI op vluchtelingen doet mij een beetje denken aan die van de populistische partijen in Europa, Alternative für Deutschland, Rassemblement National en jullie PVV.'

Denk hierbij aan CHP-posters als 'Grenzen zijn onze kuisheid' of CHP-burgemeesters die Syrische vluchtelingen het dubbele laten betalen voor kraanwater, vult de Turkse socioloog, activist en schrijver Veli Sacilik aan, tevens vluchtelingenexpert binnen de pro-Koerdische oppositiepartij

HDP. Maar volgens Sacilik is vreemdelingenhaat niet enkel het domein van de CHP, maar behoort dit tot het DNA van de Turkse staat.

'In Turkije worden belangrijke groepen ontmenselijkt op basis van religie, geslacht, etniciteit of klasse en worden ze beroofd van hun basisrechten', vertelt hij. Neem minderheden als alevieten, Koerden en Armeniërs, die minder rechten hebben dan de soennitisch-islamitische meerderheid. 'De rest van de samenleving gaat mee in dit denken en handelt hier ook naar, of probeert onverschillig te staan tegenover deze ontmenselijking.'

De regerende AKP van president Erdogan draagt volgens Sacilik de grootste schuld. 'Ze hebben de samenleving gepolariseerd, racisme is de norm geworden. Dat komt door hun agressieve beleid tegen iedereen die niet met de AKP sympathiseert.' En de AKP is dan wel minder openlijk xenofob dan de CHP, zegt Babahan, maar dat komt niet omdat de regeringspartij zo begaan is met het lot van Afghaanse

vluchtelingen.

'Erdogan is een machiavellist. Hij gebruikt Afghaanse vluchtelingen als chantagemiddel tegen de EU en de Verenigde Staten, waar ook veel Afghaanse vluchtelingen naartoe willen. Hij wil weer miljarden euro's van de EU lospeuteren. Daarnaast is de AKP medeverantwoordelijk voor de instroom van Syrische vluchtelingen door de oorlog die het Turkse leger en de pro-Turkse Syrische rebellen voeren in Noordoost-Syrië. De CHP steunt deze oorlog ook.'

Racisme en vreemdelingenhaat zijn een integraal onderdeel geworden van het leven van vluchtelingen in Turkije, zegt Sacilik: 'Denk aan huurbazen die niet willen verhuren aan vluchtelingengezinnen of buurtbewoners die geen vluchteling als buurman willen hebben. Ook mogen we niet vergeten dat veel vluchtelingen worden uitgebuit, tegen een zeer laag salaris zeer zwaar werk moeten doen.' Vluchtelingen zijn daarbij steeds vaker slachtoffer van haatmisdrijven.

st: 'We worden

'Enkele weken geleden zijn winkels en huizen van Syriërs in Ankara aangevallen en geplunderd. Hierbij raakte zelfs een kind gewond. De politie greep niet in, zogenaamd vanwege corona. Bovendien is er pas een jonge man uit Togo vermoord, omdat hij een onlangs gekochte mobiele telefoon wilde teruggeven.'

Zijn situatie is niet uniek, vertelt hij. 'Alle migranten in Turkije bevinden zich in een staat van verwarring. De Turkse regering helpt hen niet. Migranten worden zelfs gedeporteerd als ze worden gespot en geen geldig paspoort en geen geldige papieren bij zich hebben. De Turkse regels zijn erg verwarrend. Afghaanse vluchtelingen

'Afghanen zijn nu het belangrijkste doelwit geworden van de Turkse vreemdelingenhaat'

Sacilik: 'Door het racistische discours van de CHP en de media zijn Afghanen nu het belangrijkste doelwit geworden van de Turkse vreemdelingenhaat. Het zal mij niet verbazen als er binnenkort een racistisch haatmisdrijf tegen hen zal plaatsvinden.'

Uitbuiting en verwaarlozing

Vluchtelingen worden in Turkije aan hun lot overgelaten, is een bittere conclusie die het Afghanistan Analysts Network eind vorig jaar trok in een rapport. De Afghaanse journalist Mojtaba Naderi kan erover meepraten. Hij is via Iran illegaal Turkije binnengesmokkeld en zit nu ondergedoken in Istanbul. Hij durft zijn onderduikadres niet te verlaten uit angst voor de Turkse autoriteiten. Zijn journalistieke werk kan hij niet doen, omdat hij illegaal in het land verblijft. 'Zodra de politie mij in de gaten heeft, zullen ze naar mijn paspoort en mijn verblijfplaats vragen. Ik neem veel risico als ik naar buiten ga.'

bevinden zich bovendien in een zeer slechte financiële situatie. Ze hebben al hun geld uitgegeven toen ze Afghanistan verlieten en via Iran naar Turkije zijn gereisd.'

Afghaanse vluchtelingen reizen vaak via Pakistan naar Iran, en proberen via Iran Turkije binnen te komen. 'Deze routes zijn erg zwaar en moeilijk. Op sommige routes moeten ze de berg in en een paar nachten in de berg blijven. Zelfs als ze de Turkse stad Van bereiken, zijn ze nog niet veilig.'

Naderi noemt twee verhalen van Afghaanse mede-vluchtelingen die de schrijnende situatie van Afghaanse vluchtelingen en hun kwetsbaarheid voor geweld en uitbuiting illustreren.

'We hebben achttien uur door de vlaktes en bergen gelopen', vertelde een Afghaanse vluchteling aan Naderi. 'Toen we bij de grens met Turkije aankwamen waren we met ongeveer 260 mensen, maar slechts veertig van ons slaagden erin om Turkije binnen te komen. Alle anderen werden vastgehouden

door Turkse grenswachten en teruggestuurd naar Iran. Iraanse grenswachten zijn meestal terughoudend om asielzoekers weer op te nemen, en de Turkse grenswachters accepteren ze niet. Grote groepen asielzoekers die Turkije heeft teruggestuurd zitten dagenlang vast in een groot gebied tussen de twee landen. Sommigen worden zelfs ontvoerd door dieven en bendes, die grote sommen geld eisen van hun families voor hun vrijlating.'

Een andere Afghaanse vluchteling vertelde dat hij illegaal werkt op een Turkse boerderij, waar hij slachtoffer is van uitbuiting. 'Ik, Rahim Beyk, houd koeien op een boerderij. Na maanden op deze boerderij te hebben gewerkt heb ik mijn salaris nog niet van de boerderij-eigenaar kunnen ontvangen. Omdat ik vrees dat de politie mij arresteert en terugstuurt naar Afghanistan kan ik de politie niet om hulp vragen om mijn salaris te krijgen.'

Uitbuiting van migranten is een wijdverbreid probleem, beaamt journalist Ergun Babahan. 'Veel migranten, Syriërs, Somaliërs en Afghanen werken in de illegale sector. Ze verdienen veel minder dan Turken. Zo'n duizend Turkse lira, omgerekend zo'n honderd euro, in plaats van de drieduizend lira die Turken voor hetzelfde werk legaal verdienen. Om te overleven, zijn veel Syrische vrouwen en meisjes in de prostitutie beland.'

Turkse NGO's als Kizilay, Hayata Destek, de Association for Solidarity with Asylum Seekers and Migrants (ASAM), de Human Resource Development Foundation (IKGV) en IGAM-DER zetten zich in voor vluchtelingen, dankzij financiering door internationale organisaties. De NGO's dragen bij aan de sociale integratie van migranten in de Turkse samenleving. 'Dankzij projecten die door donateurs gefinancierd zijn kunnen meer dan 20.000 vluchtelingen aan de slag', legt HDP-vluchtelingen-expert Veli Sacilik uit. Maar er zijn wel problemen met deze aanpak. De NGO's leiden migranten op tot een beperkt aantal beroepen, zoals kleermaker en kapper. Daarnaast beginnen deze NGO's zich volgens Sacilik steeds meer te gedragen als bedrijven.

'Het is een bedrijfstak geworden. Het draait niet meer om mensenrechten, een recht dat ieder mens heeft, maar om liefdadigheid, een gunst die verleend wordt. NGO's opereren nu als tussenpersoon tussen de vluchtelingen en de staat, waardoor dit liefdadigheidsaspect wordt versterkt.'

In Turkije hebben veel Afghaanse vluchtelingen een tijdelijke status als 'internationale vluchteling'. Dit is een overgangstatus en garandeert geen overgang naar stabiele en wettelijk bepaalde posities, zoals die van vluchteling of burger. Salicik: 'Deze vluchtelingen bevinden zich dus in de 'wachtkamer' van de wet. Niettemin biedt deze tijdelijke status hen de bij wet bepaalde basisrechten en vrijheden, zoals vrije toegang tot gezondheidszorg en onderwijs, het verkrijgen van een werkvergunning, enzovoort. Ze kunnen hier een beroep op doen binnen de grenzen van de stad waar ze geregistreerd staan.'

Maar vluchtelingen hebben geen recht op onderdak, benadrukt Salicik. 'Turkije heeft nu zo'n tien jaar met Syrische vluchtelingen te maken en de afgelopen vijf jaar is het aantal Afghaanse vluchtelingen enorm toegenomen, maar nog steeds is de juridische bescherming van vluchtelingen niet goed geregeld.' In de ogen van de Turkse autoriteiten zijn vluchtelingen geen mensen met rechten, maar illegale en economische migranten, vertelt hij.

'Turkije redeneert vanuit het zogenoemde veiligheidsperspectief. De muur die wordt opgetrokken aan de grens tussen Iran en Turkije is een recent voorbeeld van dit perspectief. We willen als HDP dat Turkije weer vanuit de mensenrechten redeneert en de juridische status van vluchtelingen verbetert, in overeenstemming met de internationale mensenrechten- en asielwetgeving.'

Omdat Turkije bepaald niet gastvrij is voor Afghaanse vluchtelingen hopen veel Afghanen naar Europa of Amerika te kunnen vluchten, zegt vluchteling en journalist Mojtaba Naderi. 'De Turkse regering behandelt ons immigranten op een afschuwelijke manier. We worden niet aangemoedigd om hier te blijven.' ●

LODDY VAN DE KAMP

Rabbijn en publicist.

Aan de rafelranden van het Europese paradijs

Het Europese 'immigranten-vraagstuk' of de 'vluchtelingen-problematiek' wordt het genoemd. De waarheid is dat niet de immigranten het vraagstuk zijn en niet de vluchtelingen onze problematiek vormen. Het is de Europese onmacht, zo niet de onwil, die het probleem veroorzaken en het vraagstuk creëren.

Met een blik van verbijstering laten we de beelden van de Franse fotograaf Mathieu Pernot op ons inwerken. Onder de titel *Something Is Happening* - 'Er is iets aan de hand' - bekijken we bij de expositie in het Joods Museum in Brussel zijn foto's van de situatie op het Griekse eiland Lesbos. Dit zijn de beelden van voor en na de brand daar in het Moriakamp in 2020. Duizenden vluchtelingen en migranten worden opnieuw dakloos gemaakt. Was hun lot nog niet ondragelijk genoeg geweest?

De beelden van Pernot gaan niet alleen over Lesbos. Al meer dan tien jaar gaat de fotograaf de confrontatie aan met de aanwezigheid van asielzoekers op het Europese continent. Zijn camera toont de situatie van vluchtelingen in de straten van Parijs, en hoe het de verdrevenen uit de 'Jungle van Calais' vergaan is. De Jungle van

Aan de grenzen schittert het Europese onvermogen om die andere medemens ook een menswaardig bestaan te geven

Calais was het spontaan ontstane vluchtelingenkamp ten noorden van de Franse stad Calais, vlak bij de Kanaaltunnel en de haven met de veerboten naar het Engelse Dover. Het kamp werd in 2016 ontruimd.

Onthutst door de beelden die we zojuist aanschouwden vervolgen we onze weg door de straten van Brussel, de Europese hoofdstad. Zo veel onvermogen en onwil van autoriteiten om oorlogsimmigranten en vluchtelingen een menswaardige opvang te verzorgen. Dus een droog dak boven het hoofd, warmte, kleding, scholing, eten, drinken en veiligheid. Hoe is het in vredesnaam mogelijk in het grote verenigde Europa met zo'n 450 miljoen inwoners? Zonder de inzet van vrijwilligers, die alles geven om deze medemensen te helpen, was het allemaal nóg veel erger geweest.

We lopen het bezoekerscentrum van het Europees Parlement in Brussel binnen. Vanuit de geschiedenis van de loopgraven van de

Eerste Wereldoorlog, waar de Duitse en Franse militairen elkaar bestookten, worden we meegenomen, door de crisisjaren van de vorige eeuw heen, naar de Tweede Wereldoorlog. Miljoenen doden bleken nodig om tot die internationale samenwerking te komen, die uiteindelijk geleid heeft tot de Europese Unie van vandaag.

Ook hier zien we foto's. Beelden van de gifgasaanvallen in die loopgraven bij het Belgische Ieper. Van mensen die bij de watersnoodramp in 1953 van de daken worden gehaald in het verdronken Zeeland. Van de Russische tanks in de straten van Boedapest drie jaar later. Van Lech Walesa die stakers bij de scheepswerf van het Poolse Danzig oproept zich te verzetten tegen de onderdrukking. En dan natuurlijk de duizenden graven van de genocide in Srebrenica.

Van de dramatische geschiedenis van het Europa van toen, naar het gezegende Europa van nu.

Bij de uitgang van deze expositie weten we waarom er een Europese Unie moest komen. De welvarendheid wordt in die grote expositieruimte in het hart van Europa bijna hartstochtelijk aangeprezen. In deze 21e eeuw lijken we onze EU-zaken behoorlijk goed op orde te hebben.

Maar eenmaal buiten komen de beelden van Lesbos en Calais van eerder die dag terug. Voor onszelf, binnen de EU-grenzen, hebben we het allemaal wel goed geregeld. Maar aan de grenzen, daar waar Europa de ellende van de rest van de wereld aanraakt, schittert het Europese onvermogen om die andere medemens ook een menswaardig bestaan te geven.

Op het nieuws horen we hoe in het Europees Parlement wordt gedebatteerd over het zogenoemde 'pushback'-beleid. Europese lidstaten blijken verantwoordelijk te zijn voor het terugduwen van bootjes met vluchtelingen in de richting van Turkije. Met het water van de Middellandse Zee wast Europa haar handen in onschuld bij het laten verdrinken van vluchtelingen, net even over onze grens van ons gezegend continent.

Beelden van de Europese heilstaat kunnen onze schaamte over wat er gebeurt aan de grenzen van het Europese paradijs echt niet meer verhullen. •

GERT JAN GELING

Publicist. Kernlid van de denktank Liberales. Onderzoeker aan het Leids Universitair Centrum voor de Studie van Islam en Samenleving dat verbonden is aan de Universiteit Leiden.

De val van Kaag en Bijleveld toont: een minderheidskabinet is een goed idee

Met het opstappen van de ministers Sigrid Kaag en Ank Bijleveld kwam eindelijk het moment dat ons democratisch bestel zo hard nodig had: de Tweede Kamer toonde haar tanden en het dualisme keerde weer een stukje terug in de Kamer. Het was coalitiepartner ChristenUnie die besloot zich aan te sluiten bij de oppositie en de motie van afkeuring over het handelen van beide ministers steunde. Eindelijk een Tweede Kamer die van zich afbijt en die zich niet laat piepelen door het kabinet, zou je denken.

Of zou dat een naïeve gedachte zijn? Was de steun van de ChristenUnie voor deze motie niet eerder een verkapte politieke afrekening? Wraak voor het feit dat Kaag eerder de CU uitsloot als partner voor een nieuw kabinet? Wat als het kabinet in zijn huidige samenstelling gewoon van plan was van om met elkaar nog eens vier jaar door te gaan? Had de Tweede Kamerfractie van de ChristenUnie dan alsnog dezelfde beslissing genomen, om zo ministers van haar twee coalitiepartners af te vallen? Ik vermoed van niet. De motie had het dan hoogstwaarschijnlijk niet gehaald.

Het feit dat ze de ChristenUnie uitsloot pakte voor Kaag nefast uit,

Het feit dat ze de ChristenUnie uitsloot pakte voor Kaag nefast uit, maar is voor de democratie een geluk bij een ongeluk

maar is voor de democratie een geluk bij een ongeluk. Bij dit kabinet-Rutte III - dat aan elkaar hangt van de plucheplukkers, politieke ongelukjes en glibberige ritselaars die met hangen en wurgen toch weten te blijven zitten - is een flinke afstraffing door het parlement een goede zaak.

Natuurlijk zit Rutte zelf, net als zijn secondant Wopke Hoekstra, nog steeds op zijn plek. Daar waar Lodewijk Asscher als PvdA-leider wel de ruggengraat had om op stappen over de toeslagenaffaire, bleven zij gewoon zitten als minister. Rutte stapte ook niet op na een motie van afkeuring aan zijn broek. Kaag deed dit wel. Ze werd een dag later gevolgd door Bijleveld, die beseftte dat ze niet heel veel anders kon doen dan het voorbeeld van

Kaag navolgen. Maar Mark Rutte blijft zitten, ten koste van alles, inclusief zijn eigen geloofwaardigheid als premier.

Het is interessant om nu te filosoferen over wat dit alles betekent als het toekomstige kabinet-Rutte IV - mocht het er komen - zou bestaan uit VVD, D66 en CDA. Een minderheidskabinet dus. Een kabinet dat niet langer een meerderheid van het parlement achter zich heeft staan. Een kabinet dat door de oppositie gemakkelijker naar huis gestuurd kan worden, een lot dat eveneens de individuele kabinetsleden kan treffen.

De implicaties voor de bestuurscultuur, het onderwerp waar het afgelopen jaar zoveel over te doen is geweest, zijn mogelijk verregaand. Het parlement zal met een

minderheidskabinet meer in staat zijn om haar tanden te laten zien, het kabinet en kabinetsleden scherp aan te pakken wanneer ze falen of over de schreef gaan. Het kabinet kan immers niet langer rekenen op een Kamermeerderheid en zal dus echt zijn best moeten doen om het vertrouwen van een meerderheid van de Kamer te winnen en te behouden. Probeer je als kabinet of als individuele minister de Kamer weer te piepelen? Leid je ze weer eens om de tuin, of voer je hun wensen niet uit? Grote kans dat je niet veel later naar huis gestuurd wordt. Zoals het hoort in een gezonde democratie.

Dit impliceert wellicht dat we als Nederland weer een stukje dualisme in de politiek krijgen, en dat het kabinet goed zal moeten luisteren naar de wensen van de Kamer. Maar vooraleerst zal het kabinet niet langer naar eigen believen de Kamer voor de gek kunnen blijven houden, wat Rutte III bijna tot een kunst verheven had. Rutte en co konden dit doen, omdat ze wisten dat ze toch wel een Kamermeerderheid achter zich hadden. Die monistische tijden lijken nu echter over te zijn. En de gevolgen hiervan voor onze democratie en bestuur zijn mogelijk verstrekkend en veelbelovend. Laat dat minderheidskabinet er maar komen. Leve het dualisme. ●

Hoe reli-nationalisme de democratie en India

BEELD: PIXABAY

● EWOUT KLEI

Op het eerste gezicht hebben Hongarije, Turkije en India weinig met elkaar gemeen: de landen verschillen enorm qua grootte, inwoneraantal en ook qua religie. Maar schijn bedriegt. Alle drie de landen zijn een autoritair pad ingeslagen en raken steeds verder verwijderd van de liberale democratie en daarbij behorende rechtsstaat. In hun strijd maken premier Viktor Orbán van Hongarije, president Recep Tayyip Erdoğan van Turkije en premier

Narendra Modi van India gebruik van nationalisme én religie. Waarom zijn ze hierin zo succesvol?

Hongarije: discours zonder ideologie

Sinds 2010 zijn Orbán en zijn conservatieve partij Fidesz aan de macht in Hongarije. Fidesz begon na de val van het communisme als een progressieve anticommunistische partij, maar transformeerde al snel in een conservatieve, populistische partij die het christelijke karakter van de natie benadrukte. Als premier schermde Orbán con-

stant met traditioneel-christelijke waarden. Hij verscheen pontificaal op de foto met zijn eigen grote gezin, hij deelde premies uit aan gezinnen met meer kinderen en bond de strijd aan met 'LGBT-propaganda'. Ook werd Hongarije onder zijn premierschap steeds conservatiever en autoritairder. De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht staat sterk onder druk, het gaat slecht met de persvrijheid - Hongarije staat op plek 92 van de persvrijheidsindex van Reporters Without Borders (RSF) - en hoewel Hongarije officieel godsdienstvrijheid kent, bevoordeelt de staat

dankzij Fidesz de Rooms-Katholieke Kerk en de Gereformeerde Kerk financieel.

Oppositiepartijen zijn niet verboden: dat kan Hongarije niet maken als EU-lid. Maar ze worden wel gepest, vertelt de Brits-Hongaarse religiejournalist Alexander Faludy. 'Zo worden er rechtszaken tegen deze partijen aangespannen, worden in aanloop naar de verkiezingen boetes uitgedeeld met als doel om de verkiezingscampagne te verstoren en vinden er soms invallen in partijkantoren plaats, waarbij computers in beslag worden genomen. Mensen die actief

tie aantast in Hongarije, Turkije

‘Debrecen, de tweede stad van Hongarije en de geestelijke hoofdstad van gereformeerd Hongarije, is ook het centrum van Fidesz’

zijn bij oppositiepartijen ondervinden hiervan schade in hun zakelijke en professionele leven. Maar Orbán stuurt politieke tegenstanders niet naar de gevangenis, zoals Erdogan dat bijvoorbeeld wel doet’, zegt Faludy.

Volgens Faludy lijdt premier Orbán aan een messiascomplex, wat vaker het geval is bij autoritaire leiders. ‘Orbán gelooft dat hij de enige is die Hongarije kan redden. Hij is een man met een missie, die zich bekeerd heeft tot het calvinisme. In 1998 was Orbán met Fidesz voor het eerst premier geworden, maar in 2002 verloor hij onverwachts de verkiezingen, legt de journalist uit. ‘Orbán viel toen in een diep gat en verdween een paar maanden van de radar. Waar hij heeft uitgehangen? Geen idee. Hierover bestaan wilde geruchten. Maar Orbán kwam uit de crisis. Dankzij de geestelijke steun van de calvinistische dominee Zoltán Balog herpakte hij zich en vond hij zichzelf opnieuw uit.’

Balog speelt een hele belangrijke rol in het hedendaagse Hongarije, legt Faludy uit. Hij is sinds begin dit jaar het hoofd van de gereformeerde kerk in Hongarije, maar was van 2012 tot 2018 minister van Human Resources, een ‘superministerie’ dat onderwijs, gezondheidszorg, cultuur en minderhedenbeleid omvatte. ‘Dat de staat nu de gereformeerde kerk en

de katholieke kerk sterk bevoordeelt, is vooral te danken aan Balog. Hij is ook verantwoordelijk voor het segregeren van de Roma binnen het onderwijssysteem, een omstreden discriminerende beleidsmaatregel.’

Ongeveer de helft van de Hongaren ziet zichzelf als christelijk. De calvinisten, die slechts elf procent van de Hongaren uitmaken, vormen de harde kern van Orbán's achterban. ‘Debrecen, de tweede stad van Hongarije en de geestelijke hoofdstad van gereformeerd Hongarije, is ook het centrum van Fidesz’, vertelt Faludy. ‘Toen Fidesz in 1993 van een progressieve partij een ruk naar rechts maakte, organiseerde Orbán niet toevallig een conferentie in deze stad.’

De calvinisten zijn dan wel een kleine minderheid in Hongarije, maar hebben onevenredig veel invloed, legt de journalist uit. ‘Premier István Tisza, die ervoor zorgde dat Hongarije de Eerste Wereldoorlog inrolde, was een calvinist, maar ook admiraal Miklós Horthy, die van 1920 tot 1944 het land leidde. Dit komt omdat een aanzienlijk deel van de oude Hongaarse adel calvinistisch was en politieke ambten bekleedde.’

Veel Hongaarse calvinisten wonen in Transsylvanië, dat sinds 1920 bij Roemenië hoort. Dankzij Fidesz hebben de Hongaren in de

gebieden die tot 1920 bij Hongarije hoorden stemrecht gekregen, en zijn zijn Orbán's trouwste supporters. Mede dankzij deze kiezers behoudt Orbán de twee derde meerderheid die nodig is om de grondwet aan te kunnen passen, aldus de journalist. ‘Hongaren in West-Europa, die vaak progressiever zijn, worden geconfronteerd met veel administratieve rompslomp als ze willen stemmen. Maar voor de conservatieve, vaak calvinistische Hongaren in Roemenië heeft Orbán het proces expres heel makkelijk gemaakt.’

Maar hoe zit het met de katholieken? De overgrote meerderheid van de Hongaarse christenen is immers katholiek. ‘Fidesz zit in een coalitieregering met de conservatief-katholieke partij KDNP, waarmee Fidesz ook een lijstineenschuiving is aangegaan. Dat de KDNP ondanks deze zeer verregaande samenwerking nog steeds niet officieel is gefuseerd met Fidesz komt door de katholieke geestelijkheid in Hongarije, die de protestantse Orbán nog steeds niet helemaal vertrouwt’, legt Faludy uit. Toch steunen de meeste katholieke geestelijken - net als hun calvinistische collega's - het beleid van Orbán. ‘Geestelijken die zich verzetten tegen de uitholling van de democratische rechtsstaat bestaan, maar ze zijn een uitzondering. Veel vaker werken geestelijken hier

actief aan mee.’

Als voorbeeld noemt Faludy de hetze tegen George Soros, die door de katholieke bisschop aartsbisschop Gyula Marfi is gestart, drie jaar voordat Orbán er zelf over begon. De Hongaars-Amerikaanse miljardair en filantroop, die van Joodse afkomst is, promoot met zijn Open Society Foundation liberale waarden en wordt daarom door Orbán en andere conservatieve en populistische politici als een gevaarlijke vijand gezien. De hetze tegen Soros leidde in 2019 tot de gedwongen verhuizing van de Central European University van Hongarije naar Oostenrijk, omdat het door Fidesz gedomineerde parlement wetswijzigingen had doorgevoerd die de status van deze door Soros gefinancierde particuliere universiteit in gevaar brachten. ‘De haatcampagne tegen Soros is heel opportunistisch’, benadrukt Faludy, ‘want dankzij een beurs van Soros kon Orbán naar de universiteit.’

Opportunisme is dan ook het belangrijkste wezenskenmerk van de partij van Orbán, concludeert de journalist. ‘Fidesz heeft geen ideologie, maar alleen een discours. Fidesz heeft meerdere gezichten. Aan de ene kant verdedigt de partij een christelijk-nationaal narratief en worden vluchtelingen, vooral die van islamitische afkomst, zwart gemaakt. Maar aan de andere kant

‘Orbán kan het, ondanks zijn retoriek over islamitische vluchtelingen, buitengewoon goed vinden met Erdogan’

zit het Hongarije van Fidesz als Makaristan samen met Turkije, Azerbeidzjan, Turkmenistan en andere Turkse landen in de Turkse Raad, die overwegend islamitisch is. Hongarije zwijgt over de discriminatie van christenen in deze landen en is een van de weinige landen in de Europese Unie die de Armeense Genocide niet heeft erkend. En Orbán kan het, ondanks zijn retoriek over islamitische vluchtelingen, buitengewoon goed vinden met Erdogan.'

Turkije: eerder pragmatisch dan islamistisch

In Turkije is sinds 2003 Erdogan aan de macht, eerst als premier en vanaf 2014 als president. Het afgelopen decennium werd het land stap voor stap steeds autoritairder. Op dit moment zitten duizenden politieke tegenstanders in de gevangenis, waaronder sympathisanten van de Gülenbeweging en aanhangers van de pro-Koerdische HDP, de tweede oppositiepartij in het land. Turkije staat op plaats 153 van de persvrijheidsindex van RSF: niet alleen hebben AKP-aanhangers de belangrijkste mediakanalen opgekocht en bestaan er nauwelijks onafhankelijke nieuwsmedia in het land, maar ook zitten er nog altijd tientallen journalisten in de gevangenis.

Erdogans AKP dankt haar succes deels aan een *bottom-up*-benadering, vertelt schrijver, antropoloog en Turkije-deskundige Jenny White, hoogleraar Turkish Studies aan de Universiteit van Stockholm. 'AKP'ers gingen de arme wijken in, deden veel voor gewone mensen. De seculiere CHP liet zich nooit in deze wijken zien, alleen in verkiezingstijd voor een

mooie fotoshoot. Dat de AKP onder veel gewone Turken nog steeds populair is, komt door dit sociale werk. En omdat het heel goed ging met de Turkse economie in de beginjaren van Erdogans bewind. Hij heeft hierdoor veel krediet opgebouwd bij de mensen, vooral de oudere generaties.'

Jongeren zijn kritischer over Erdogan. Zij associëren hem met de kwakkelende economie van nu, met vriendschapspolitiek - afgestudeerden krijgen moeilijk een baan, je komt makkelijker aan een baan als je de juiste connecties hebt - en met religieus conservatisme. Turkse jongeren staan nu afstandelijker tegenover de islam, iets waar het Turkse presidium voor Godsdienstzaken Diyanet zich grote zorgen over maakt. Diyanet fungeert als een soort van staatskerk in Turkije en heeft goede banden met de AKP. Dankzij de AKP kreeg Diyanet meer geld en invloed. Zo krijgen pasgetrouwde stellen nu ook advies van Diyanet. White: 'Vroeger, toen de seculiere CHP nog aan de macht was, bestond Diyanet ook, maar was de organisatie veel minder aanwezig in de samenleving. En Diyanet bemoeide zich al helemaal niet met het privéleven van mensen. Dat is nu anders geworden.'

Het is verleidelijk om de AKP te omschrijven als een islamistische partij en Erdogan als een islamistische politicus, zegt White, maar dit is volgens haar een populaire misvatting. 'De AKP is een politiek bedrijf. Het is een pragmatische partij, zonder islamistisch politiek programma. Erdogan is een vrome moslim die de islam gebruikt voor politieke doeleinden, maar ook hem kun je niet islamistisch noe-

'Wie tegen Erdogan is heeft hem persoonlijk verraden, en heeft bovendien landverraad gepleegd'

men.' White interviewde hem jaren geleden, toen hij nog burgemeester was van Istanbul. 'Hij is een hele charismatische man, maar heeft ook dominante, autoritaire trekken. Dat Turkije onder Erdogans leiding weer in autoritaire richting is opgeschoven verbaast mij daarom niet. Maar het is pertinent onjuist om dit aan islamisme toe te schrijven', zegt ze.

Erdogan is ook geen Turkse nationalist, vertelt White. Het Turkse nationalisme is sterk verbonden met de Republiek Turkije die in 1923 werd gesticht. Het Turks-zijn werd toen gekoppeld aan de soennitische islam - waardoor alevieten, christenen en Joden werden buitengesloten - en aan de Turkse etniciteit en taal - wat vooral lastig was voor Koerden die niet wilden assimileren tot Turk. 'Dit nationale discours zorgde voor een overzichtelijke wereld. Iedereen die hier niet in meeging was de vijand, of in ieder geval een potentiële verrader.' Maar Erdogan heeft dit vertrouwde wereldbeeld overhoop gehaald door zijn strijd tegen Gülenisten - ook soennitische moslims - en door weer terug te grijpen op het Ottomaanse Rijk (1299-1923).

'Door het jaar 1453 als startpunt te nemen voor de Turkse identiteit - de verovering van Constantinopel door sultan Mehmet II - in plaats van 1923 - de stichting van de moderne Republiek Turkije - heeft Erdogan de ramen naar de islamitische wereld wagenwijd opgezet. Het Ottomaanse Rijk was een islamitisch wereldrijk. Voor Erdogan zijn grenzen minder belangrijk geworden. Turkije voert nu een actieve buitenlandse politiek - op de Balkan, in het Midden-Oosten, Centraal-Azië, Noord-Afrika en de Kaukasus - en

benadrukt de islamitische broederschap. Met wisselend succes. Veel Arabieren herinneren zich het Ottomaanse Rijk als onderdrukkende imperialistische macht en zijn blij hiervan te zijn bevrijd.'

Het Ottomanisme van Erdogan heeft volgens White weinig met de historische realiteit van doen, maar is vooral 'romantische kitsch': 'In 2015 ontmoette Erdogan zijn Palestijnse collega Mahmoud Abbas. Ze schudden elkaar de hand voor het presidentiële paleis in Ankara in het bijzijn van zestien acteurs die zich hadden verkleed als soldaten. Deze soldaten vertegenwoordigden de zestien Turkse staten uit het verleden, van de Xiongnu-confederatie in het huidige Mongolië tot aan het Ottomaanse Rijk. Maar historisch gezien klopte er niets aan die uniformen. De soldaten zagen er volgens critici uit als figuranten van een historische *low-budget* drama-film.' Erdogan wilde volgens White de indruk wekken dat Turkije een grote mogendheid is met een roemrijk verleden. Hij kon daarom ook niet lachen om een tweet van een linkse Turkse professor, die grapt: 'Degene die de badjas draagt, welke staat vertegenwoordigt hij?' De professor werd ontslagen.

Maar nog belangrijker dan Ottomaanse romantiek en de islam, zijn machtspolitiek en geld. 'Met Hongarije heeft Turkije een goede band omdat het een Turks broedervolk is, ook al is Hongarije christelijk, maar ook omdat er met de Hongaren handel gedreven kan worden. Turkije heeft drones aan Hongarije en Polen verkocht, want dit levert veel geld op, maar verloochent de islamitische Oeigoeren die door China worden onderdrukt, omdat China veel economische macht heeft.'

'De AKP is een politiek bedrijf. Het is een pragmatische partij, zonder islamistisch politiek programma'

Uiteindelijk is Erdogan volgens White een pragmatische machts-politicus, die gebruik maakt van de islam en een romantische voorstelling van het Ottomaanse verleden om mensen aan zich te binden, met als doel om zo lang mogelijk aan de macht te kunnen blijven. 'De Turkse politiek kun je vergelijken met een suikerspin. Erdogan is de stok, zijn getrouwen en zijn aanhangers vormen de gesmolten suiker die om de stok heen zijn gedraaid. Het draait uiteindelijk om persoonlijke loyaliteit aan de grote leider, om trouw aan Erdogan die het land gaat redden. Wie tegen Erdogan is, heeft hem persoonlijk verraden, en heeft bovendien landverraad gepleegd. De term 'verrader' wordt in Turkije zeer vaak gebezigd. En als je een 'verrader' bent, dan krijg je doodsb bedreigingen binnen.'

India: reli populisme als afleiding

In India zijn premier Modi en zijn hindoe-nationalistische Bharatiya Janata-partij (BJP) sinds 2014 aan de macht, maar na Modi's herverkiezing in 2019 is het beleid geradicaliseerd. In augustus dat jaar besloot Delhi de autonomie van het overwegend islamitische Kashmir in te trekken en de noodtoestand in deze staat af te roepen. In september werden via een administratieve handeling twee miljoen moslims plotsklaps stateloos gemaakt. In december nam het Indiase parlement de controversiële Citizenship Amendment Act (CAA) aan, die het voor migranten makkelijker maakt om Indiaas staatsburger te worden - maar niet voor moslims.

Met de persvrijheid in India is

het ook droevig gesteld. Het land staat op plek 142 van de RSF-ranglijst. Volgens de persvrijheidswaakhond proberen hindoe-nationalisten alle 'antinationale ideeën' te weren uit het publieke discours en worden er op sociale netwerken gecoördineerde hetzes, inclusief doodsb bedreigingen, gevoerd tegen kritische journalisten. In Kashmir is de situatie nog erger, waar journalisten door de politie en door paramilitairen worden geïntimideerd en veel onafhankelijke media-outlets zijn gesloten.

De rechterlijke macht in India is daarentegen nog redelijk onafhankelijk, hoewel rechters nauwelijks hebben geprotesteerd tegen de erosie van de rechtsstaat onder de BJP, vertelt professor Ashok Swain, hoogleraar in Vredes- en Conflictonderzoek aan de universiteit van Uppsala in Zweden. Modi ontpopt zich steeds meer tot een autoritaire leider, waaromheen nu een persoonlijkheidscultus ontstaat, vervolgt hij. 'Zijn portret staat nu ook op een vaccinatiecertificaat voor het coronavirus. Alsof Modi de mensen heeft gered.'

De BJP, de partij van Modi, bestaat sinds 1980, en komt voort uit de hindoe-nationalistische beweging Rashtriya Swayamsevak Sangh die al veel langer bestaat. De RSS werd in 1925 opgericht, in dezelfde tijd dat in Egypte de Moslimbroederschap ontstond, zegt Swain. Volgens hem valt de RSS goed met de Moslimbroederschap te vergelijken.

'Ook de RSS politiseert religie, in dit geval het hindoeïsme. Het politiseren van religie is schadelijk voor het hindoeïsme, dat misschien wel de meest diverse religie van de

'Het reli populisme van de BJP is vooral als afleiding bedoeld voor de alledaagse problemen van mensen'

wereld is, met meer dan dertig miljoen goden. Hindoe-nationalisten willen het geloof standaardiseren. Ze willen meer eenheid. Uniforme regels over hoe je bidt, hoe je eet, hoe je naar andere religies kijkt.'

Maar het hindoe-nationalisme is in de eerste plaats schadelijk voor de islam, benadrukt Swain. 'Vijftien procent van de Indiërs is moslim en de islam hoort al eeuwenlang bij India, maar volgens hindoe-nationalisten is de islam in India een *Fremdkörper*. Ook het christendom en het Sikh-geloof zijn de vijand en worden bestreden. De heftigheid van de haat hangt heel erg af van de staat waar je vandaan komt. In sommige staten wonen nauwelijks moslims, maar is er wel een aanzienlijke christelijke minderheid. In die staten zijn vooral de christenen het slachtoffer van hindoe-nationalistische haat.'

'Kerk en staat zijn in India officieel gescheiden, maar religie en politiek raken steeds meer met elkaar vermengd', vertelt de Indiaas-Zweedse hoogleraar. 'De seculiere Congrespartij, die na Indiaas onafhankelijkheid voor lange tijd de bovenliggende partij was, behandelde alle religies op gelijk niveau. Maar de BJP doet dat niet, die bevoordeelt het hindoeïsme. Een zorgelijke ontwikkeling. In India wordt de politiek steeds religieuzer en wordt religie steeds politieker. De gouverneur van de Indiase staat Uttar Pradesh, Yogi Adityanath, is een hindoeïstische monnik en draagt ook religieuze kleding.'

Net als Fidesz en de AKP zet de BJP religie pragmatisch in, met als doel dat de regering aan de macht kan blijven, aldus Swain. 'Het reli-populisme van de BJP is vooral als afleiding bedoeld voor de alledaagse problemen van mensen. De

regering voert een ongelooflijk slecht beleid tegen de coronapandemie, met honderdduizenden doden tot gevolg. Maar door de hele tijd naar de moslims en andere niet-hindoes te wijzen als zondebok, komt Modi ermee weg. Net als Orbán en Erdogan gebruikt Modi religie om mensen te mobiliseren. 80 procent van India is hindoe. Wat doe je dan als demagoog? De meerderheid proberen wijs te maken dat zij wordt bedreigd door allerlei 'gevaarlijke' minderheden. Orbán doet dat ook. Hij wijst naar de vluchtelingen.'

Massa's worden bovendien door religie opgezweept en religieuze tegenstellingen kun je uitbuiten als demagoog. 'Vorig jaar zomer wijdde Erdogan de Hagia Sophia weer in als een moskee: een symbolische overwinning van de islam op het christendom. In diezelfde zomer legde Modi de eerste steen voor de bouw van de tempel in Ayodhya, op de plek waar honderden jaren een moskee stond die in 1992 door hindoe-nationalisten werd gesloopt: een symbolische overwinning van het hindoeïsme op de islam.'

Hoewel Modi qua stijl lijkt op Orbán en Erdogan, heeft India met Hongarije nauwelijks een band en met Turkije een slechte band. 'Met collega Donald Trump, toen hij nog president van de Verenigde Staten was, kon premier Modi goed opschieten, net als met de populistische president Jair Bolsonaro van Brazilië', vertelt Swain. 'Maar Hongarije is maar een klein land in het verre Europa, dat economisch gezien nauwelijks van belang is voor India. Met Turkije zijn de betrekkingen slecht omdat Turkije bondgenoot is van Pakistan, en dat land steunt in het conflict met India over Kashmir.' ●

'In India wordt de politiek steeds religieuzer en wordt religie steeds politieker'

Deze zwarte actiegroep haat Anne F

‘Anne Frank is wit en wit is gelijk aan de kolonisator.’ Getekend: Gazi Kodzo, een Afro-Amerikaanse activist die de beweging Black Hammer heeft opgericht. ‘s Werelds beroemdste Holocaustslachtoffer is volgens Kodzo een ‘parasiet’ en een ‘bleek-demon’, wiens dagboek je maar beter kunt verbranden. Wie is deze Gazi Kodzo, die Afro-Amerikanen en andere mensen van kleur wil bevrijden van de witte ‘kolonialisten’?

● EWOUT KLEI

De radicaal-linkse beweging Black Hammer ziet zichzelf als symbool van hoop voor de gekoloniseerde arbeidersklasse. Ze zegt op te komen voor gekoloniseerde volkeren over de hele wereld, die hun land moeten terugkrijgen.

‘Ons symbool, de Hammer, staat voor het breken van de ketenen van het kolonialisme en het opbouwen van een toekomst die wij zelf bepalen voor alle gekoloniseerde mensen wereldwijd.’

Om dit doel te bereiken, moeten er zogenoemde ‘Hammer Cities’ gesticht worden, utopische gemeenschappen waar alleen mensen van kleur mogen wonen: ‘Geen politie, geen huur, geen coronavirus, en geen witte mensen.’

Met zijn doorleefde expressie en hoge stemgeluid doet Black Hammer-oprichter en -leider Gazi Kodzo (1990) denken aan Chris Tucker in de sciencefiction-actiefilm *The Fifth Element* (1997). Tijdens sommige optredens verft Kodzo zijn gezicht wit om te lijken op *The Joker* in de gelijknamige film uit 2019. Maar de bekende You-tuber Elvis the Alien noemt hem liever ‘The Black Hitler’, te zien in een filmpje uit 2017 dat treft ‘I Do Not Like Gazi Kodzo’ heet en meer dan een miljoen keer is bekeken.

Het twitteraccount van Black Hammer heeft slechts 5.200 volgers, maar zorgde in mei dit jaar voor veel commotie met gepeperde

BLACK HAMMER-LEIDER GAZI KODZO TIJDENS EEN DEMONSTRATIE NAAR AANLEIDING VAN DE MOORD OP GEORGE FLOYD, 2020 (BEELD: YOUTUBE)

tweets over Anne Frank. Zo beweerde Black Hammer dat Anne Frank ‘Amerikaanse propaganda was die werd gebruikt om gekoloniseerde mensen het zwijgen op te leggen over het leed wat Joodse mensen nu de gekoloniseerde mensen aandoen’. De tweet bevatte ook een citaat van Malcolm X waarin Joodse mensen worden bekritiseerd.

Daar bleef het niet bij. In een andere tweet zei Black Hammer het kampvuur aan te zullen maken met het dagboek van Anne Frank en in een vervolgtweet werd Anne Frank een kolonisator genoemd. Vorig jaar zorgde Gazi Kodzo bovendien voor ophef door Anne Frank uit te maken voor ‘Becky’, een denigrerende naam voor een witte vrouw.

‘Mij was niet verteld over de talloze zwarte meisjes in Amerika die werden uitgeroeid! Inheemse Amerikaanse meisjes die werden uitgeroeid! Palestijnse meisjes die Israël door middel van genocide aan het vermoorden is op dit moment!’

Is Gazi Kodzo misschien een grappenmaker, een troll? Toen het rechtse *Fox News* de ophef over de Anne Frank-tweets behandelde - Kodzo was erg blij met deze aandacht - stelde de conservatieve tv-zender die vraag niet. Maar Kevin Rashid Johnson van de New African Black Panther Party, een radicale zwarte beweging in de VS, twijfelt aan de juiste intenties van Kodzo. Hij gelooft dat Black Hammer is geïnfilterd door radicaal-

rechtse *agent provocateurs* om zwarte activisten tegen elkaar uit te spelen.

Johnson wijst erop dat Black Hammer uit mensen bestaat die geen verleden hebben met andere activistische groeperingen en radicaal-linkse theorie en geschiedschrijving. Volgens Johnson gaat het Kodzo niet om de strijd tegen racisme, maar is hij een mediageile opportunist. Enkele jaren geleden bezocht Kodzo als Youtube-persoonlijkheid ‘Smileton’ nog feestjes van welvarende jonge witte vrouwen.

Journalist Mira Fox legt in de Joods-Amerikaanse krant *the Forward* uit dat ze de vraag of Kodzo een troll is niet zo interessant vindt. Black Hammer raakt met de kritiek

Frank en heult met propaganda-Rus

op Anne Frank een gevoelige snaar, ziet ze. Op Amerikaanse scholen en in Amerikaanse films is Anne Frank heilig. Maar zo universeel is Anne Frank niet, aldus Fox.

Ze wordt wit voorgesteld, omdat haar vader Otto Frank passages in haar dagboek over het Jodendom en seks had gecensureerd, om het boek acceptabeler te maken bij het witte publiek, dat deels conservatief was. Black Hammer agendeert dat Anne Frank eigenlijk een hele witte heldin is, terwijl er ook veel verhalen zijn van zwarte en andere tieners die met discriminatie en onrechtvaardigheid te maken hadden. Maar de Amerikaanse samenleving heeft geen oog voor deze nuances, schrijft Fox. Ze noemt het veelzeggend dat Texas een wet aannam die het lesgeven in *critical race theory* verbiedt, maar wel meer aandacht in het onderwijs wil voor de Holocaust.

Toch blijft de troll-vraag belangrijk voor veel zwarte activisten. Kodzo en zijn organisatie Black Hammer zorgen met hun wel erg radicale opvattingen niet alleen voor zwarte verdeeldheid, maar ook voor veel leedvermaak bij rechts. En het separatistische idee van Hammer Cities waar witte mensen niet welkom zijn is ook populair bij witte nationalist, want zo komen ze van zwarte mensen uit 'hun' buurten af.

We kunnen niet in Kodzo's hoofd kijken. Wat we wel weten is dat de naam van zijn organisatie doet denken aan het controversiële boek *The Black Hammer: A study of black power, red influence and white alternatives* uit 1967, dat door de Southern Poverty Law Center is gelabeld als 'gemeen en racistisch'. De auteurs achter dit boek beweren dat de Amerikaanse burgerrechtenbeweging is geïnfilteerd door communisten die de beweging willen gebruiken om de VS te ondermijnen en een zwarte Sovjetstaat te stichten in het Zuiden. Precies hetzelfde als wat de organisatie Black Hammer zegt te willen met hun strijd voor eigen land, dus.

En dan hebben we nog Kodzo's pagina op Facebook. Daarop levert

BEELD: TWITTER

‘Anne Frank is wit en wit is gelijk aan de kolonisator’

Kodzo felle kritiek op de Black Lives Matter-beweging, die niet radicaal genoeg zou zijn. Ook *critical race theory* en het concept intersectionaliteit krijgen ervan langs. Kodzo is tevens kritisch over coronavaccins en zegt dat de verkiezingen oneerlijk zijn verlopen. Bovendien zegt hij dat QAnon-aanhangers een punt hebben met hun complottheorie dat pedofielen stiekem aan de touwtjes trekken. Allemaal standpunten die ook populair zijn bij uiterst recht Amerika.

Het wordt nog interessanter wanneer een Rus genaamd Alexander Ionov een bericht op Kodzo's Facebook-wall plaatst. ‘CNN heeft besloten om nog een onderzoek te doen naar mij en mijn vriend Gazi Kodzo’, kondigt hij aan in maart. Kodzo geeft zijn bericht een hartje.

De Rus Alexander Ionov (1989) is een zogenoemde ‘influence agent’,

die sinds 2012 met zijn Anti-Globalist Movement (AGM) contacten onderhoudt met maatschappelijke bewegingen in de wereld, zoals het Committee of Solidarity with the Latin American Peoples, Catalaanse separatisten en met zwarte bewegingen in de VS. De Syrische president Bashar al-Assad en de Iraanse oud-president Mahmoud Ahmadinejad zijn ereleden van AGM. Onder de vlag van solidariteit met onderdrukte volkeren promoot AGM duidelijk de Russische geostrategische belangen.

Separatistische en extremistische bewegingen worden door het Rusland van Vladimir Poetin ondersteund om het Westen te verzwakken. Dat Ionov contact heeft met Kodzo, die tegenstellingen tussen wit en zwart en zwarte mensen onderling aanwakkert, is dus minder verassend dan het op het eerste

gezicht kan lijken. CNN onthulde in 2020 nog dat een Russische trollenfabriek in Ghana rassentegenstellingen in de VS probeerde op te stoken met radicaal-linkse, zwarte twitteraccounts.

‘De trollenfabriek in Ghana is een dependance van de grote trollenfabriek in Sint Petersburg’, vertelt onderzoeksjournalist en nepnieuwsdeskundige Robert van der Noordaa aan *de Kanttekening*. ‘Russische trollen probeerden niet alleen de Europese debatten over vlucht MH17 en de vluchtelingen-crisis te beïnvloeden, maar sprongen ook op Black Lives Matter. Het interessante is dat ze daarbij niet alleen extreemrechtse Trump-aanhangers steunden, maar ook de extreme stemmen in het antiracistische kamp.’

Ionov speelt een rol in de Black Lives Matters-discussie, aldus het Robert Lansing Institute. Zo deelde hij op Facebook een bericht dat het goed is om te rebelleren tegen politieterror. Tevens had Ionov contact met de African People's Socialist Party USA, waar Kodzo eerst actief voor was, totdat hij in 2019 werd geroyeerd als lid.

In mei 2020 verklaarde Ionov zich solidair, als vicevoorzitter van het International Human Rights Defence Committee - een andere Russische mantelorganisatie - met de strijd van zwarte mensen voor sociale rechtvaardigheid. Black Hammer reageerde hier positief op, zo blijkt uit een bericht op de Black Hammer-website uit die maand:

‘Wij begrijpen dat de westerse *white power* media deze daad van solidariteit en eenheid vanuit Rusland zullen gebruiken als bewijs dat de Russen achter deze natiewijde opstand tegen politiegeweld zitten. Dat is onzin, wat achter deze natiewijde protesten zit is een systeem dat geworteld is in kolonialisme. (...) Malcolm X was geen Russische agent, en Nat Turner ook niet.’

Dat een zwarte organisatie die zichzelf als antikolonialistisch afficheert geen moeite heeft met een ‘influence agent’ die met zijn werk het Russische imperialisme dient, mag opmerkelijk heten. •

Interview.

Genocide-hoogleraar Ugur Ümit Üngör: 'Ik durf nog wel naar Turkije te gaan'

● EWOUT KLEI

De vorig jaar tot hoogleraar benoemde Ugur Ümit Üngör (Holocaust- en Genocidestudies, Universiteit van Amsterdam) mocht op 23 september dan eindelijk zijn oratie houden. De Turks-Nederlandse Üngör (1980) geldt als dé genocidedeskundige van Nederland en publiceerde onder meer over de Armeense Genocide, de Syrische burgeroorlog en genocides in vergelijkend perspectief. We spraken met hem over het fenomeen genocide en zijn werk als wetenschapper, dat hem niet door iedereen in dank wordt afgenomen. 'Er werd mij verteld dat ik goed over mijn schouder moest kijken als ik over straat loop.'

Genocide is misschien wel het zwaarste onderwerp om te onderzoeken. Waar komt uw interesse voor het fenomeen vandaan?

'Twee momenten waren heel belangrijk. Het eerste moment was in Groningen, waar ik Sociologie en Geschiedenis studeerde. Tijdens een college over de Eerste Wereldoorlog sprak de docent kort over de Armeense Genocide. Hij wees mij toen op het boek *Civilisering en decivilisering* van wetenschapper Ton Zwaan over de Armeense Genocide in het Ottomaanse Rijk. Dat boek heb ik toen in één adem uitgelezen. Ik was in shock: dit is allemaal echt gebeurd. De tweede

'Genocide is de vervlechting van extreme macht en extreme ideologie'

wending vond plaats in Amsterdam, waar ik aan de UvA een masteropleiding Genocidestudies deed. Ik kwam in een onderzoeksgroep terecht die onderzoek deed naar oorlog en geweld en schreef een proefschrift over de Armeense Genocide en de Assyrische Genocide op provinciaal niveau. Door zo'n proefschrift over zo'n onderwerp heb je je academische carrière een bepaalde richting gegeven en word je uiteindelijk hoogleraar Genocidestudies.'

U schreef enkele jaren terug het boek *Genocide: New perspectives on its causes, courses and consequences*. Welke wetmatigheden rond genocides heeft u ontdekt?

'Wil je het lange antwoord? Dan

moet je bij ons de masteropleiding Genocidestudies doen. Maar ik zal de korte versie geven. Genocide is de vervlechting van extreme macht en extreme ideologie. Als ze bij elkaar komen, ontstaat er een gevaarlijke mix. De president van de Verenigde Staten heeft extreme macht, maar laat zich niet leiden door een extreme ideologie. Dus er is geen genocidegevaar. Andersom gaat er ook geen genocidegevaar uit van een zolderkamerextremist die geen macht heeft. Pas als mensen met een extreme ideologie de macht grijpen in een land - denk aan de bolsjewieken in Rusland in 1917, de nazi's in Duitsland in 1933 of de Rode Khmer in Cambodja in 1975 - kan er een beleid komen dat tot genocide leidt.

'Er is nog te weinig onderzoek

gedaan naar hoe genocides precies verlopen. Maar ook hier zie je wetmatigheden. Vaak is het zo dat de overheid een bepaalde groep met de taak opzadelt om de genocide uit te voeren. Denk aan de SS in nazi-Duitsland, of de Teskilat-i Mahsusa - Speciale Organisatie - in het Ottomaanse Rijk. Deze groep krijgt na verloop van tijd zoveel macht, dat ze ook invloed krijgt op de economie. De SS bijvoorbeeld kreeg invloed op de economie in het bezette Oekraïne.

'Daarnaast moeten deze groepen zich committeren aan het extreme geweld. Ze kunnen niet zomaar stoppen. Ze hebben de schepen achter zich verbrand. Een andere wetmatigheid is dat er mensen zijn die beseffen dat ze carrière kunnen maken als ze een bijdrage kunnen leveren aan het geweld. Ze haten de slachtoffers niet, maar willen een wit voetje halen bij de overheid, klimmen in de hiërarchie. Vaak wordt Adolf Eichmann gezien als zo'n opportunistische bureaucraat, vanwege het boek van Hannah Arendt over zijn proces in Jeruzalem en de banaliteit van het kwaad. Eichmann echter was juist wel ideologisch gemotiveerd en haatte Joden.'

Welke aspecten van genocide zouden volgens u meer moeten worden onderzocht?

'De vraag waar de genocide plaatsvindt: op straat in alle openheid, of in het verborgene. De Nederlandse

en Duitse Joden werden niet in Nederland en Duitsland vermoord, maar in vernietigingskampen in Polen. De genocide vond niet plaats onder het toezien van de samenleving. Dat gebeurde ook niet in de Sovjet-Unie. Stalin had zijn tegenstanders kunnen laten executeren op het Rode Plein in Moskou, maar vermoordde ze in gevangenissen of deporteerde ze naar Siberië. Dat is opvallend. Tegelijkertijd hebben de Cambodjaanse en Rwandese genocides zich wel op straat afgespeeld. Een in het oog springend verschil.'

U deed veel onderzoek naar de Armeense Genocide, die door Turkije tot op de dag van vandaag wordt ontkend. Hoe dacht u voordat u ging studeren over dit gevoelige onderwerp?

'Aanvankelijk was ik er niet echt bewust mee bezig. Ik kom niet uit een nationalistische familie die naar Den Haag ging om tegen de Nederlandse erkenning van de Armeense Genocide te demonstreren. Het was bij ons meer gebrek aan kennis, desinteresse, onverschilligheid. Tegelijkertijd voelden we wel aan dat er iets vreselijks was gebeurd. Ook bekeken we het narratief van de overheid met een zekere achterdocht. Een oudoom in Turkije vertelde bijvoorbeeld dat een kennis een weiland had gekocht vlak achter 'de Armeense kerk' in het dorp. Er stond allang geen Armeense kerk meer, maar oudere Turken beseften dat de Armeniërs er niet meer waren. De reden van de Armeense afwezigheid werd echter niet benoemd.'

U onderzocht ook de Sayfo, de genocide op Assyrische christenen door het Ottomaanse Rijk die tegelijk met de Armeense Genocide plaatsvond. Wat waren de verschillen met de Armeense Genocide?

'In Enschede, waar ik ben opgegroeid, woont een grote Assyrische gemeenschap. Ik had soms contact met hen en hoorde ook over de Sayfo. Ik wilde hier meer over weten. Tijdens mijn masterstudie heb ik de genocide in de provincie Diyarbakir onderzocht, waar Armeniërs en Assyriërs woonden. Beide groepen christenen werden massaal vermoord. De Armeniërs op bevel van Istanbul, de Assyriërs

omdat de gouverneur van Diyarbakir een hekel had aan alle christenen. Lokale factoren speelden bij de Sayfo een doorslaggevende rol. In sommige andere provincies werden Assyriërs niet vermoord, omdat de gouverneur daar dan vond dat dit niet hoefde. Tegen Assyrische christenen was ook veel minder haat. Armeniërs waren vaak welvarend en hadden zich politiek georganiseerd, Assyriërs daarentegen waren vaak arme ongeletterde boeren - een groot verschil. In de regio Tur Abdin was de Sayfo wél heftig, omdat de Assyriërs daar een grote minderheid vormden. De Jong-Turken (de Turkse officieren die in 1908 macht grepen en onder wier bewind de Armeense Genocide en de Sayfo plaatsvonden, red.) waren bang dat ze een claim zouden leggen op dit gebied en een eigen staat zouden stichten met steun van het Westen.'

Denkt u dat Turkije de Armeense Genocide ooit zal erkennen?

'Voorlopig niet. In Turkije is het ontkennen van de Armeense Genocide er bij de mensen met de paplepel ingegoten, al bijna honderd jaar. In Turkije zijn drie groepen aan de macht geweest - de kemalisten, de nationalist en de islamisten - en niemand wilde serieus afrekenen met de zwarte bladzijden uit het eigen verleden. Er zijn wel mensen die zich verzoenlijker tegenover de Armeniërs hebben opgesteld, voormalig minister van

Buitenlandse Zaken Ali Babacan en oud-president Abdullah Gül, maar ook zij durfden zich niet te verontschuldigen. Misschien dat de nieuwe generaties er straks anders over denken, ooit.'

Wordt u, omdat u de Armeense Genocide erkent, door Turkse nationalist en de Turkse staat gehinderd in uw werk?

'In het algemeen moet elke onderzoeker die zich bezighoudt met genocide rekening houden met groepen die je onderzoek niet zo op prijs stellen. Doe je bijvoorbeeld onderzoek naar Srebrenica, dan krijg je boze nationalistische Serviers. De afgelopen vijftien jaar kreeg ik veel haatmail van nationalistische Turken, maar ook veel fanmail van Armeniërs en Assyriërs. Die eerste groep negeer ik maar.

'Eén keer ben ik serieus bedreigd. Iemand belde mij op mijn werktelefoon. In niet mis te verstane bewoordingen werd mij verteld dat ik goed over mijn schouder moest kijken als ik over straat loop. Dit incident heb ik uiteraard bij de universiteit gemeld, maar we hebben uiteindelijk geen aangifte gedaan. De bedreigingen waren toch te vaag geformuleerd. Ze waren niet strafbaar. Critici weten hoe ver ze kunnen gaan.

Durft u nog wel naar Turkije te gaan?

'Ja, dat durf ik nog wel. In 2008 ging ik gewoon naar Turkije, ondanks

het feit dat eerder dat jaar Hrant Dink (de beroemde Turkse journalist van Armeense komaf, red.) was vermoord. Maar je moet goed opletten met wie je praat en waarover. Dit geldt trouwens ook voor gesprekken met Turken in de diaspora. Je moet op je woorden letten.'

'Wie heeft het tegenwoordig nog over de vernietiging der Armeniërs?', zei Hitler in 1939 aan de vooravond van de invasie van Polen. Hoe heeft de Armeense Genocide de Holocaust beïnvloed?

'Er zijn onderzoekers geweest die het bewijs dat de Armeense Genocide een blauwdruk zou zijn voor de Holocaust er met de haren probeerden bij te slepen. Maar kort door de bocht kan deze bewijsvoering niet. Duitse functionarissen die getuigen waren van de Armeense Genocide trokken geen parallellen met de Jodenvervolgung. Wel inspireerde Mustafa Kemal Atatürk de nazi's omdat hij met zijn oorlog tegen Griekenland het Verdrag van Sèvres (dat de in de Eerste Wereldoorlog verslagen Ottomanen in 1920 het gezag over grote delen land afhandig maakte, red.) teniet wist te doen. De nazi's wilden het Verdrag van Versailles (1919, red.) ongedaan maken. Wat de nazi's inspireerde was dus niet de Armeense Genocide maar Atatürks revisionisme.'

Tussen de Armeense Genocide en de genocide op de Jezidi's zijn opvallende parallellen te trekken, zoals vrouwen die gedwongen worden tot seksslavernij.

'De seksslavernij is inderdaad een griezelige echo van 1915. Wat veel mensen niet weten is dat de Jezidi's ook slachtoffer waren van het genocidale Ottomaanse beleid tijdens de Armeense Genocide. De Armeniërs vormden het belangrijkste doelwit, maar er waren ook andere groepen die werden vermoord: de Assyriërs, de Pontische Grieken en de Jezidi's. Zoals tijdens de Holocaust, waarbij de Joden de hoofdgroep waren waartegen het genocidale geweld van de nazi's zich keerde, maar er ook veel Roma en Sinti werden vermoord. In Armenië heb je Jezidi-dorpen die zijn gesticht door Jezidi's die tijdens de Armeense Genocide samen met de Armeniërs naar het Russische Rijk waren gevlucht.

BEELD UIT EEN ROHINGYA-VLUCHTELINGENKAMP IN BANGLADESH, 2017 (BEEL: TASNIM NEWS AGENCY / SEYED MAHMOUD HOSSEINI)

‘De recente gebeurtenissen in Irak, waar de genocide op de Jezidi’s voornamelijk plaatsvond, lijken een herhaling van de geschiedenis te zijn. Je moest onder Saddam Hoessein Arabisch zijn en soennitisch - sjiïeten en niet-moslims waren tweederangs burgers. De Iraakse geheime dienst wilde Jezidi’s arabiseren, hun identiteit afpakken. Na de val van Saddam sloten veel Iraakse officieren zich aan bij IS, dat de genocide tegen de Jezidi’s heeft uitgevoerd. Zij wisten ook dat Jezidi’s als kwetsbare minderheid vogelvrij waren. In het Midden-Oosten maar ook elders is er het bewustzijn dat je bepaalde groepen straffeloos kunt pakken, omdat ze toch niets terug kunnen doen en de autoriteiten op jouw hand zijn. Ahmadiyya en christenen in Pakistan zijn ook een goed voorbeeld van vogelvrije gemeenschappen.’

Dit klinkt weinig hoopgevend.

‘Mijn enige advies aan de Jezidi’s is dat ze zich moeten bewapenen, want niemand komt voor ze op. De Peshmerga (de strijdkrachten van Iraaks-Koerdistan, red.) lieten de Jezidi’s stikken. Als de YPG (een andere Koerdische militie, red.) er niet was geweest, die een brigade heeft gestuurd naar Sinjar om de belaagde Jezidi’s te ontzetten, dan was deze kleine minderheid bijna volledig uitgeroeid door IS.’

Heeft IS ook geprobeerd om

‘Laura H. krijgt omdat zij wit en vrouw is een andere behandeling dan IS gangers met twee paspoorten’

genocide te plegen op Assyriërs en sjiïeten?

‘Ja. Assyrische christenen werden voor een helse keuze gesteld: ze moesten zich bekeren tot de islam, een speciale belasting betalen of vertrekken - anders zouden ze worden gedood. Sjiïeten kregen deze keuze niet. Zij werden vaak meteen gedood. IS haat sjiïeten meer dan christenen of Jezidi’s. IS blies systematisch sjiïtische moskeeën op. IS sprak over het ‘zuiveren van de aarde van sjiïeten’. De intenties waren heel erg genocidaal. Als IS het zuiden van Irak had veroverd, dan had de organisatie heel veel sjiïeten kunnen uitroeien. Het terrorisme van IS heeft ook een

genocidale kant. Het zaaien van angst was niet het voornaamste doel van aanslagen, maar het vermoorden van zo veel mogelijk mensen.’

De genocide op de Jezidi’s door IS heeft enige aandacht gekregen in de media. Maar er is meer aandacht voor IS vrouwen zoals Laura H. Hoe komt dat?

‘In Nederland is er een fascinatie voor mensen zoals Laura H. Hoe kan een doodgewoon meisje uit Zoetermeer zich aansluiten bij IS? Dat vinden veel mensen interessant. Dit komt mede door wit privilege, denk ik. Mensen kunnen zich makkelijker met haar identificeren.

En ook krijgt ze omdat zij wit en vrouw is een andere behandeling dan IS-gangers met twee paspoorten.’

Wat vinden Jezidi’s in Nederland hiervan?

‘Ik zit in het bestuur van het Yezidi Legal Network, dat gerechtigheid voor de Jezidi’s wil. Hierdoor heb ik veel contact met Jezidi’s in Nederland. Ik proef veel frustratie. ‘Ik heb genocide overleefd, en nu moet ik entreegeld betalen voor een toneelstuk waarin Laura H. vertelt hoe zielig ze is’, hoorde ik iemand zeggen. Ik snap dat wel.’

Welke genocides zouden wat u betreft meer aandacht moeten krijgen?

‘De misdaden van Stalin krijgen in Nederland te weinig aandacht. Die waren ook genocidaal. Denk aan de Holodomor, de door Stalin mede mogelijk gemaakte hongersnood die in de jaren dertig van de vorige eeuw aan miljoenen Oekraïners het leven heeft gekost, maar ook aan de deportatie van Tataren, Tsjetsjeniërs en andere groepen naar het barre oosten. In Oost-Europa heeft men meer besef van de genocidale misdaden van Stalin. Het naziregime en het communistische regime lijken heel erg op elkaar. In Nederland vinden we de nazimisdaden erger, gezien onze eigen ervaringen met de nazi’s en het idee dat de Holocaust een unieke gebeurtenis was, maar Stalin maakte wel meer slachtoffers. Deze slachtoffers verdienen meer aandacht. *Bloedlanden* van historicus Timothy Snyder is om die reden een goed boek, omdat hij de misdaden van Stalin aan het grote publiek uitlegt.’

Heeft u ook voorbeelden van recentere genocides die meer aandacht verdienen?

‘De genocide op de Rohingya-moslims in Myanmar. Daar was enkele jaren geleden, in het heetst van de strijd, veel aandacht voor. Maar nu is die aandacht er niet meer. Terwijl overlevenden van de genocide, die nu in vluchtelingenkampen zitten in Bangladesh, zwaar getraumatiseerd zijn en hun verhaal willen doen. Onze blik is te *presentistisch*: we kijken te veel naar het hier en nu, de genocide van de dag. Voor de diepere impact van genocide

hebben we te weinig aandacht, helaas.'

Over de 'genocide van de dag' gesproken: China wordt ervan beschuldigd genocide te plegen op de Oeigoeren. Hoe duidt u wat er nu met de Oeigoeren gebeurt?

'Elke genocide is uniek. China is niet bezig met executeren van honderdduizenden Oeigoeren in greppels of gaskamers. Sommige mensen zeggen daarom ook dat er niet genoeg dodelijk geweld plaatsvindt tegen de Oeigoeren om dit genocide te noemen. Daar ben ik het mee oneens, en wel om twee redenen. Ten eerste omvatte de oorspronkelijke definitie van Raphael Lemkin, die in 1944 het begrip genocide heeft gemunt, ook culturele genocide. Dus ook gedwongen assimilatie, sterilisatie. Aan deze vorm van genocide hebben Amerikanen zich in de negentiende eeuw ook schuldig gemaakt. *'Kill the Indian, save the man'*, was een berucht motto in die dagen. Je moet je dus niet blindstaren op bloedbaden.

'Genocides worden genoemd naar de slachtoffergroep, maar je zou ze ook kunnen noemen naar de dadergroep. Dan spreken we bijvoorbeeld over de Jong-Turkse genocide, de Birmese genocide en de Chinese communistische genocide. Door te kijken naar de dadergroep komen de verschillende technieken van vervolging aan bod, ook die technieken die niet gepaard gingen met fysieke vernietiging. Ook krijg je hierdoor oog voor andere slachtoffers van datzelfde regime. In het geval van China zijn dat de Tibetanen, maar ook de minderheden in de provincie Yunan en de Falun Gong. Het communistische regime weet dat de fysieke vernietiging van de Oeigoeren grote gevolgen zal hebben voor de reputatie van China in het buitenland, terwijl de wijze waarop de Oeigoeren behandeld worden nu nog verkocht kan worden als een beschavingsmissie. 'We willen ze niet uitroeien, maar alleen hun religie.' Dat lijkt een beetje op wat Geert Wilders zegt over de islam: 'Ik ben niet tegen moslims, maar tegen de islam.'

In Nederland wordt de Armeense Genocide door veel witte Nederlanders erkend. Maar als het gaat om het eigen genocidale

'Het erkennen van de zwarte bladzijden die Nederland in Indonesië heeft geschreven zal hoe dan ook een pijnlijk proces zijn'

verleden is men veel terughoudender in de erkenning van wat Jan Pieterszoon Coen bijvoorbeeld heeft gedaan op de Banda-eilanden. Hij wordt zelfs vereerd middels standbeelden. Zijn we dan net zo ontkennend als Turken?

'Dat komt omdat Nederlanders hier in wezen niet anders mee omgaan dan andere bevolkingsgroepen. Ze hebben een positief zelfbeeld, dat gebaseerd is op een selectief historisch bewustzijn. De Tweede Wereldoorlog is het morele ankerpunt van Nederland en krijgt veel aandacht. Het koloniale verleden en slavernijverleden hebben lange tijd die aandacht niet gekregen. Er is ook actief verzet tegen het onder ogen zien van de koloniale misdaden. Denk aan Indiëveteranen en een deel van de Molukse gemeenschap bijvoorbeeld, die van mening zijn dat Nederland iets groots in Indonesië heeft verricht. Het erkennen van de zwarte bladzijden die Nederland in Indonesië heeft geschreven zal hoe dan ook een pijnlijk proces zijn. Volgend jaar februari komt het lang verwachte onderzoek naar het Nederlandse koloniale bewind en de koloniale misdaden - eigenlijk een pleonasme - in Indonesië uit. Die studies beantwoorden belangrijke vragen en kan ook de vraag benaderen in hoeverre Nederland zich aan genocide heeft schuldig gemaakt.'

Hebben de Duitsers een beter

beeld van hun eigen verleden?

'Dat zou je misschien denken, maar dat is niet helemaal juist. Ten aanzien van de Holocaust is Duitsland natuurlijk heel schuld bewust, maar (nog) niet ten aanzien van de genocide van 1904-1908 op de Herero en Nama in Duits Zuidwest-Afrika, het huidige Namibië. Dit was de eerste genocide van de twintigste eeuw. De assistentie die Duitsland tijdens de Eerste Wereldoorlog aan het Ottomaanse Rijk bood bij het plegen van de Armeense Genocide is evenzo nagenoeg onbekend. Dus ook Duitsland moet zijn eigen verleden kritischer onder ogen zien.'

Verschillende krantenberichten en documentaires zeggen dat de Dutchbatters in Srebrenica minder solidair waren met de Bosniërs waren omdat het hier om moslims ging. Klopt dit? Zou een bataljon van NAVO lidstaat Turkije anders hebben opgetreden dan de Dutchbatters?

'Het tweede zullen we nooit weten natuurlijk. Maar het is belangrijk om goed na te denken over vredesmissies. Wie sturen we op vredesmissie? Jongens van achttien uit Dronten die de context van de Balkan helemaal niet kennen, of toch liever militairen met meer kennis en ervaring? De Nederlanders hebben de Serviërs onderschat. Slobodan Milosovic was in de zomer van 1995, op het moment dat de genocide in Srebrenica plaatsvond, al vier jaar bezig met zijn genocidale project in voormalig Joegoslavië.

'In Afrika hebben de Verenigde Naties het anders aangepakt. Daar vocht een Afrikaans regiment in Congo tegen militairen die hele dorpen afslachtten. Niet alleen beschermde de Afrikaanse troepen het dorp tegen de aanvallers, maar ook werden de aanvallers op hun beurt achtervolgd door deze VN-militairen. Deze VN-militairen waren wel bekend met de politiek-maatschappelijke context waarin ze opereerden. En daarom handelden ze heel anders.'

In een eerder interview zei u dat de klimaatverandering ook genocidale gevolgen heeft. Hoe zit dit verband precies en hoe zit het met de verantwoordelijkheidsvraag?

'Ten eerste is klimaat een verantwoordelijkheid van ons allemaal. Ten tweede leidt klimaatverandering tot ontheemding. Er komen straks mogelijk tientallen miljoenen klimaatvluchtelingen aan. Dat is een groot probleem. We moeten beseffen dat klimaatverandering een enorme belangrijke uitdaging is voor ons als mensheid. Klimaatverandering leidt tot schaarste, groepen die concurreren met elkaar om toegang te krijgen tot iets simpels als drinkwater. Schaarste leidt tot meer conflicten, die weer kunnen leiden tot geweld. Schaarste kan ook leiden tot een indirecte genocide, door een bepaalde groep geen of amper toegang tot drinkwater te geven bijvoorbeeld. We staan voor enorme uitdagingen.'

Hoe kunnen wij als mensheid genocides in de toekomst voorkomen?

'Natuurlijk kan ik een verhaal houden over tolerantie en tegen racisme en discriminatie, maar we kunnen de harten van mensen niet veranderen. We kunnen niet zomaar racisme uitbannen. Wat we wel kunnen doen, is de VN hervormen. We hebben een Veiligheidsraad, maar die functioneert niet goed vanwege het vetorecht van de vijf permanente leden van deze raad. Dankzij het veto van Rusland kon de VN niet ingrijpen in Syrië, zodat Assad door kon blijven gaan met moorden. Als we het vetorecht afschaffen, kan de VN sneller ingrijpen bij internationale crises en vaker voorkomen dat ergens genocide plaatsvindt.' ●

ergosana

Medisch Adviesbureau

Drs. İsmail Sevinç

Medisch adviseur/verzekeringsarts

www.ergosana.nl - i.sevinc@ergosana.nl - 0624706882

**Rijbewijskeuring
B,C,D, (E) groot
rijbewijs**

**Medische Keuring
Levensverzekering**

**Verzuim &
Re-integratie**

**Vaccinatiezorg
particulier /
Bedrijven**

RIJBEWIJSKEURING OOK OP ZATERDAG

“War on terror” bleek voedingsbod

● EWOUT KLEI

De *war on terror* staat integratie van islamitische minderheden in de Nederlandse samenleving in de weg. Ze zijn ook met het Midden-Oosten verbonden. Door wat daar gebeurt en dankzij de *war on terror* voelen ze afstand met de westerse samenleving, met Nederland.’ Aan het woord is Ihab Saloul (1973), hoogleraar Memory and Narrative aan de universiteiten van Amsterdam (UvA) en Bologna. We spraken met de Palestijns-Nederlandse cultuurwetenschapper over 9/11, de zogenoemde *war on terror* en orientalisme: een westerse visie op het Midden-Oosten die essentialistisch en a-historisch is. Wat heeft twintig jaar ‘war on terror’ ons opge-

leverd? En als we willen dat ‘Oost’ en ‘West’ zich verzoenen, wat moet er dan gebeuren?

Heeft de oorlog tegen terreur de wereld veiliger gemaakt?

‘Nee, niet bepaald. Wat de Amerikanen en in hun kielzog de Europeanen deden, was een nieuwe vijand uitzoeken. In de Koude Oorlog waren het de communisten, nu waren het de terroristen uit het Midden-Oosten. Na 9/11 werd er geen specifiek doelwit uitgezocht, maar werden Afghanistan en daarna Irak aangevallen. Deze invasies hebben de wereld niet veiliger gemaakt. Het is hierdoor alleen maar verslechterd. De oorlog in Irak heeft meer dan een half miljoen Irakese burgers het leven gekost.’

em voor extremistisch populisme'

President George W. Bush ontkende toenter tijd dat Amerika in oorlog was met de islam, maar sprak wel over een 'kruistocht'. 'Deze kruistocht, deze oorlog tegen het terrorisme, gaat een tijdje in beslag nemen', zei hij enkele dagen na de aanslagen. Hoe moeten we dit duiden?

'Het idee van kruistocht komt bij *Christian Zionism* vandaan, een christelijke ideologie die erg pro-Israël en anti-islam is en een sterke lobby heeft in de Verenigde Staten, maar ook in Nederland. Maar het probleem is breder dan die kruistochtgedachte. Het Westen wil het Midden-Oosten domineren. Heel belangrijk is de olie. Daarom werd Irak binnengevallen. Daarom zijn de Amerikanen nog steeds niet weg uit Irak, terwijl ze Afghanistan nu verlaten hebben.'

'De verhalen in de westerse media waren eenzijdig. In 2001, toen de NAVO de Taliban had verjaagd, claimden westerse media dat de oorlog was gewonnen en dat ze in Afghanistan bezig waren met een opbouwmissie. Daar klopte niets van. De Taliban waren niet verslagen. En ze konden dit jaar, toen de Amerikaanse troepen het land verlieten, in korte tijd Afghanistan heroveren. De Verenigde Staten gaven Afghanistan op, omdat de missie in dit land helemaal niets opleverde. Irak levert wel wat op, dankzij de olie.'

De Europese NAVO bondgenoten volgden Amerika trouw. Hoe duidt u dit?

'Het is jammer dat de Europeanen de VS na 9/11 blindelings hebben gevolgd. Zij hebben ook slachtoffers gemaakt, zonder dat de wereld er veiliger op geworden is. Europa vindt het vooral belangrijk dat de *war on terror* zich buiten Europa afspeelt. Dat is het EU-beleid. De aanslagen in Londen in 2005 waren een grote shock. Met aanslagen in het Midden-Oosten en elders heeft Europa minder moeite. Dit is een aparte manier van denken. Want uiteindelijk is deze kortzichtige politiek helemaal niet veiliger.'

Wat is de prijs van deze politiek?

'In Europa hebben we te maken met een multiculturele samenleving, die ook steeds multicultureler wordt. Hoe integreer je deze mensen, als je hun families in het Midden-Oosten bombardeert? Hoe kunnen we minderheden laten identificeren met de Nederlandse, met de Europese geschiedenis? Dat is een belangrijke uitdaging. De *war on terror* staat integratie van islamitische minderheden in de Nederlandse samenleving in de weg. Ze zijn ook met het Midden-Oosten

'Dankzij de war on terror is het seculiere denken in het Midden Oosten kapotgemaakt'

verbonden. Door wat daar gebeurt en dankzij de *war on terror* voelen ze afstand met de westerse samenleving, met Nederland. We missen nu een rationeel, menselijk beleid tegenover islamitische minderheden. Je moet realistisch denken. Onze samenleving ziet er over vijftig jaar heel anders uit, demografisch gezien. Dat betekent ook dat we moeten nadenken over de toekomst. Hoe we als samenleving toch met elkaar kunnen samenleven. We moeten meer inclusief zijn, in plaats van dat tegenstellingen in de samenleving worden versterkt.'

Is de war on terror een oorlog tegen de islam?

'De *war on terror* is geen oorlog tegen de islam,

maar een oorlog tegen moslims in het Midden-Oosten. Doel is om het Midden-Oosten te domineren. Het Westen is verantwoordelijk voor extremistische groeperingen. De Taliban komen voort uit de Moedjahedien die tegen de Sovjets in Afghanistan vochten. Het Westen steunde deze conservatieve islamitische vrijheidsstrijders en steunde ook Saoedi-Arabië tegen seculiere, Arabisch-nationalistische regimes. Van het secularisme is nu weinig meer over. Sterker nog, je bent verdacht als je jezelf seculier noemt, want dan word je gezien als pro-westers en heul je met de vijand. Dankzij de *war on terror* is het seculiere denken in het Midden-Oosten kapotgemaakt.'

Zijn de moslims niet de echte slachtoffers van 9/11, vanwege de war on terror die daarop volgde?

'Het zijn de mensen. Moslims, maar ook andere slachtoffers. Ik wil hier geen onderscheid tussen maken.'

Het boek *The clash of civilizations* van Samuel Huntington verscheen in 1996, vijf jaar voor 9/11. Hierin betoogde hij dat het Westen en de islamitische wereld zouden botsen, en dat dit ook tot bloedige conflicten zou leiden. Heeft Huntington gelijk gekregen?

'Huntington heeft een onzintheorie bedacht, die door Edward Saïd (de beroemde Palestijns-Amerikaanse literatuurwetenschapper, 1935-2003, red.) een '*theory of ignorance*' wordt genoemd. Hij heeft tegenstellingen opgeblazen met zijn conflicttheorie, terwijl we juist behoefte hebben aan verzoeningstheorieën. De theorie van de botsing der beschavingen is heel oriëntalistisch omdat het Midden-Oosten essentialistisch (eenvormig, red.) en als stereotype wordt voorgesteld, wat geen recht doet aan de diversiteit.'

Dit begrip 'oriëntalisme' komt ook van Saïd. Wat bedoelde hij hiermee?

'In het Midden-Oosten wordt de term 'oriëntalisme' gebruikt als scheldwoord. Dat is onterecht. Saïd wilde dat we ons bewust zouden zijn van onze blik, van onze vooroordelen over de ander. We moeten niet blijven hangen in stereotypen van mensen die niet op ons lijken.

'Ik kende Saïd persoonlijk, heb in 1994 nog colleges van hem gehad in Palestina. Voor hem was de notie van twijfel heel belangrijk. Je moet kunnen twijfelen aan het dominante narratief. Westerse media volgen het overheidsnarratief

veel te makkelijk. Twijfel helpt juist om een ander perspectief te ontwikkelen, zo ontwikkelt een samenleving zich.'

Maar twijfel kan ook leiden tot nepnieuws en complottheorieën. Denk aan 9/11 als 'inside job' of als 'zionistisch complot'. Moet je die theorieën niet juist weerspreken?

'Het probleem is dat veel mensen praten zonder voldoende kennis. Dat doen ze in Nederland, maar ook in de Arabische wereld. Mensen zonder voldoende kennis zijn vatbaarder voor complottheorieën. Sociale media hebben het geloof hierin versterkt. Daarom is het belangrijk dat we kennis uitwisselen, voorbij de vooroordelen durven te denken, elkaar leren kennen.'

Verzoening in plaats van conflict, dus. Toch lijkt het idee van een *clash of civilizations* onder politici als Geert Wilders en Gert Jan Segers nog steeds populairder dan het gedachtegoed van Saïd. Wat vindt u hiervan?

'Het idee van botsende beschavingen leeft breed. Niet alleen bij Wilders en Segers, maar ook bij wijlen Pim Fortuyn, Ayaan Hirsi Ali, Theo van Gogh en Rita Verdonk. En in het buitenland bij bijvoorbeeld de Hongaarse premier Viktor Orbán en de Duitse anti-islambeweging Pegida. Hoewel er nu twintig jaar geroepen wordt dat er sprake is van botsende beschavingen, levert deze theorie van angst ons niets op - behalve misschien boeken die goed verkopen. Want we moeten juist investeren in de toekomst, in mensen uit niet-westerse culturen. Dan krijg je een duurzame en vredige samenleving.'

Heeft uw pleidooi niet ook een autobiografisch element? U komt immers uit Palestina en bent nu hoogleraar in Nederland geworden.

'Dat kun je misschien wel zo stellen. Ik heb dankzij een uitwisselingsproject tussen de Birzeit University in Ramallah en de UvA in Nederland mijn master kunnen doen, en heb hier ook mijn proefschrift geschreven. Verder heb ik ook in Berlijn en in Bologna gedoceerd, en mij verdiept in de Duitse en Italiaanse filosofie. Heel belangrijk is de uitwisseling van ideeën. Daardoor krijg je begrip voor elkaars standpunten, begrip voor elkaar als mens.'

Maar het westerse discours over het Midden-Oosten is na 9/11 juist verhard. Wat is de belangrijkste verandering geweest?

'De *war on terror* is een voedingsbodem gebleken voor de extremistische politiek van populisme, die een groot gevaar vormt voor het Westen, gevaarlijker dan terrorisme. Complottheorieën als QAnon, maar ook racisme en haat tegen moslims ontwrichten onze samenleving. Dat is het belangrijkste neveneffect geweest van de *war on terror*.'

En is het Midden-Oosten na 9/11 meer

'Mensen in het Midden-Oosten zijn negatiever gaan denken over het Westen, maar dat ligt aan het Westen zelf'

antiwesters geworden? Of ligt dat toch genuanceerder?

'Mensen in het Midden-Oosten zijn negatiever gaan denken over het Westen, maar dat ligt aan het Westen zelf. Tijdens de Arabische lente zagen we wat mensen in het Midden-Oosten echt willen. Meer vrijheid, meer democratie. Ze willen leven in vrede, een betere toekomst voor zichzelf en hun kinderen. Maar het Westen steunde juist de contrarevolutie, politici als de Egyptische dictator Abdul Fatah al-Sisi. Afkeer voor het Westen betekent trouwens niet een afkeer voor westerse mensen. Het is een afkeer voor westerse politiek, westers buitenlands beleid. Die nuance wil ik graag maken.'

De *war on terror* heeft ons niet verder geholpen. Heeft het Westen hiervan geleerd?

'Nauwelijks. Nu Afghanistan is heroverd door de Taliban gaat alle aandacht van de westerse media uit naar Afghaanse vrouwen. Het oriën-

talistische narratief is dat zij onderdrukt worden door de Taliban. Alleen vrouwen die dat narratief bevestigen werden opgevoerd in een groot artikel in NRC van enkele weken geleden. Want dit verkoopt.'

Wat voor invloed heeft de *war on terror* gehad op het vredesproces tussen Israël en de Palestijnen?

'Israël kreeg hierdoor de overhand in onderhandelingen. Voor 9/11 was de Palestijnse onderhandelingspositie veel sterker. Israël werd tot de Oslo-akkoorden gedwongen. Maar dankzij 9/11 werd dit allemaal tenietgedaan. De Israëlische televisie liet beelden van juichende Palestijnen zien die blij waren met de aanslagen op de Twin Towers in New York. Deze beelden gingen de wereld over en bevestigden het Israëlische narratief, dat Palestijnen terroristen zijn. Voor 9/11 was er een reële mogelijkheid dat er een Palestijnse staat zou komen, die mogelijkheid is nu nagenoeg van de kaart verdwenen. Israël gaat door met de nederzettingenpolitiek op de Westbank en blijft maar stukken land afpakken.'

'Oh, East is East and West is West, and never the twain shall meet', schreef de negentiende eeuwse dichter Rudyard Kipling. Is de kloof tussen Oost en West onoverbrugbaar? Of kunnen we de kloof wel overbruggen?

'Nee, die kloof is niet onoverbrugbaar. Maar belangrijk is het perspectief van Saïd: dat we verder kijken dan onze neus lang is en niet blijven hangen in stereotyperingen van de ander. En ook dat het hebben van meer perspectieven onze blik juist verruimt. Verder moeten we beseffen dat de *war on terror* niets heeft opgeleverd - behalve nog meer verwoestingen en nog meer haat. Willen we nog twintig jaar *war on terror*? Nee, we willen juist dat er vrede komt. En dat kan door meer kennis uit te wisselen, meer cultuuruitwisseling, meer begrip voor elkaar. Kennisuitwisseling is veel effectiever dan ontwikkelingshulp. Je moet Afrika geen kant-en-klarmaaltijden geven, maar Afrika een kans geven zichzelf te ontwikkelen. Maar hiervoor is een langetermijnperspectief nodig. En dat ontbreekt nog.'

Hoe denkt u dat het discours er over twintig jaar uitziet? Hebben we dan een breder perspectief op Oost en West, op de wereldproblematiek dan nu het geval is?

'Als cultuurwetenschapper kan ik de toekomst niet voorspellen, maar mijn vermoeden is dat we de komende vijf à tien nog steeds te maken hebben met populisme. Toch beschouw mijzelf als een optimist en geloof dat we de tegenstellingen te boven kunnen komen. We komen denk ik uiteindelijk tot het besef dat we er samen uit moeten komen. Uit de coronapandemie, maar ook uit de pandemie die de politiek van het Midden-Oosten is geworden dankzij westerse inmenging. Want we moeten dit uiteindelijk samen oplossen.' ●

**THOMAS
VON DER DUNK**

Publicist.
Cultuurhistoricus.

Zijn moslims na 9/11 slechter of beter af?

De herdenking van twintig jaar *Nine-eleven* heeft de afgelopen weken aanleiding gegeven tot tal van beschouwingen, al dan niet nauw gekoppeld aan de westerse afgang in Afghanistan in de voorafgaande dagen, en de terugkeer van de barbaren aan de macht.

Thema's te over. Zoals de honderdduizenden Afghansen die voor de Taliban op de vlucht zijn geslagen - maar ook de honderdduizenden die hun machtsovername wel prima vinden, omdat zij hun waarden delen.

En wat heeft 11 september betekend voor de verhoudingen tussen het Westen en de islam, zowel internationaal als binnen het Westen zelf? Een van de meest prikkelende stukjes die ik hierover in een Nederlandse krant las, stamde van NRC-columniste Aylin Bilic op 16 september, onder de titel: 'Moslimfobie na 9/11? Mijn ervaring is anders'.

De strekking: tijdens haar Nederlandse schooltijd stuitte zij met haar Turkse achtergrond op meer onbegrip en onkunde dan tegenwoordig, er wordt thans meer rekening gehouden met andere eetgewoonten en feestdagen en bedrijven doen veel meer dan een kwarteeuw terug hun best om migranten op sleutelposities te krijgen.

Zij die ook in de publieke sfeer voortdurend op hun godsdienstige strepen staan, hebben het moeilijker

Zeker, zo stelt zij: er zijn nu politieke partijen die openlijk xenofob zijn, maar daartegenover staat óók een veel luidruchtiger afkeer van westerse waarden bij een deel van de jeugd met migratie-achtergrond. Zij verwijst daarbij ook naar het feit dat op sommige scholen de Holocaust niet meer behandeld wordt, omdat dat voor sommige moslims aanstootgevend zou zijn, en naar de blinde verering voor Erdogan.

Het is een interessante observatie, die haaks staat op de ervaring van andere nazaten van migranten uit Marokko of Turkije: dat zij sinds 11 september vanwege hun godsdienst juist in het verdomhoekje zitten, en zich sindsdien voortdurend moeten verantwoorden voor de wandaden van geloofsgenoten aan het andere eind van de wereld.

Maar misschien is wel gewoon beide waar, en staat het een met het ander in verband. En wel, omdat een groot deel van de etnische minderheden nu veel meer binnen de Nederlandse samenleving geïntegreerd is dan in de vorige eeuw.

Toen waren er bij NRC nog

géén columnisten met een Turkse of Marokkaanse achtergrond, of dito Kamerleden in Den Haag, of burgemeesters in Rotterdam en Arnhem, of advocaten op de buis. Dat is al zo vanzelfsprekend geworden, dat velen er amper meer bij stilstaan. De nieuwe generatie is veel hoger opgeleid dan die van haar (groot)ouders, die als gastarbeiders naar Nederland kwamen, meestal voor onderbetaald zwaar lichamelijk werk. Haar mondigheid zorgt voor een grotere stem bij tal van beslissingen die ook autochtonen in hun leefgewoontes (kunnen) raken. En dat leidt soms tot weerstand - 'We deden het altijd zo' - die vreemdelingenhaat kan voeden.

Daarbij zijn het vooral diegenen, die een seculiere politieke instelling hebben (zoals Bilic) voor wie die integratie in een seculiere samenleving makkelijker verloopt. Zij die ook in de publieke sfeer voortdurend op hun godsdienstige strepen staan, hebben het moeilijker - dat geldt voor orthodoxe christenen en joden niet minder

dan voor orthodoxe moslims.

Door strikte normen inzake kledij en haardracht zijn zij even herkenbaar. De Verzuiling heeft in Nederland in dat opzicht bovendien vanouds voor een soort organisatorische Apartheid gezorgd, waarbij de normen binnen die kring regelmatig met die daarbuiten botsen - denk aan het gedoe rond het Gomarusslyceum in Gorinchem, dat dit voorjaar werd beschuldigd van het discrimineren van homoseksuele leerlingen.

Als gevolg van die emancipatie van etnische minderheden wordt er, zeker in het officiële beleid van zowel overheid als semipublieke instellingen als bedrijven, veel meer rekening met mogelijk afwijkende wensen op praktisch vlak gehouden dan voorheen. Mits men een aantal basale waarden over democratie, gelijkheid van man en vrouw, homo en hetero omarmt - en dat doen, aldus Bilic terecht, niet alle moslims.

Dat laatste is deels het gevolg van het feit dat velen hunner zich sinds 11 september in het alledaagse maatschappelijk verkeer in een bepaalde hoek gedrukt voelen. Bij sommigen was daarop de (psycho)logische reactie: dan zal je het weten ook, en zal ik ook echt helemaal moslim zijn. Zoals ook in de jaren dertig, als reactie op de opkomst van de nazi's, veel seculiere joden plots het joodse geloof herontdekten. •

‘Zelfs als Turkije weer veilig is, wil ik

Elke maand gaat *de Kanttekening* in gesprek met vluchtelingen en statushouders in Nederland. Hoe zijn ze hier gekomen? En hoe hebben zij hun nieuwe leven in Nederland opgebouwd? Deze maand spreken we Mehmet* (30), die zijn thuisland Turkije verliet om de politieke problemen die daar nu gaande zijn.

● FITRIA JELYTA

Mehmet studeerde filosofie en wiskunde en gaf in Turkije les aan basisschoolleerlingen. Nu werkt hij als onderwijsassistent op een basisschool in Amsterdam, waar hij uiteindelijk ook aan de slag wil gaan als leraar.

Bijna vijf jaar geleden is Mehmet naar Nederland gekomen. Na twee jaar in Nederland werd hij herenigd met zijn echtgenote, die nu zwanger is van hun eerste kind. Hij is een Koerdisch-Turkse sympathisant van de geestelijke leider Fethullah Gülen, in Turkije staats-

vijand nummer één omdat Erdogan hem ervan beschuldigt achter de coup van 2016 te zitten. In Turkije werd hij gearresteerd om zijn loyaliteit aan de Gülenbeweging, waarna hij voor zijn eigen veiligheid besloot naar Nederland te vertrekken.

Door de politieke problemen die in Turkije gaande zijn, en de angst om te worden herkend door sommige Turkse Nederlanders die tegen Gülen-sympathisanten zijn, kiest hij ervoor om niet bij zijn volledige naam te worden genoemd in dit artikel.

‘Ik vind het heel fijn om in Nederland te zijn, hier ben ik vei-

‘Mensen zijn heel direct, en kunnen alles tegen elkaar zeggen. In Nederland zijn mensen een open boek’

lig’, zegt Mehmet. ‘Ik heb besloten om in Nederland te blijven en mijn gezin hier te stichten. Daar zijn mijn vrouw en ik het over eens, omdat we ons hier prettig en veilig voelen. Zelfs als het in Turkije weer

veilig is voor mij, wil ik niet teruggaan. Mijn leven is hier’, zegt hij.

‘In Nederland hechten mensen veel waarde aan vrijheid en de vrijheid van meningsuiting. Dat zie je niet alleen in de politiek, maar ook

Ik niet teruggaan. Mijn leven is hier'

DE ALBERT CUIPMARKT IN AMSTERDAM (BEELD: UNSPLASH)

in de cultuur. Mensen zijn heel direct, en kunnen alles tegen elkaar zeggen. In Nederland zijn mensen een open boek. Je kunt gemakkelijk een gesprek met ze aanknopen, en je eigen ideeën ter tafel brengen zonder daarvoor te worden veroordeeld. Ondanks dat de ideeën soms met elkaar botsen en er veel meningsverschil is, kunnen we netjes met elkaar omgaan. Dat vind ik heel belangrijk.'

De openheid en tolerantie die hij in Nederland ervaart staat in schril contrast met wat hij in Turkije had meegemaakt, vertelt Mehmet. 'In Turkije is het lastiger om je mening te uiten wanneer die botst

met de mening van de meerderheid. Mensen durven zich niet in alle vrijheid en openheid te uiten wanneer ze het oneens zijn met bijvoorbeeld de regering. Niet alleen vanwege gevaar voor eigen leven, zoals dat bij onder andere Gülen-sympathisanten het geval is, maar ook vanwege de cultuur. Wanneer je het oneens bent met iemand kun je dat maar beter voor jezelf houden. De meeste mensen vinden het niet netjes wanneer ze moeten aanhoren dat jij het niet met ze eens bent.'

Er heerst grote polarisatie in de Turkse samenleving, waar politieke groepen lijnrecht tegenover elkaar

lijken staan. De regering gooit vervolgens olie op het vuur door groepen mensen af te schilderen als vijand van de staat, gaat hij verder:

'De politieke problemen in Turkije, zoals tussen Erdogan-aanhangers en Gülen-sympathisanten, zorgen voor veel verdeeldheid. En dat speelt de regering in de hand. In plaats van dat mensen leren om ondanks de verschillen samen met elkaar te leven, wordt dat nu onmogelijk gemaakt. Familieleden keren elkaar de rug toe en geven elkaar aan bij de regering wanneer zij een andere politieke voorkeur hebben, die niet in lijn is met wat de staat wil.'

Dat mensen gecriminaliseerd worden om hun denkbeelden is een groot probleem, zegt Mehmet. Ook vindt hij het zonde dat de eens zo kleurrijke samenleving van Turkije nu gebukt gaat onder een autoritaire regering die verschillen niet waardeert. 'Verschillen in etniciteit, culturen en denkbeelden zouden juist als verrijking moeten worden gezien, niet als probleem.'

Ook in Nederland worden verschillen niet altijd gewaardeerd, merkt hij op. Dan gaat het vooral over moslims en het 'vluchtelingenprobleem'. 'Tegen mensen in Nederland die moslims en vluchtelingen als een probleem zien wil, ik zeggen dat ze ons eerst maar eens moeten leren kennen. Stap uit je bubbel, en neem niet alles aan wat er over ons wordt gezegd, zonder dat je zelf met een vluchteling of een moslim in gesprek bent gegaan. Leer ons kennen. Daarom heb ik in Nederland veel vrijwilligerswerk gedaan in buurthuizen en zorginstellingen voor ouderen. Niet alleen om de Nederlandse taal te leren,

maar juist ook om de mensen te leren kennen en te laten zien dat we niet zoveel van elkaar verschillen.'

Wat betreft het belijden van zijn geloof als moslim in Nederland ziet Mehmet geen grote uitdagingen. 'Mijn geloof kan ik hier in alle rust en vrijheid belijden. Ik merk dat men in Nederland veel waarde hecht aan godsdienstvrijheid. Dat helpt mij in mijn geloofsbeleving. Ik ga wekelijks naar een Turkse moskee, verricht daar mijn gebeden. Ik bid ook thuis', zegt hij.

'Met Turkse vrienden praat ik nooit over politiek, maar wel over de islam. Wat betreft het geloof zijn de Turkse moslimgemeenschappen in Nederland wel hecht. De Turkse moslims met wie ik samen bid betekenen veel voor mij. Deze mensen helpen mij ook om mij meer thuis te voelen in Nederland. Ze helpen het gemis naar mijn familie in Turkije te verzachten.'

Volgens Mehmet is de Turkse moslimgemeenschap ook belangrijk voor de islamitische opvoeding van zijn ongeboren kind. 'Het islamitisch opvoeden van ons kind kan nog wel een uitdaging opleveren, zeker wanneer het opgroeit in een land waar moslims een minderheid zijn. Daarom doe ik mijn best om mij in mijn geloof te verdiepen. Bidden tot God, veel kennis opdoen, maar ook altijd bereid zijn om anderen te helpen en bij te dragen aan de samenleving. Ik wil een goed voorbeeld zijn voor mijn kind. Vooral wil ik mijn geloof vertalen in goed gedrag en hoe ik anderen behandel. Meer kun je als ouder ook niet doen.' ●

*Achternaam bij de redactie bekend.

MATHIJS VAN DER LOO

Student Geschiedenis aan de Universiteit Leiden.

Slavernijhistoricus Piet Emmer ontmaskert zichzelf

Voor een periode van achttien jaar was Piet Emmer verbonden aan de Universiteit Leiden als hoogleraar.

Sinds zijn emeritaat in 2009 roert hij zich nog met enige regelmaat in het publieke debat over het Nederlands slavernijverleden en dat gaat meestal gepaard met de nodige opschudding.

Zo schreef Emmer afgelopen voorjaar een uitgebreid opiniestuk over de tentoonstelling over de slavernij in het Rijksmuseum. De teneur van dit artikel kwam erop neer dat de slavernij relatief gezien best wel meeviel. Dit stuk kwam meteen op kritiek te staan en resulteerde in een repliek van Maayke Botman in *de Volkskrant*. Hierin nuanceert ze Emmers uitspraken met de nodige kanttekeningen. Er is alleen meer.

Niet alleen de populariserende stukken van Emmer kennen hun haken en ogen, maar ook zijn wetenschappelijke. In 2019 publiceerden de historici Ulbe Bosma en Pepijn Brandon van de Vrije Universiteit een uitgebreid artikel over de economische impact van de slavernij op Nederland. Hierin gingen ze onder meer in op een artikel van Emmer. Daarin gingen Emmer en zijn medeschrijvers de fout in door te stellen dat de totale bijdrage van

slavernij voor de Nederlandse economie marginaal geweest moest zijn. Het was een foutieve interpretatie van cijfers uit een ander wetenschappelijk artikel. Brandon en Bosma voeren hier tegenaan dat door middel van een eenvoudige statistische test deze uitspraak onderuit gehaald kon worden.

Naar aanleiding van diverse uitspraken van Emmer maakte het NPO-programma *Propaganda* een item over deze historicus. Gezeten in een luxueus gedecoreerde kamer van het Academiegebouw van de Universiteit Leiden ontving de emeritus hoogleraar interviewer Charisa Chotoe. Zij confronteerde Emmer met een paar van zijn uitspraken uit zijn boek *De Nederlandse slavenhandel 1500-1850*. Wat in dit interview opviel was de gemakzucht die de oude hoogleraar tentoonspreidde.

Zo gaat het onder meer over het brandmerken van de tot slaaf gemaakten. Hierin haalt Emmer een promovendus aan die dit onderzocht had, en stelde dat door middel van een brandmerk de tot slaaf gemaakte het idee kreeg dat hij ergens bij hoorde. Emmer zegt hier zelf over: 'Ik heb geen idee of dat dat waar is' en schrijft het vervolgens op in zijn boek.

In antwoord op de vragen van Chotoe hierop zegt hij ook: 'Ik heb het doorgegeven, omdat het mij

Eigenlijk geeft Emmer toe dat zijn werken niet meer aan de wetenschappelijke conventies voldoen

een mogelijkheid lijkt.' In plaats van de publicatie zelf te onderzoeken en deze kritisch tegen het licht te houden, neemt Emmer de uitspraken klakkeloos over. Emeritus hoogleraar Caribische Geschiedenis Alex van Stipriaan werd in dezelfde uitzending bevraagd over deze uitspraak en hij stelt dat het verhaal over brandmerken zo niet is terug te lezen in de bronnen.

Het is vaak een veelvoud aan verscheidene bronnen waarmee je als historicus je claim onderbouwt en juist daarin lijkt Emmer weleens de mist in te gaan. Voor het verhaal over het brandmerken voert hij een bron op van een koloniale Nederlandse landkundige die eind achttiende eeuw in Suriname actief

was. Diens narratief over het brandmerken neemt Emmer klakkeloos over: zonder na te gaan welk belang deze schrijver had om het brandmerken te bagatelliseren en zonder onderzoek te doen naar bronnen die dit verhaal ondersteunen. Eén bron is nog geen bron.

Natuurlijk is de geschiedwetenschap een vakgebied dat aan elkaar hangt van interpretaties van bepaalde bronnen, maar als de bronnen hierover grofweg ontbreken dan zijn dit soort stellingen laakbaar.

'Het is een hele comfortabele positie als je met pensioen bent. Niemand kan je meer ontslaan, je kunt schrijven wat je wil en dan hoeft je geen enkele rekening te houden met andere problemen', zegt Emmer in diezelfde aflevering over zijn werk. Eigenlijk geeft Emmer hier toe dat zijn werken niet meer aan de wetenschappelijke conventies voldoen. Dat is een zorgelijke ontwikkeling. Niet alleen gooit hij hier zijn eigen ruiten in, zo ver hij nog autoriteit geniet, maar doet hij ook schade aan de geschiedwetenschap.

Emmer ontkent zijn verantwoordelijkheid. Als historicus heb je een rol in het publieke debat over de geschiedenis die daar onderdeel van is. Deze discussie hoort gevoerd te worden aan de hand van de feiten. Wat Emmer de afgelopen jaren heeft gedaan is dat hij deze discussie heeft vertroebeld met nepgeschiedenis. Emmer ontmaskert zichzelf hiermee als een activistische historicus die de wetenschap niet meer serieus neemt. ●

Open brief aan Piet Emmer: stop met die quasiwetenschappelijke prietpraat

TINEKE BENNEMA

Journalist en historicus.
Woonde lange tijd op de
Westelijke Jordaanoever.

Geachte professor Emmer,
Voor mijn studie naar de familiegeschiedenis van een slaafgemaakte Afrikaan in Suriname bestudeerde ik onlangs uw boek *De Nederlandse slavenhandel, 1500-1850* (2000). Een standaardwerk dat een helder overzicht biedt in de materie en ook nog eens leest als een trein.

Nu heeft u recentelijk twee producten geleverd waarover ik mij zeer heb verbaasd. In juni verscheen het boekje *De Geschiedenis van de Nederlandse slavernij in een notendop* en vorige maand stelde u in een tv-optreden dat slaafgemaakten brandmerken niet zo erg vonden. Op dat laatste kom ik zo terug.

Uw nieuwe uit 150 bladzijden bestaand boekwerk wil, ondanks de beknoptheid, erg veel. Ik kocht het omdat ik de chronologie van de slavernij overzichtelijk bij de hand zou hebben, zoals de titel impliceert. Maar de achterflap stelt ook dat het boek een 'analyse wil geven van de slavernij in de Europese koloniën in Noord- en Zuid-Amerika en Zuid-Afrika'. En dat allemaal in een werk dat voor een derde ook nog commentaar geeft op het slavernijdebat.

In interviews zegt u het als uw opdracht te zien om die slavernijgeschiedenis 'in perspectief te plaatsen' en 'daarin de nuance aan te brengen', dat u zich wilt opstellen tegen 'activistische' omgang met die geschiedenis en ook dat u zich afzet tegen 'politieke correctheid' daaromtrent. De Nederlandse rol in de slavernij was niet uitzonderlijk, is uw stelling. En daarvoor hoeven geen excuses te worden gemaakt. Eerlijk gezegd vraag ik me af of een historicus zich niet

gewoon bij zijn leest moet houden: feiten verzamelen en deze met alle *checks and balances* van bronnenmateriaal en literatuur weergeven.

U bent op missie gegaan.

Laten we inhoudelijk naar het recente boekje kijken. Wat allereerst opvalt, is dat u geen notenapparaat gebruikt. Wel per hoofdstuk een zeer summier literatuuropgave (in het handboek was deze uitgebreid), waarin u onder meer naar eigen werk verwijst. Daarbij bezigt u onwetenschappelijke vaagheden als 'vaak', 'meestal', 'veel' en 'weinig', zonder onderbouwing.

In het laatste deel van het boek wast u het Rijksmuseum, historicus Karwan Fatah-Black, de NOS, het Mauritshuis en het Internationale Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) de oren. U concludeert dat zij allemaal Nederland een schuldgevoel aan willen praten over de slavernij, beschuldigt hen van manipulatie en die verdraaide hedendaagse politieke correctheid. Waarom zien ze potverdikkie niet dat slavernij normaal was in de wereld, dat Nederland zeker niet de grootste speler was en dat er veel minder aan verdiend werd dan mensen aannemen?

Maar u kent ook de literatuur waaruit blijkt dat waarnemers en historici door de slaveneeuwen heen de Hollandse houdgreep op slaafgemaakten als zeer gewelddadig betitelden. Auteurs als Stedman, Teenstra, Wolbers, Kals beschreven in de achttiende en negentiende eeuw de folteringen, het gebrekkige voedsel en de uitsluiting en oversterfte. Een gedegen en genuanceerd, in perspectief plaatsend en niet politiek correct historicus als Rudolf van Lier, die de geschiedenis van de slavernij in *Samenleving in een grensgebied* (1949) onderbouwt met cijfers,

getuigenissen en gouvernementsdocumenten, schrijft dat de behandeling van Surinaamse slaafgemaakten twee eeuwen lang 'mensonterend was' (p. 101) - en extreem, in vergelijking met andere landen (p. 97 en verder).

Opvallend is dat u niet naar hun werk verwijst, wat uw boek eenzijdig maakt. Terwijl u juist uw hedendaagse tegenstanders afschildert als verkokerd en partijdig. Uw tegenstanders die zich baseren op historische bronnen, zoals geschiedkundigen dat behoren te doen.

Uw laatste boekje is activistisch en een pamflet, iets dat niets met wetenschap te maken heeft, ook al pretendeert u dat uw meningen feiten zijn. U doet precies wat u uw tegenstanders verwijt: een gedateerde mening proberen te onderbouwen op basis van quasiwetenschappelijke objectiviteit.

Uw standpunt is ook niet nieuw. Het is lang gangbaar geweest. Het is door de eeuwen heen naar voren gebracht door historici, politici, planters en hun nazaten, die geen kritiek duldden op Hollands nationalisme. En u vindt daarom dat (nationale) excuses onverteerbaar zijn. Helaas voor u zijn er nieuwe historici gekomen met nieuwe inzichten, met nieuwe hulpmiddelen als de slavenregisters die zulke conservatieve historici in hebben gehaald.

Staat u mij tot slot nog even toe kort in te gaan op het tweede product: uw uitspraak dat slaafgemaakten brandmerken best oké vonden. Dan hoorden ze bij een groep en kregen ze bescherming, zei u in uw recente optreden in het NPO-programma *Propaganda*, daarbij vagelijk verwijzend naar 'informatie van een promovendus'.

**U doet precies
wat u uw
tegenstanders
verwijt**

Maar alle historici weten dat er geen representatief onderzoek bestaat naar de gevoelens van slaafgemaakten voor, tijdens en na het brandmerken. Uw uitlating is onwetenschappelijke prietpraat en hooguit een droevige mening met politieke doelen - een hoogleraar onwaardig.

Het is jammer dat u twintig jaar na het verschijnen van uw handboek de wetenschap pretendeert te bedrijven met een kruistocht, op een zeepkist.

Met vriendelijke groet,
Een collega-historicus •

dK.Academie

voor **€29,95** p.m.

Maandelijks
opzegbaar

dK.Academie is de community van lezers van het crossmedia-platform de Kanttekening.

Als actieve members staan we maandelijks stil bij een actueel of relevant thema, zoals terrorisme, geld, modern China of de Nederlandse rechtsstaat. Het gekozen thema ondersteunen we met het volgende:

- Maandelijks een boek (Elementaire Deeltjes van Amsterdam University Press, waarover bijvoorbeeld Nederlands Dagblad recenseert: "beter dan Google en Wikipedia samen") ter waarde van €9,99 per titel.
- Toegang tot de luistercolleges van Home Academy ter waarde van €12,50 per maand.
- Abonnement op de zaterdagkrant of het maandblad van de Kanttekening (naar keuze maandelijks te switchen) inclusief digitale toegang ter waarde van €12,95
- Toegang tot maandelijkse meet-ups met boeiende sprekers en schrijvers, inclusief één introductie per keer.
- Interessante kortingen op culturele evenementen, films, theaters, musea, concerten, optredens en exposities.

Bovendien besteden we in de Kanttekening uitgebreid aandacht aan het thema van die maand. Je leest dan stukken van bekende en minder bekende schrijvers, allen experts in het desbetreffende vakgebied.

Word nu onderdeel van dK.Academie voor slechts €29,95 per maand.

In samenwerking met:

